

“Kültürel iktidar varsa, kültürel muhalefet de vardır”

Kültür, kültürel iktidar, popüler kültür günümüz sohbetlerinde en çok kullandığımız ifadelerden bazılarıdır. Bu alanda hep bir iktidar ya da iktidarsızlıktan bahsedilir fakat konunun muhtevasına dair pek de bir şey söylenmez/söylenemez. Çünkü konuşanların pek mevzuyla hâkim olmadığı gibi konuşulanların da öze dair bir malumat vermediği aşikâr... Açık Medeniyet'in elinizde bulunan sayısında kültür konusunu ele aldık/almaya çalıştık. Kendisi de Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu üyesi olan Alev Alattı'ya bu işin aslı nedir diye sorduk. Konuya dair birçok mevzuyla değinme imkânını bulduk. Bu alandaki literatüre bir katkı olacağını umuyor ve diliyoruz. Takdir siz değerli okuyucuların... ▶ 32

Açık Medeniyet 3 yaşında...

Ekim sayısıyla 3. yılına giren gazeteniz Açık Medeniyet'i bayilerden, Migros ve D&R gibi seçkin mağazalardan temin edebilirsiniz. Dileyen okurlarımız, Açık Medeniyet'e abone olarak geçmiş sayıları da talep edebilir.

açık medeniyet

Sahne dar, kimde kültürel iktidar?

Hakkı Öcal
Kaderimizin belirleyicisi nedir?

▶ 3

Süleyman Seyfi Öğün
Kültür üzerine

▶ 18

Turan Kışlakçı
Formel toplumlardan informal toplumlara kültürel diplomasi

▶ 26

Kültürel iktidar tartışması bitmiyor

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Eskişehir'de Odunpazarı Modern Müzenin açılışında yaptığı konuşmada, "Türkiye, geçtiğimiz 17 yılda her alanda tarihinin en büyük dönüşümlerine, reformlarına, yatırımlarına, eserlerine, hizmetlerine kavuşmuştur. Bununla birlikte iki konuda nispeten hedeflerimizin gerisinde kaldık: Bunlardan biri insan yetiştirme olan eğitim, diğeri ise insanı zenginleştirme olan kültür sanattır." ifadelerini kullandı.

▶ 10

Kültür sanatseverlerin buluşma noktası: TRT 2

22 Şubat tarihinden itibaren yeni yüzüyle yalnızca kültür sanat içeriği sunmaya başlayan TRT 2'nin yeni sezon hazırlıklarını değerlendiren TRT Genel Müdürü İbrahim Eren, kültür ve sanata dair her şeyi izleyiciyle buluşturmayı hedeflediklerini ve bu konuda kısa sürede büyük mesafe katettiklerini söyledi.

▶ 16

Sociological definition of popular culture

▶ 11

Gazetenizle birlikte Açık Kitap eki ve Hasan Aycın çizgi posteri hediye...

Seveni Çok
ŞEKERİ YOK!

**SEKER VE
TATLANDIRICI
YOK!**

Kaderimizin belirleyicisi nedir?

HAKKI ÖCAL *

Prof. Dr. Acar Baltas, öğrencisi İdil Sevil'in "Türk'ün Akli Nasıl Çalışır?" adlı kitabına yazdığı sunuş yazısına verdiği başlıkla bu soruya şu yanıtı veriyor: "Kaderimizin belirleyicisi: Kültür." Kitap, bir yönetimin bilim eseri; içinde kamu, kurum, şirket yönetimlerinde kültürel öğelerin yerini irdeliyor. Prof. Baltas şöyle devam ediyor sunuş yazısına:

"Yönetmek, kültürle ilgili bir süreçtir. Bunu göz ardı etmenin, Batı normlarını evrensel sayan bir anlayışla davranmanın ve İngilizce literatürden derlenen bilgilerle yöneticilik yapmaya çalışmanın 'Müslüman mahallesinde salyangoz satmaktan' farkı yoktur."

Bu sayımızda, bir Müslüman mahallesindeki, ülkemizdeki kültürün öğelerine bakıyoruz ve

öteki mahallelerden farkına, benzerliklerine ve alışverişine değiniyoruz.

Kültür, benim gibi iletişimciler açısından, kitle iletişiminin bir işlevidir. Ana akım kurama göre, birileri birtakım mesajlar verir; birileri bu mesajlardan bir şeyler anlar ve bu "anlaşılan şeyler" birikir, kültür olur. İletişim, siz bir şey yazınca tamamlanan bir toplumsal işlev değildir; bu süreç ancak yazdığınızı birileri okuyunca, anlamaya çalışınca ve bir yoruma varınca tamamlanır.

Toplumun bilgisi, folkloru, kuralları, törenleri, alışkanlıkları, hayat tarz(lar)ı, inançları, gelenekleri, tümüyle bu yorumların sonucudur. Belirli bir zaman kesitinde toplum olarak kitle iletişimde bize verilen mesajları yorumlayış tarzımız kültüre vücut verdiği gibi, yorum tarzımızın kendisi de bu kültürün bir sonucudur. Bazı araştırmacılar iki kişinin konuşmasının bile belirli bir zamanda o kişilerin mensup olduğu kültüre katkıda bulunduğunu söylerler. Burada bir döngü var tabii. İletişim, kültürü oluşturuyor; sonra kültür, iletişimin nasıl sonuçlar vereceğini belirliyor. Kültür, iletişimin tortusu... Toplumların içinde sosyal iletişim, kitlesel iletişim olmasa idi, kültür de olmazdı; olan kültür de gelecek kuşaklara aktarılmazdı. Prof. Baltas'ın vardığı sonuç tartışılmaz. Toplumun kaderini kültürü belirliyor; kültürün kaderini de toplumun iletişime ayırdığı

kaynakları: İnsan, zaman ve araçlar olarak, tüm iletişim yapısı.

"Bayilerde satılan bir okul gazetesi" olarak bu ikinci sayımız. Bir anlamda İbn Haldun Üniversitesi, kendi akademik kültürünün içinde bir iletişimden dışarıya ulaşıyor; sesini üniversite yerleşkesinin duvarları dışına, topluluktan topluma ulaştırmaya çalışıyor.

Toplumlar; tarihinin, coğrafyasının ve bunların kendisine kazandırdıklarını, kendisine kurulan tuzakları, yol boyu oluşan kaygan zeminleri bilmek zorundadır. Bu sayımızın konuklarından Alev Alatl, "Elim henüz kalem tutarken, tecrübemi tecrübenize, bildiklerimi bildiklerinize, ... ömrümü ömrünüze katarak..." diye başladığı yeni 11 kitaplık Nasihatname dizisi ile ömrünü adadığı topluma kendisini tanıtmaya görevine devam ediyor. Toplumun kültürünü bir nesilden ötekine aktarma görevinde Alev hocaya, çok uzun bir ömür ve başarılarının devamını diliyoruz.

Unutmayın, gazetemiz bayilerde. Bayinizden ısrarla Açık Medeniyet istemeyi ihmal etmeyin.

* İbn Haldun Üniversitesi Rektör Danışmanı ve Medya ve İletişim Bölüm Başkanı.

Türkiye somut olmayan kültürel mirasını dünya ile buluşturuyor

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu UNESCO'nun Türkiye Millî Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Öcal Oğuz, Türkiye'nin UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde 5. sırada yer aldığını belirterek, "Şu ana kadar uluslararası toplumla buluşan 17 mirasımız var. Çin, Japonya, Kore, İspanya, Fransa ve Türkiye, dünyada bu konuda öne çıkıyor. Bize ayrılan kotayı her yıl iyi değerlendirir ve uluslararası listeye yeni miraslarımızı dâhil edersek 5. sıramız daha da öne çıkabilir." dedi.

Oğuz, 2003 yılında UNESCO'da kabul edilen, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ne Türkiye'nin 2006 yılında taraf olduğunu hatırlatarak, bununla somut olmayan ama insanlığın kültürel aidiyeti ve geleceği için önemli olan unsurların korunup gelecek kuşaklara aktarılmasının hedeflediğini kaydetti.

"Kültürel mirasın korunmasını teşvik etmeye çalışıyoruz"

Bu sözleşmeye taraf olduktan sonra ilgili komitelere seçtiklerini dile getiren Oğuz, "Buranın etkin ve önemli bir ülkesiyiz. UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde, en fazla mirası olan 5.

ülkeyiz. Türkiye olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu ve sivil toplum kuruluşları olarak bu faaliyete fazlaca entegreyiz. 17 mirasımız bu listede yer alıyor. Bunlardan bir bölümü de kırkyama gibi, çini sanatı gibi alanları içeriyor. Önümüzdeki süreçte çok uluslu pek çok ülkenin katılımıyla kırkyamanın da listeye girmesini, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu olarak arzu ediyoruz." diye konuştu.

Oğuz, kültürel mirasın korunmasını teşvik etmeye çalıştıklarını anlatarak, şöyle devam etti: "Her ilimizin kendi kültür değerlerini sahiplenmesi, korunması ve geleceğe aktarması temel hedef. Her ilin somut olmayan miras listesi var. Listelerde bütün mirasların yer almasını istiyoruz. Sonra buralardan gelen mirasların ulusal envanter listesinde yer almasını

istiyoruz. Sonra UNESCO'nun bize verdiği kotalar çerçevesinde kültürel mirasımızın uluslararası toplumla buluşmasını arzuluyoruz. Şu ana kadar uluslararası toplumla buluşan 17 mirasımız var. Çin, Japonya, Kore, İspanya, Fransa ve Türkiye, dünyada bu konuda öne çıkıyor. Bize ayrılan kotayı her yıl iyi değerlendirir ve uluslararası listeye yeni miraslarımızı dâhil edersek 5. sıramız daha da öne çıkabilir."

"Potansiyelimiz yüksek"

Türkiye'nin, somut olmayan kültürel miras anlamında ciddi bir potansiyeli bulunduğu işaret eden Oğuz, kırsaldaki kültürel varlıkların yerel yönetimlerin de katkısıyla ulusala taşındığını kaydetti. Oğuz, bu anlamda Türkiye'de listeye girebilecek yüzlerce hatta binlerce çeşitlilikte kültürel miras bulunduğunu belirterek, "Sözel ürün, görsel sanat, festival, şölen, şenlik, el sanatları gibi pek çok mirasımız var. Bu yüksek potansiyelle binlerce unsurumuzu yerel, ulusal ve uluslararası listelerde koruma başarısını sağlayabiliriz." dedi.

Sahne dar, kimde kültürel iktidar?

Bünyamin Yılmaz *

Türkiye Cumhuriyeti devleti tarih sahnesine çıktığında Osmanlı coğrafyası, artık haritada uzak noktalardan ibaret hâle gelir. Farklı kültürleri kendi topraklarında güven içinde tutan Devlet-i Âliye'nin tasfiyesiyle büyük göçler oluşur, mübadele ile milyonlarca insan yurtlarından edilir. İstanbul'un meydanları, büyük camileri Balkanlardan ve diğer uzak diyarlardan gelen insanlarla doludur. Savaş yorgunu coğrafyadan tutunacak tek bir dal kalmıştır geriye: Anadolu...

Cumhuriyetle birlikte yeni yönetimin kültürel arayışları farklı bir modeli ortaya koyacaktır. Millî eğitimin, kültürel hamlelerin başlangıcında bir Mevlevî olan Hasan Âli Yücel vardır. Ağırlığını Batı Klasiklerinin oluşturduğu yayın hamlesi, Doğu ve Batı'nın kıymetli eserlerini bir araya getirdi.

Cumhuriyet boyunca kültür değişimi, değişik sancılara yol açtı. Özellikle alaturka denilerek küçümsenen müziğe karşı hamleler, Batı müziğine olan ilgi öncelenirken uzun yıllar müzik, kendine özgü yollarla yaşamının yollarını bulmak zorunda kalacaktı.

“Abdullah Kars’ın 1960’larda ‘Hz. Ömer’in Adaleti’ ile sahnelere çıkışı da aslında dine mesafe koymaktan öte, çatışmayı da göze alan tiyatro oyunlarına karşı bir duruşu besler. Üstün İnanç’ların, Hasan Nail Canat’ların sahnelerde görünmesi de bu sebeple olur.”

Osmanlı’da daha çok gayrimüslim tebanın sahnelediği oyunlar öne çıkarken, geleneksel orta oyunu ise halkın en büyük eğlencesi olmaya devam ediyordu. Darülbeyt’in kurulması ile birlikte; Müslüman hanım sanatçıların sahneye çıkması, günümüze kadar ulaşan Şehir Tiyatroları ve Devlet Tiyatroları kurumsallaşmasıyla Batı tipi tiyatronun öne çıktığı görülür. Elbette bu durum, dönem dönem farklı tartışmaları da beraberinde getirir. Geleneksel tiyatronun ihmal edildiğine dair ileri sürülen fikirler, kendi geleneğini oluşturan güçlü tiyatro yapılarının daha çok Batı anlayışıyla oyunlar sahnelemesi, Batı’da ilgi gören oyunların tercüme edilerek öne çıkarılması kültürel çatışma unsurlarını da gündeme getirir. Kamu tiyatrolarında farklı zamanlarda iktidarların etkisi, usta oyuncuların kendi tiyatrolarını kurmaya yöneltilir. Devletin formatına uygun yapımların Anadolu’ya “aydınlanma” düşüncesiyle ulaştırılması kültür çatışmasına da sebebiyet verir. Dinle ve millî değerlerle başı hoş olmayan oyunlara gösterilen tepkiler alternatif çalışmalarını sahneye davet eder. Abdullah Kars’ın 1960’larda “Hz. Ömer’in Adaleti” ile sahnelere çıkışı da aslında dine mesafe koymaktan öte, çatışmayı da göze alan tiyatro oyunlarına karşı bir duruşu besler. Üstün İnanç’ların, Hasan Nail Canat’ların sahnelerde görünmesi de bu sebeple olur.

“Nuri Pakdil’in “Umut”unun DT’de sahnelenmesi için 2015 yılının beklenmesi gerekecektir.”

İşin başlangıcında Üstad Necip Fazıl Kısakürek vardır. Muhsin Ertuğrul’un talebiyle “Tohum” adlı piyesi yazar. Ardından, “Bir Adam Yaratmak” gelir. Necip Fazıl’ın Seyyid Abdülhakim Arvasi ile tanışmasının ardından yeni bir yola girmesi Şehir Tiyatrolarının perdelerini ona kapatacaktır. DT ve ŞT’nin tozlu raflarında repertuarında yer aldığı hâlde oynanmayan oyunlar yakın döneme kadar da gün yüzü göremez hâle gelecektir. Necip Fazıl’la aynı dünya görüşünü paylaşan Nuri Pakdil’in yazdığı oyunlar da aynı dramatik sonuca uğrar. Pakdil’in “Umut”unun DT’de sahnelenmesi için 2015 yılının beklenmesi gerekecektir.

Sinemada ise farklı bir durum vardır. Genç cumhuriyet sinemaya mesafeli bir duruş sergiler en başta. Rahmetli Halit Refiğ’in aktarımına göre, Mustafa Kemal çekilen sinema örneklerini beğenmez. Dönemin koşullarında yapılan zayıf filmlerdir. Devlet, bu mesafesini farklı iktidarlar döneminde de korumaya devam eder. Türk sineması asıl gelişmesini halkın ilgisiyle sağlar. Daha sonra Yeşilçam’la kökleşecek olan akımlar kurulan film şirketlerinin ticarî çabalarıyla ayakta durur. Muhsin Ertuğrul döneminin daha çok tiyatro sahnesindeymiş gibi oyunculukların sergilendiği filmler, yerini daha doğal oyunculukların olduğu filmlere bırakır. Yurt dışından, daha çok da Osmanlı bakiyesi ülkelerden gelen filmler müzikteki yasakların engeliyle karşılaşırken Abdülvahapların şarkıları yerini Münir Nurettin Selçuk’lu yerli filmlere bırakır.

“Hasan Âli Yücel’le görünür hâle gelen kültür değişimi bugün farklı bir noktaya ulaşmıştır. Türkiye; kendi iç sorunlarını büyük ölçüde çözdü, zihinlerdeki ideolojik sınırlar ise büyük ölçüde korunmaya devam ediyor.”

Hasan Âli Yücel’le görünür hâle gelen kültür değişimi bugün farklı bir noktaya ulaşmıştır. Türkiye; kendi iç sorunlarını büyük ölçüde çözdü, zihinlerdeki ideolojik sınırlar ise büyük ölçüde korunmaya devam ediyor.

2002’den bu yana Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın önderliğinde ülkede herkesin malumu her alanda birçok devrim gerçekleşti. Ama galiba başka sorunlarımız da var. Türkiye için büyümenin bozulduğu tarihi 2017 olarak belirlersek sanırım yanılmış olmayız. Recep Tayyip Erdoğan’ın, “Biliyorsunuz, siyasî olarak iktidar olmak başka bir şeydir. Sosyal ve kültürel iktidar ise başka bir şeydir. Biz; 14 yıldır kesintisiz, hamd olsun siyasî iktidarı. Ama hâlâ sosyal ve kültürel iktidarımız konusunda sıkıntılarımız var.” sözleri bugün bile tartışmaların ana temasını oluşturuyor.

Bu sözlerin neden sarf edildiğini anlamak için Taksim’deki Gezi Parkı etrafında yaşananları gözden geçirmemiz gerekiyor. İşaret fişeği Gezi Parkına yapılacak Topçu Kışlası için ağaçların taşınacağına açıklanmasıyla atıldı. Oysa bunun öncesi var. Yaklaşık bir yıl kadar önce o dönem koordinatörlüğünü yaptığım TYB İstanbul Şubesine bir STK’dan temsilciler geldi. Kalın bir klasör hazırlamışlardı ve kurumları dolaşıyorlardı. Meydanın düzenlenmesine karşıydılar ve büyük bir kampanya hazırlığı için bizden de destek istiyorlardı. Belli ki geniş çaplı bir hazırlık yapılmıştı. Henüz Taksim Meydanı yayalaşmaya açılmamıştı. Oradaki bütün yapılar kaldırılmış, meydan araç trafiğine kapatılmıştı. Topçu Kışlasının orijinali ise şehir planlamacısı Henri Prost’un önerisiyle 1940’ta yıkıldı. Burada neler yapıldığını anlamak için merhum Turgut Cansever’in Beşir Ayvazoğlu’na verdiği söyleşide söylediklerine dikkatlice bakmak gerekiyor. Şöyle diyor Cansever, “Taksim’de Taksim Kışlası, muhteşem bir müze veya kültür merkezi olarak restore edilebilecekken yıkılıp Prost’un planlarına göre o anlamsız yeşil alana dönüştürüldü. Aynı şey diğer kışlaların da başına geldi.”

Gezide yaşananlar kısa sürede kalkışmaya dönüştü. Ağaçlar kesilmesin diye meydanlara çıkan kalabalıklar; STK’lar ve oyuncuların öncülüğünde itirazlarını yükseltirken meydanlar yangın yerine çevrildi. Gezi sonrası oluşan travma, iktidarı, kendisini hesaba yaslanmadan destekleyenleriyle baş başa bıraktı.

“Şöyle diyor Cansever, ‘Taksim’de Taksim Kışlası, muhteşem bir müze veya kültür merkezi olarak restore edilebilecekken yıkılıp Prost’un planlarına göre o anlamsız yeşil alana dönüştürüldü. Aynı şey diğer kışlaların da başına geldi.”

”

“İktidarlardan bekleyeceğimiz hamle, sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi ve birlikte çalışmalar ortaya konması.”

”

“Bizim insanî yardım kuruluşlarımız, ismini ilk kez duyduğumuz mazlum ülkelere kadar yardım ulaştırdı, şimdi o toplumlarla kültürel köprüler kurabilmeliyiz.”

Hasar tespit çalışması yapmak zordu. Çünkü iktidarın bir gizli ajandası olmadığı gibi kendisine yandaş olmasını beklediği bir kültürel alan da oluşturamamıştı. Ülkesine olan sevgisi ağır basan sanatçılar hedefe konarak itibarsızlaştırma kampanyalarıyla iktidar aygıtının bir aparatı gibi gösterildi. Şüphesiz bu durum iktidar da zor duruma düşürmeye başladı. O dönem Erdoğan'ın kültürdeki başarısızlık ifadesi biraz da oluşan bu tabloyla yakından ilgiliydi.

Şimdilerde daha çok dillendirilen kültürel iktidar tartışmalarının ne kadar suni ve hangi hedefe yönelik olduğu 15 Temmuz sonrası daha iyi anlaşılıyor.

İktidarlardan kültürel bir güç beklentisinin baskıcı toplumlarda işe yaradığı kesin. Bir dönem Türkiye'nin yaşadığı tek parti dönemlerinden kalma hastalıklı bir bakış bu. Oysa iktidarlardan bekleyeceğimiz hamle, sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi ve birlikte çalışmalar ortaya konması. Dün belki başka tartışmalar nedeniyle farklı baktığımız pek çok şeyi bugün gündemimizden düşürmemiz gerekiyor. İç tartışmalarla çatışmayı artırmanın hiçbir kesime, anlayışa bir yararı yok.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, insanî reflekslerle muhataplarının duygu dünyalarına dokunabiliyor. Fazıl Say'ın konserine gitmesi de ön yargılara prim vermediğini gösteriyor. Ancak siyasetin kutupları, öfkeleri sivriltilmiş durumda ve bitmeyen tartışmalar hepimizi yormaya devam ediyor. Her yıl verilen Cumhurbaşkanlığı kültür sanat ödülleri aslında devletin bu ülkeye hizmet etmiş kültürel değerlere sahip çıktığının bir göstergesi. Cumhurbaşkanlığı kültür sanat politikaları kurulunun oluşturulması ise bu alana verilen ehemmiyeti gösteriyor.

”

“Bu ülkenin keşfedilmemiş bir adası var ve hâlâ siyasî tartışmaların gürültüsünden sesleri duyulmuyor.”

Peki, sorun nerede?

Türkiye, ekonomik zorlukları aşmak için daha çok kalkınmaya önem verdi. İnternet hızı gelişirken içerikler konusunda kafa yorulmadı. Bir dönem radyo işlevseldi, sonra da televizyon. Günümüzde ise internet... Neredeyse dijital platformların sinema salonlarını işlevsiz bırakacak hamleleri, genç kuşakların içerik zengini platformlara yönelmesi bu alanda geç kalındığını gösteriyor. Değerler çok hızlı aşınıyor ve dışarıdan gelen saldırılara hazırlıklı değiliz. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla da iyi olan her şeyin kendini sessizlik parantezine aldığını görüyoruz. Görünür olan kötülük ve yaygınlaşan umutsuzluk ve doyumсуzuk geleceğimizi emanet edeceğimiz çocuklarımıza büyük haksızlık yaptığımızı da gösteriyor. Popüler kültürün bütün hastalıklı hâlleriyle boğuşmak zorundalar ve yanlarında “ilginç zamanlar gören” çocukların büyükleri yok. Masal da yok, hikâye de... Her şey çok hızlı ve yabancılaşıyor. Hollywood'la dünyaya format atan ABD, yeni üretim şekilleriyle oyunlardan uygulamalara kadar gücünü artırmış durumda.

Bizim çocuklarımız ise henüz kendi kültürel değerlerini tanıyabilmiş değil. Slogan düzeyinde bir iletişim var. Kökler konusunda bir çaba yok, ezberler var.

Yakın dönemde dizilerimizle dünyanın farklı coğrafyalarını etkileyecek potansiyele ulaştık. Şimdi içeriklerle zenginleşme zamanı. Düşünürümüz, aydınımız, sanatçımız, eğitimcimiz, yazarımız bir araya gelmeli ve Alev Alath'nın, “Dünyanın iyiliği için Türkiye” düsturunun gerektirdiğini yapabilmeliyiz. Bizim insanî yardım kuruluşlarımız, ismini ilk kez duyduğumuz mazlum ülkelere kadar yardım ulaştırdı, şimdi o toplumlarla kültürel köprüler kurabilmeliyiz. Bizim tiyatrocularımız Batı'nın klasikleri kadar kendi kültür hamurumuzla yoğrulmuş oyunları Doğu'dan Batı'ya bir seferberliğe girişebilmeli. Yabancı dil bilen ama yabancılaşmamış gençlerimiz, iyilik seferberliğinin öncüsü olmalı. Kurumlar; bu gençlerin önünü açmalı, sanatçılarımız iyi niyet elçileri olmalı. Kavga edeceksek de daha iyiye ulaşmak için kavga etmeliyiz.

”

“Bizim çocuklarımız ise henüz kendi kültürel değerlerini tanıyabilmiş değil. Slogan düzeyinde bir iletişim var. Kökler konusunda bir çaba yok, ezberler var.”

Düne kadar dünyanın kültürünü ülkemize taşıyan İKSV; artık bizim sanatçılarımızı dünya sanat çevreleriyle buluşturuyor, müzisyenimiz, sinemacımız, ressamımız, tiyatrocumuz artık başka ülkelerde sesimizi duyurabiliyor. Usta ve genç yönetmenlerimiz bayrağı tecrübeli isimlerden almış durumda. Berlin'den Cannes'a, Saraybosna'dan Moskova'ya, Venedik'ten Kazan'a filmleriyle ulaşabiliyor, ödüller alabiliyorlar. Geçen yıl önemli bir kazanımdı Yeditepe Bienali. Geleneksel sanatlara emek veren usta isimler modern sanat yapıtları üreten isimlerle birlikte çalışmalar yaptılar, sergiler açtılar. Klasik müzikte, çağdaş müzikte dünyayı bilen, kendi kimliğine sahip çıkan sanatçılarımız var. Türkiye'nin keşfedilmemiş mekânlarında konserler veren Tuluyhan Uğurlu gibi cevherlerimiz var. Gülsin Onay, Kudsi Ergüner, Hüseyin Sermet, İdil Biret gibi kıymetlerimiz var. İrlandalı müzisyen Ross Daly tarafından 1982'de kurulan Labyrinth Müzik Atölyesi Yurdal Tokcan, Göksel Baktagir gibi isimlerle Beylerbeyi Kültür Merkezinde müzik akrobaliği oluşturuyor.

”

“Umudunuz azaldığında açın Semih Kaplanoğlu'nun 'Buğday'ını izleyin ve Türkiye neresidir sorusunun cevabını arayın; Nazif Tunç'la 'Karınca'yı yuvasına ulaştırın.”

Bu ülkenin keşfedilmemiş bir adası var ve hâlâ siyasî tartışmaların gürültüsünden sesleri duyulmuyor. İslam dünyasıyla güçlü sanat birliktelikleri kurabilecek Ömer Karaoğlu, Taner Yüncüoğlu, Aykut Kuşkaya, Hakan Aykut gibi isimler var. Tiyatrosunda Hasan Nail Canat gibi bir değer sanat anlayışını sürdüren gençler var. Akif'i, ruh kökümüzü sahneye taşıyan Ahmet Yenilmez'imiz, İnsanlar ve Soytanlar oyunu 80'lerin ortalarında güçlü bir sahne kuran İbrahim Sadri, Ulvi Alacakaptan, Hüseyin Goncagül gibi isimlerimiz var. Henüz gereğince değerlendirmediklerimiz o kadar kıymetimiz var ki... Edebiyat dünyasına bir bakarsanız, kitaplara, dergilere bir göz atarsanız bu zenginlikleri niye değerlendirememişiz diye hayıflanırsınız. Mütedeyyin kesim o kadar büyük saldırılar yaşadı ki kendilerini anlatabilecek ne mecra bulabildiler ne de doğru değerlendirilebilecekleri etki gücü. Sanat kurumları ve belki de en önemlisi “hafıza” oluşturulamadı.

Türkiye Yazarlar Birliğinin bu yıl kaç yaşında olduğuna bakarsanız farkına varmadığımız ne kadar çok güzelliğin yanı başımızda olduğunu fark edersiniz.

Tuna'ya âşık Halûk Dursun'un, “*Diclenin Kuzuları*”na verdiği sözü anlamazsanız, vefatıyla ihmal ettiğimiz memleketin değerlerine bıraktığı emaneti de kavrayamazsınız.

İdeolojik yorgunluklardan genç kuşakları korumalıyız. Onları kendi değerlerimizle olduğu kadar dünyanın en iyi sanatçılarıyla da üretim yapar hâle getirmeliyiz. Netflix'in ne söylediğini biliyoruz, biz Netflix'e ne söyleyeceğiz biraz da bunun peşine düşelim. Umudunuz azaldığında açın Semih Kaplanoğlu'nun “*Buğday*”ını izleyin ve Türkiye neresidir sorusunun cevabını arayın, Nazif Tunç'la “*Karınca*”yı yuvasına ulaştırın.

Nuri Pakdil'in, Necip Fazıl'ın, Cahit Zarifoğlu'nun tiyatro oyunları neden dergi sayfalarında, kitaplarda kalsın. Onları dünyanın önemli tiyatro sahnelerinde farklı dillerde sahneleyecek sanatçılarımız neden olmasın? Popüler kültür geçicidir,

”

“Nuri Pakdil'in, Necip Fazıl'ın, Cahit Zarifoğlu'nun tiyatro oyunları neden dergi sayfalarında, kitaplarda kalsın. Onları dünyanın önemli tiyatro sahnelerinde farklı dillerde sahneleyecek sanatçılarımız neden olmasın?”

”

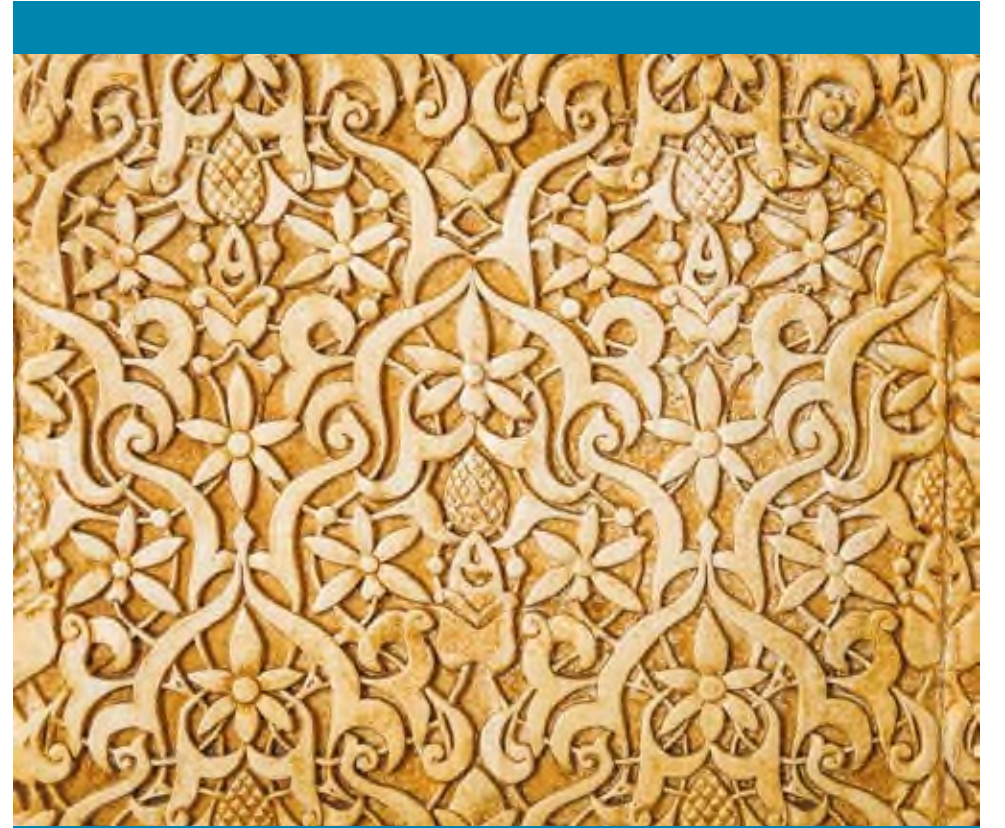
“Andırın Postası'ndan Afrika'ya seslenen ve 'Büyük rüya görmek lazım' diyen bir değeriniz varsa yerinizde duramazsınız!”

elbette o alana yatırım yapılacaktır, normaldir ama asıl bizi kültürel olarak doğru ifadelendirecek sanat eserlerine ihtiyacımız var. Sözümü değiştiriyorum, dünyanın ihtiyacı var. Ülkemizde okuyan öğrenciler, Yunus Emre Enstitülerinden Türkçe öğrenen gönül dostlarımız varken pek çok ülkede, neden kendi sözümüzün ağırlığını azaltmak için kısır tartışmalar içinde kayboluyoruz. Anadolu Ajansı, 13 dilde yayın yapıyor. Her ülkede yapılan sanat faaliyetleri, festivaller takip edilirken, ülkemizde gerçekleştirilen önemli kültür olayları da o dillere taşınmıyor. Dahası, Türkiye'nin renklerini farklı ülkelere taşıyan sanat insanları da bu dillerde karşılık buluyor. New York, Londra nasıl uzağımızda değilse; Kahire, Kudüs, Moskova, Bağdat, Erbil, Bogota, Saraybosna, Paris, Pekin gibi daha pek çok merkez de uzağımızda değil artık.

Ne demişti Mevlana? Şimdi yeni şeyler söylemek lazım. Bırakalım kültürde kim iktidar olacak tartışmalarını, biz dünyaya ne söylüyoruz ona bakalım. Eğer bu ülkede Fethi Gemuhluoğlu gibi bir isim yaşamışsa bize durmak yakışmaz. “*Andırın Postası*”ndan Afrika'ya seslenen ve “*Büyük rüya görmek lazım!*” diyen bir değeriniz varsa yerinizde duramazsınız. Anadolu'yu yeniden donatmanız, sözünüzü geniş bant üzerinden tüm dünyaya ulaştırmanız lazım.

Türkiye, Doğu ve Batı'nın tüm tecrübelerini meczetmiş bir ülke. Doğu'ya da Batı'ya da yakınız. Yeter ki doğru cümleleri bulalım ve sözün, çizginin, fırçanın, sesin, görüntünün yeni dillerini keşfedelim. Gerisi sanatçılarımıza kalmış...

* Anadolu Ajansı Kültür Sanat Editörü.

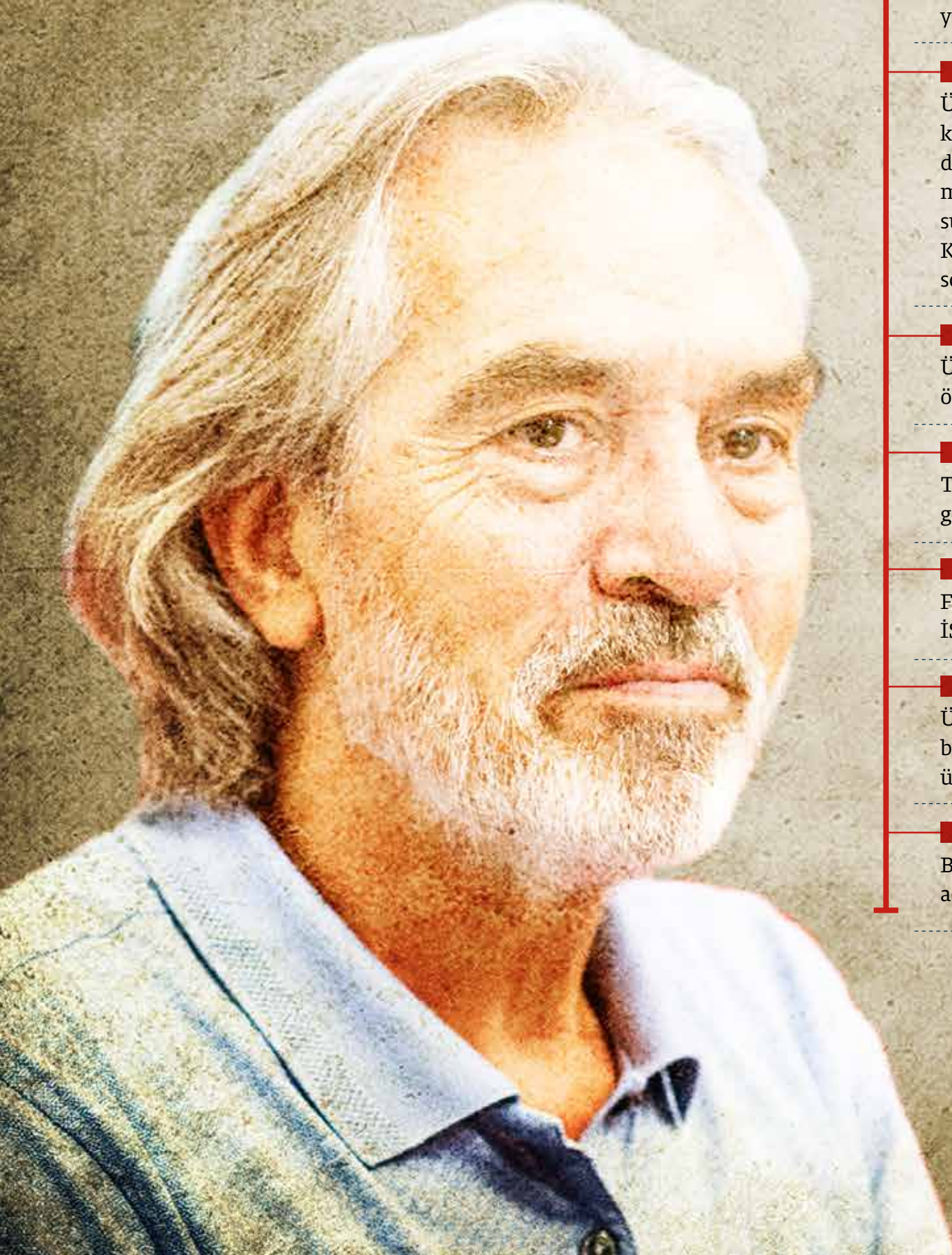
“İslam dünyasıyla güçlü sanat birliktelikleri kurabilecek Ömer Karaoğlu, Taner Yüncüoğlu, Aykut Kuşkaya, Hakan Aykut gibi isimler var. Tiyatrosunda Hasan Nail Canat gibi bir değer sanat anlayışını sürdüren gençler var. Akif'i, ruh kökümüzü sahneye taşıyan Ahmet Yenilmez'imiz, İnsanlar ve Soytanlar oyunu 80'lerin ortalarında güçlü bir sahne kuran İbrahim Sadri, Ulvi Alacakaptan, Hüseyin Goncagül gibi isimlerimiz var.”

”

Divan şairini sevdiren adam: İskender Pala

”

Profesör ve divan edebiyatı araştırmacısıdır. “Divan şairini sevdiren adam” olarak tanınır. Hâlen Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu Başkanlığı görevini ifa etmektedir.

■ **8 Haziran 1958** tarihinde Uşak'ın Kayaagıl köyünde doğmuştur. Uşak Cumhuriyet İlkokulunda okudu. Kütahya Lisesinden mezun oldu. 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Lisans tez çalışması Câmîu'n-Nezâir'dir. Yine İstanbul Üniversitesinde, “Aşkî, Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Divanı” konusunda doktora çalışması yaptı. 1983 yılında doktorasını tamamladı.

■ **1979-1982** yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji seminer kütüphane memurluğu yaptı. Hayatının ilerleyen dönemlerinde çeşitli sebeplerden dolayı askerlik mesleğini tercih eden İskender Pala, öğretmen subay olarak 1982 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanlığına girdi. 14 yıl 7 ay görev yaptıktan sonra 1996 yılında TSK'dan ihraç edildi.

■ **1986-1987** yılları arasında Boğaziçi Üniversitesinde part-time Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi olarak çalıştı.

■ **1987-1994** yılları arasında Yüzbaşı olarak, Tarihi Deniz Arşivi kuruluş ve faaliyetleri görevinde çalıştı.

■ **1996-1997** yılları arasında MSÜ-Fen Edebiyat Fakültesi Eski Türk Edebiyatı öğretim üyesi ve İSAM redakte kurulu üyeliği yaptı.

■ **1997** yılında İstanbul Kültür Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. Aynı zamanda Uşak Üniversitesi öğretim üyesidir.

■ **1980** yılında F. Hülya Avcı ile evlendi. Hilve Banu, Elif Dilasa adında iki kızı, Alperen Ahmet adında bir oğlu vardır.

”

The return of cultural wars

than on the internet. Today, a broader swath of self-proclaimed culture warriors can engage in comment sections, on blogs, and on Twitter, where the #tcot [TopConservatives] hashtag is filled with echoes of earlier flashpoints ... if the culture wars are over, no one told their most energetic partisans: on this new frontier, the battle rages on."

The internet is an important space in the new culture wars, which got kick started by events such as #BlackLivesMatter, #Occupy, #RhodesMustFall, the financial crisis of 2008, and rolled on into the electoral contestations by Bernie Sanders and Jeremy Corbyn, debates about non-binary pronouns and bathrooms, and, eventually, the election of Donald Trump as president of the USA.

The return of ... is a common expression. As one types it into Google, the algorithm gives different options to complete the phrase: the return of the Jedi/superman/the king/the-living dead/ the pink panther, the list of popular-culture suggestions goes on.

The idea of something returning is embedded in philosophies of time – philosophies which unsettle ideas that time is linear, and that there will ever be a point when the past is really gone. Such thinking links to work on specters and hauntings.

The “culture wars” in the social sciences are an example of the living dead: they represent a style of political engagement and set of issues that return – and indeed flare up quite aggressively – with predictable regularity.

The culture wars in time-and-space

In “A War for the Soul of America” Andrew Hartman positions the culture wars firmly in time-and-space: “For a period of about two decades, the culture wars, like a vortex, swallowed up much of America’s political and intellectual life.”

For many, the culture wars were a US phenomenon of the 1980s and 1990s. They followed on the heels of the turbulent 1960s and 1970s, when counter-culture thrived in large parts of the world, when alternative visions of society politicized the everyday, when the civil rights movement challenged centuries of racism, sexism and homophobia, and when post structural theory became “de rigueur” in the social sciences.

At the same time, political power in the White House was firmly secured in the hands of a dogmatic political right, with Ronald Reagan entering office in 1981, followed by George Bush in 1989.

Moral cultures and sensibilities

The culture wars index an ideological confrontation

between progressive/anti-traditionalist values, on the one hand, and conservative/traditionalist values, on the other. By referring to culture, rather than class, race or gender, the foundations of these debates – imaged metaphorically and somewhat melodramatically as “wars” – were seen to be rooted in different moral cultures and sensibilities.

Central to the debates was a binary mindset and style of argumentation: one was either for or against something, what was at stake was nothing less than “the soul of America”.

Contested issues included abortion, multiculturalism, public funding for the arts and humanities, affirmative action, Columbus Day, and more. Universities were central sites of contestation, and the Western canon, especially, came under attack. In the 1980s, protesting students at Stanford demanded a more inclusive and less Eurocentric curriculum.

The debate became a national one when Reagan’s Secretary of Education, William Bennett, latched onto the debate and forcefully supported the traditional curriculum: it became the topic of front-page news, television programs and editorials.

Culture wars 2.0

Hartman suggests that the “culture wars are history”, that they ended around 2000. Yet, as Mark Twain quibbled, reports of death are often “an exaggeration”. Jacqui Shine, for example, contested Hartman’s claim that the culture wars are over in the Los Angeles Review of Books:

“The culture wars may have changed, but that doesn’t mean they’re over. Nowhere is this more clear

Thus, the wars have returned, in a different shape, using a different idiom, including memes and meme wars, fake news and alternative facts, trolls and Twitter.

From recognition to redistribution

Author Nancy Fraser argues that in the 1980s, Western feminism shifted its attention to the cultural politics of difference and recognition, and lost its radical anti-capitalist critique, its attention to the politics of redistribution. One might suggest that this applied to cultural studies more generally: a strong focus on identity-sidelined questions of political economy.

Yet, times are a-changing. Scholars of decolonization, especially, have insisted that decolonization is not a metaphor. In former settler colonies, such as South Africa, decolonization of curricula can only ever be the first step: decolonization will be incomplete without the return of the land. And decolonization of former slave-owning countries in the Caribbean and the Americas will be incomplete without reparations. The political economy is back with a bang.

No longer are radical scholars willing to simply change the reading list, the critique goes at the heart of neoliberalism and capitalism, imagining, and working towards, a

different economic order, a different type of society. Or, to cite Frantz Fanon, a new humanity.

It is no longer just a battle for the “soul”, but also for land and resources, for an equality that goes beyond recognition and allows for redistribution. No wonder the culture wars are flaring up again, the stakes are high – perhaps higher than ever.

Kültürel iktidar tartışması bitmiyor

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Eylül ayı içinde Eskişehir'de Odunpazarı Modern Müzenin açılışında yaptığı konuşmada bir süredir dillendirdiği, kültürel gelişimde yeterli gelişmeyi göstermediklerini tekrarladı. Erdoğan, "Türkiye, geçtiğimiz 17 yılda her alanda tarihinin en büyük dönüşümlerine, reformlarına, yatırımlarına, eserlerine, hizmetlerine kavuşmuştur. Bununla birlikte iki konuda nispeten hedeflerimizin gerisinde kaldık. Bunlardan biri insan yetiştirme olan eğitim, diğeryse insanı zenginleştirme olan kültür sanatı. Sorun; asla kültür sanata bakışımızda, bu alana verdiğimiz önemde değildir. Biz; kültürü, tıpkı toprak, bayrak, askerî ve ekonomik güç gibi özgürlüğümüzün sembollerinden biri olarak görüyoruz. Dünyadaki güçlü ülkelerin paraları ve orduları kadar hatta onlardan daha önce kültür sanat alanındaki hâkimiyetleriyle bu sıfatı elde ettiklerini biliyoruz." diye konuştu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, benzer bir açıklamayı 2017 yılında, Ensar Vakfı Genel Kurulunda da yapmıştı. Cumhurbaşkanı, "Biliyorsunuz, siyasî olarak iktidar olmak başka bir şeydir. Sosyal ve kültürel iktidar ise başka bir şeydir. Biz 14 yıldır kesintisiz, hamd olsun siyasî iktidarı. Ama hâlâ sosyal ve kültürel iktidarımız konusunda sıkıntılarımız var." ifadelerini kullanmıştı.

Kültürel iktidar tartışması gündeme geldiğinden bu yana bu konuda çok şey yazıldı: "İktidar kültürü" ve "kültürel iktidar" tartışmaları hâlâ sürüyor.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "kültür alanında" eksikler bulunduğunu belirtmesinin önemli olduğunu vurgulayan Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Can Ceylân, ancak bu açıklamanın yerini bulmadığını belirtiyor. Ceylân, "Zira bu sözün muhatapları, konuyu hem yüzeysel ele aldılar hem de kolaycılığa başvurup göz boyama yolunu tuttular. Bunun sonucunda da, sanki kültürel faaliyet yapınca kültürel iktidar olunacağı gibi bir çıkmaz sokağa ve kısır döngüye girildi. Artık neredeyse beş vakit 'kültürel faaliyet' yapıyor." ifadelerini kullanıyor. SETA Toplum ve Medya Araştırmalarında araştırmacı olarak çalışan Turgay Yerlikaya ise, İtalyan düşünür Antonio Gramsci'nin "hegemonya" kavramına bakışının kültür ve iktidar arasındaki ilişkinin ayrıntılarını

Recep Tayyip Erdoğan

göstermesi açısından önemli olduğunu belirtiyor. Gramsci; Marksist yaklaşımın tersine, hâkim sınıfın iktidarını sürdürebilmesi, baskı araçlarının aksine sivil toplumun alanına tekabül eden ideolojik araçlarla mümkün olabileceğini belirtir. Nitekim toplumsal alanın bütününe nüfuz etmek anlamına gelen hegemonya, hâkim sınıfın herhangi bir baskı aracına başvurmaksızın üretilen düşünce ve siyaset tarzlarının hâkim sınıf dışındakilerce içselleştirilmesi olarak yorumlanmıştır.

"Kültürel iktidar tartışması ikili çerçevede değerlendirilmeli"

Araştırmacı Turgay Yerlikaya, son günlerde yeniden gündeme gelen kültürel iktidar tartışmaları da Gramsci'nin ortaya koyduğu perspektiften ele alındığında konunun ikili bir çerçeve ile değerlendirilmesinin mümkün olduğuna dikkat çekiyor. İlk evrede Gramsci'nin, hegemonyanın tesisi konusunda ortaya koyduğu görüşlerin erken cumhuriyetten bu yana kültür politikalarının etkisini açıklamakta yetersiz kaldığına dikkat çeken Yerlikaya, şöyle konuşuyor: "Nitekim Türkiye, siyasî tarihinde devletin baskı aygıtlarını kullanmak suretiyle radikal modernleşme arayışında olan siyasî elitlerin halktaki karşılığı beklendiği ölçüde olmamıştır. Devlet inkânları ile yeni bir toplum inşasının Fransız tecrübesinden hareketle gerçekleştirilmeye çalışılması, nza üretimini tesisinde istenilen sonucu yaratamamıştır. Söz konusu politikalar her ne kadar bazı kesimler tarafından kabul görse de hiçbir zaman halkın bütününe kapsayacak bir genişliğe ulaşamamıştır. Özellikle kılık kıyafet düzenlemesi ve harf devrimi ile kopuş arzularının nza üretmekten ziyade geniş halk

kitlelerini bölecek bir siyaset tarzına evrildiğine şahit olunmuştur."

Yerlikaya; Türkiye'de siyasete ve bürokrasiye hâkim olan yönetici elitinin kendi siyaset, sanat ve yaşam tarzını baskı kullanmak suretiyle kabul ettirmeye çalışmasının hiçbir zaman uzlaşmaya ulaşamadığına dikkat çekiyor. Bu durumun sadece elit ve halk arasında bir ayrımdan ziyade, daha geniş bir ölçekte laik-dindar gibi bir ayrımı ortaya çıkarttığını belirten Yerlikaya, bu ayrımın gün geçtikçe daha fazla görünür olduğunu vurguluyor.

Aslında bugün yaşanan kültürel iktidar tartışmasını sanat, sinema ve kültürün diğer alanlarında yaşanan değişim ve dönüşüm girişimlerinin ve aynı zamanda hâkim paradigmaya karşı gösterilen direncin bir yansıması olarak ele almak mümkün. Erken cumhuriyetten bu yana kast sistemi şeklinde örgütlenen yapı, kendi kastına mensup olmayan insanların o alanda görünür olmaya başlaması ile şikâyetlerini farklı araç ve kanallarla dile getirmeye başlamış durumda. Kendi "kutsal alanların" diğer toplumsal kesimlerle işgal edilmesi, kasta mensup olanların kirlenmesi ve saflıklarının bozulması anlamına geldiğinden karşılaşma anları bir öfke patlamasına sahne oluyor.

"Temas artık beyaz Türkiye'nin tiksinti duygusu harekete geçiyor"

Prof. Dr. Nilüfer Göle'nin, "Melez Desenler: İslam ve Modernlik" isimli kitabında ifade ettiği gibi statü gruplarının çevre unsurları ile karşılaşmaları temel problem olarak ortaya çıkıyor. Göle'ye göre, "Kimse geleneksel 'dindar anneanne' ya da başörtülü

gecekondu kadını
imajından rahatsızlık
duymamaktadır.
Üniversitelerde
türban, kentlerde
çarşaf ise tiksintiye
varan tepkilerini
harekete geçirmektedir.
Farklı kastlara
mensup bedenlerin
aynı mekânları
paylaşması saflığın
bozulması anlamına

Nitişer Göle

gelmektedir. Dokunulmazlar görünmeye, söz almaya, iktidar olmaya başlamışlardır. Toplumsal temas arttıkça 'beyaz' Türkiye'nin 'tikinti' ve 'kirlenme' duygularını harekete geçirmektedirler." Prof. Göle'nin vurguladığı durum, Türkiye'deki ikili toplumsal yapıda cereyan eden gerginliklerin karşılaşma alanları ile daha belirgin bir biçimde ortaya çıkıyor oluşuna işaret ediyor. Çevreye ait simgelerin sinema, sanat ve kültürel alanlardaki görünümünü bu yönüyle "saflığı" tehdit eden göstergeler olarak okunuyor. Bu nedenle Türkiye'deki kültür-iktidar mücadelesi laik kesimin lehine sürüyor olsa da dengeleme arayışları son kertede önemli bir yer işgal ediyor. SETA Araştırmacısı Turgay Yerlikaya, söz konusu arayışların ideolojik gerekçelerle mahkûm edilmeye çalışılmasını da sözü edilen saflığın bozulmasını engellemenin yanı sıra bir dizi pozisyonel üstünlüğün de kaybedilmesinin önüne geçmeye dönük bir hamle anlamına geldiğini belirtiyor.

Kültürel iktidar tartışmalarına ilginç bir yaklaşım

Özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamalarıyla bir kez daha su üzerine çıkan kültürel iktidar tartışmalarına Prof. Dr. Süleyman Seyfi Ögün, farklı bir yaklaşım

Süleyman Seyfi Ögün

sunuyor. Prof. Ögün'e göre, kültürel iktidar aslında, "vasatların ambalajlanmasından" ibaret. Kültürün yeniden üretim meselesi olduğunu belirten Prof. Ögün, "İnsanın ontolojisi zaten yeniden üretmektir. Yeniden üretirken geçimlik ihtiyaçlarının ötesine gider. Yani sadece avlanmak değildir mesele. Ama gece olunca av sahnelerini mağaranın duvarına çizmeye başlıyorsa işte bu yeniden üretimdir. Bu manada yeniden üretim olarak kültürün haddi hududu yok." ifadelerini kullanıyor. Kültür ile iktidarı birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını vurgulayan Ögün, kültürün zaten iktidar ilişkilerinin içinde kendini yeniden ürettiğini belirtiyor: "Şöyle bir örnek vereyim, Mozart'ı biliyoruz, değil mi? Aristokrat bir adamın himayesi olmasaydı kimsenin Mozart'tan haberi olmayacaktı. Yani iktidar olmadan, iktidar ilişkilerine girmeden kültürel bir yeniden üretim söz konusu olamayacaktır." diye konuşuyor. Kültürel iktidar diye bir şeyin olmadığını aktaran Prof. Ögün, aslolanın iktidar ilişkileri olduğunu, iktidar ilişkileri içinde bir yere oturmaması durumunda kültürün var olamayacağını söylüyor. Ögün, "Sanat, yeniden üretimin içerisinde bir noktadadır ve o iktidar ilişkilerinin içerisinde." diyor.

Sociological definition of popular culture

Popular culture is the accumulation of cultural products such as music, art, literature, fashion, dance, film, cyber culture, television and radio that are consumed by the majority of a society's population. Popular culture has mass accessibility and appeal. The term "popular culture" was coined in the 19th century or earlier. Traditionally, it was associated with lower classes and poor education as opposed to the "official culture" of the upper class.

The rise of popular culture

After the end of World War II, innovations in mass media led to significant cultural and social changes. Scholars trace the origins of the rise of popular culture to the creation of the middle class generated by the industrial revolution. The meaning of popular culture then began to merge with that of mass culture, consumer culture, image culture, media culture and culture for mass consumption.

There are two opposing sociological arguments in relation to popular culture. One argument is that popular culture

is used by the elites - who tend to control the mass media and popular culture outlets - to control those below them because it dulls people's minds, making them passive and easy to control. A second argument is just the opposite, that popular culture is a vehicle for rebellion against the culture of dominant groups.

In his book, "Cultural Theory and Popular Culture", John Storey offers six different definitions of popular culture. In one definition, Storey describes mass or popular culture as "a hopelessly commercial culture [that is] mass-

produced for mass consumption [by] a mass of non-discriminating consumers." He further states that popular culture is "formulaic [and] manipulative," not unlike how he views the process of advertising. A product or brand has to be "sold" to an audience before it can be entrenched in mass or popular culture; by bombarding society with it, it then finds its place in popular culture.

Britney Spears is a good example of this definition; her road to stardom and place in popular culture were based on marketing strategies to build look along with her fan base. As a result, she generated millions of fans, her songs were played frequently on numerous radio stations, and she went on to sell out concerts and garner the public's fascination with her meltdown. Like the creation of Britney Spears, pop culture almost always depends on mass production for mass consumption because we rely on mass media to get our information and shape our interests.

Pop culture vs. high culture

Pop culture is the culture of the people and it is accessible to the masses. High culture, on the other hand, is not meant for mass consumption nor is it readily available to everyone.

It belongs to the social elite. The fine arts, theater, opera, intellectual pursuits — these are associated with the upper socioeconomic strata and require more a high brow approach, training or reflection to be appreciated.

Elements from this realm rarely cross over into pop culture. As such, high culture is considered sophisticated while popular culture is often looked down upon as being superficial.

Kültür ve kültürün özellikleri üzerine...

En basit toplumdaki en gelişmiş topluma kadar insanların oluşturdukları tüm insan topluluklarında kültür olarak tanımlanan ortak bir olgu mevcut. Hemen hemen her toplumda belirli maddî ihtiyaçları gidermek amacıyla geliştirilen bir teknik sistemin yanında insanlar arası ilişkileri inceleyen kurallar, örf ve adetler, gelenekler, fikirler ve düşünceler bulunur. İşte hem bu teknik sistem hem de ilişki sistemleri kültürü oluşturan temel unsurlardır.

Kültür kelimesinin kapsamı oldukça geniş... Çünkü kültür, toplumun, fikir kaynağından gelen bütün varlığıdır. Doğanın verdiği donatım, toprak, tabii kuvvetler, doğal maddeler gibi tüm şeyler toplumdan alınır hatta alınmak zorunda kalınır. Bunların hepsi hayatın maddî yani fikri olmayan temelini meydana getirir. İşte kültür, bu fikri olmayan tabiatın, fikir ile egemenlik altına alındığı ve şekillendiği yerde başlar. Örneğin kültür; süs, silah, ateş yakma, âletler yapma ile başlar ve dilde, ahlakta, din ve hukukta gelişir. Netice olarak kültürsüz

insan topluluklarını düşünmek mümkün değildir. Kültürün oluşmasında insanların topluluk hâlinde yaşamalarının etkisi fazladır. Çünkü kültür, toplumu oluşturan üyelerin sorunlarını çözmek üzere oluşmuş bazı düzen ve kurallardan meydana gelir.

Kültür; sosyoloji, sosyal psikoloji, sosyal antropoloji ve toplum bilimi gibi birçok bilimlerin temel kavramlarından biridir. Bu bilimlerin hepsi, insan ve grup davranışlarını anlamak ve açıklamak için bu kavrama sık sık başvurur.

Kültür kavramlarının tarihçesi

Kültür kavramının Latince "colere" ya da "cultura" fiilinden geldiği kabul edilmekte. Bu kavramın insanlığın yaşam biçimiyle ilişkilendirilmesi 1750'li yıllarda gerçekleştirildi. "cultura" sözcüğü, 18. yüzyıldan önce ekip-biçmek anlamında kullanılıyordu. 18. yüzyılın sonunda ise, Voltaire tarafından insanın zekâ kapasitesinin gelişmiş ve geliştirilmesi anlamında kullanıldı. Daha sonra sözcük Almancaya geçti ve 1793 tarihli bir Alman dili sözlüğünde "cultur" biçiminde kullanıldı ve

sonunda "Kültür" biçimine dönüştü. 1843'te Gustav Klemn, "cultur" kelimesine; bir insan topluluğunun yetenek, beceri, sanat ve gelenekleri olarak değerlendirilen yaşama tarzı anlamını yükledi. 1871 yılında ise, Edward Taylor, "cultur" kelimesini; bilginin, imanın, sanat ve ahlakın, örf ve âdetlerin, hukukun ve bireyin üyesi olduğu toplum tarafından kazandırılmış alışkanlıkların ve yeteneklerin oluşturduğu kompleks bir bütünü ifade etmek anlamında kullandı.

Kültür; toplum, insan, kültürel muhteva ve öğrenme gibi dört ana değişken arasındaki karşılıklı ilişki sonucunda ortaya çıkar.

Kültürün tanımı

Kültür, toplumun üyesi olan insanların öğrendikleri ve paylaştıklarının hepsini kapsayan bir kavramdır. Kültür, toplumu meydana getiren insanların oluşturduğu bir bütündür ve bu nedenle toplumsal yaşamın temel şartıdır. İnsan, kültürü oluşturur ama kültür de insanı oluşturur. İnsanlar; sosyal hayatta birçok değer, inanç ve toplumsal ilişkileri öğrenerek toplumsallaşır. İnsanların öğrendiği her şey kültürü oluşturur.

Kültür, bir toplumda; sosyal yaşamın, ilerlemenin, değişimin, üretimin, bilimin, sanatın, eğitimin ve düşünce yapısının düzeyini belirleyen önemli bir

faktördür. Kültür, insanlar arası etkileşimler sonucu oluşup geliştiği için toplumsal yaşamın bir ürünüdür. Kültür konusunda yapılan tanımlamalardan bazılarını şöyle sıralamak mümkün;

■ Kültür; insanın kendinden önceki nesillerden devraldığı, kısmen geliştirdiği ve kendinden sonraki nesillere aktardığı sosyal bir mirastır.

■ Kültür; bir toplumun üyeleri arasında paylaşılan, aktarılan ve bir değişim süreci içinde bulunan öğrenilmiş davranış kalıplarıyla bu kalıpların (*inanç, değer, tavır ve maddî unsurları kapsayan*) çıktılarının (*ürünlerin*) oluşturduğu bir yaşam biçimidir.

■ Kültür; devam eden ve gelişen davranış biçimleri, başka bir ifade ile görenekler topluluğudur.

■ Ralph Linton, kültürü, öğrenilmiş davranışlar ve bu davranışların sonuçlarından meydana gelen bir bütün olarak tanımlar. Kültürü oluşturan unsurlar belli bir toplumun üyelerince paylaşılır ve aktarılır.

■ Summer ve Keller'e göre kültür, insanların yaşam şartlarına uyumlarının toplamıdır.

■ Kültür; bir insan topluluğunun yaşam tarzı, dil ve benzeri araçlarla nesilden nesle aktarılan az çok şekillenmiş ve öğrenilmiş davranış kalıplarının tümünün bir toplamıdır.

Kültür, konusunda yapılan tanımların en bilinenini Edward Taylor yaptı. Taylor'a göre kültür; bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve âdetlerden ve insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yeteneklerden oluşmuş karmaşık bir bütündür. Yani ona göre kültür, insanoğlunun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla meydana getirdiği maddî ve manevî unsurların tümüdür. Peki, bu tanımdan yola çıkılarak kültürün özellikleri nelerdir?

Kültürün özellikleri

Kültürün ne olduğunu daha iyi anlamak için onun bazı özellikleri üzerinde durmak gerekir. Kültürün bazı temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

1- Kültür toplumsaldır: Her nesil kendisinden önceki nesillerden öğrendiklerini ve kendisinin kültürün bütününe katkılarını bir sonraki nesle aktarmaktadır. Bu nedenle kültür, insan için kendi toplumunun bir mirasıdır. Yani birey, kültürü, daha önceki kuşakların çaba ve tecrübelerinin bir

ürünü olarak devralmaktadır. Kültür, bir toplumsal üründür. İnsanlar arası etkileşimden doğar ve gelişir.

2- Kültür öğrenilir: Kültür, öğrenme ile kazanılır ve sosyal kalıtım yoluyla nesilden nesle aktarılır.

3- Kültür değişebilir: Kültürün, eski nesilden yeni nesle aktarılan bir miras olması onun değişmediği anlamına gelmez. Çünkü miras devralan yeni kuşak, yaptığı yenilik ve değişimlerle kültürün zenginleşmesine yardım eder. Mevcut kültüre, yeni bazı unsurlar eklendiği gibi bazı unsurlar da çıkarılır. Kültür, durgun olduğu kadar değişkendir. Kültür, belli bir kişi veya toplumca oluşturulmaz. Kültür; zamanla değiştiği gibi, gruptan gruba da farklılık gösterir. Kültürün bütün parçalarının değişme hızı ve temposu aynı değildir.

Kültür değişir ancak bu değişim uyum yoluyla gerçekleşir. Her ne kadar doğal şartlar kültürü değiştirecek kadar güçlü olmasa da, kültürler zaman boyutu içinde doğal çevreye uyum gösterirler. Toplumsal şartlar ve ihtiyaçlar değiştiğinde geleneksel çözüm yollarının sağladığı doyum düzeyi de azalır ve değişir. Değişen şartlar karşısında ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayacak ve sorunları çözecek yeni yol ve yöntemler veya araçlar oluşturulur. Kültür,

yeni ihtiyaçlar ve sorunlar karşısında insanların geliştirdikleri yeni fikirler ve icatlarla değişime uğrar.

4- Kültür aktarılır ve süreklidir: Kültür öğrenilir, alışkanlık hâline getirilir ve sonuçta sosyal kalıtım yoluyla nesilden nesle aktarılır. Bütün hayvanlar öğrenme yeteneğine sahiptir. Ancak öğrendiklerini bütünüyle yavrusuna bilinçli öğretebilen tek canlı insandır. Kültürün temel aktarma aracı dildir. Çünkü toplumda oluşturulan bütün kültür unsurları sözlü veya yazılı dille daha sonraki nesillere

aktarılır. Kültürden söz edildiğinde insanlar öncelikle töreleri düşünür. Çünkü kültürün sürekliliğini gelenek ve görenekler oluşturur.

5- Kültür ihtiyaç gidericidir: Kültür, insanların hem fizyolojik hem de sosyal ihtiyaçlarını

giderir. Kültür, insanların temel biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılıyorsa, demek ki, bütün kültürlerde ortak kültürel unsurlar ve kurumlar mevcuttur. Kısaca kültürün ihtiyaçları karşılaması, kültürün bazı ortak noktalarının varlığını ispatlamaktadır. Çünkü biyolojik ihtiyaçlar hemen hemen bütün insanlarda aynıdır.

6- Kültür öğeleri arasında bir ahenk vardır: Her kültür, kendi unsurlarıyla tutarlı ve dengeli bir bütünlük teşkil eder. Yani toplumlarda aile, hukuk, sanat, ekonomik hayat, örf, âdetler, ahlakî değer yargıları adeta birbirini tamamlayan bir bütün hâlinde görülür.

7- Kültür kurallar sistemidir: Kültür, toplumca benimsenen ideal kural ve davranışlardan oluşur. İnsanların toplum hâlinde yaşamalarını belirleyen yazılı ve yazılı olmayan kurallar kültürün bütünlüğünü ve devamlılığını sağlar. Çünkü kurallar sayesinde kültürel birikim sağlanır ve yeni nesillere aktarılır. İnsanlar, kurallar sayesinde çalışır ve kültür öğelerini oluşturur.

8- Kültür bütünleştiricidir: Kültürün bütün öğeleri, uyumlu ve bütünleşmiş bir sistemi oluşturma özelliği taşır. Kültürel bütünleşme sağlanmadıkça toplumda sosyokültürel ve ekonomik alanlarda önemli uçurumlar oluşur.

Kültür mü medeniyet mi?

CAN CEYLÂN *

“Kültür” kavramı, günlük hayatta dilimize o kadar yaygın kullanımlı bir şekilde yerleşmiş durumda ki gelişigüzel kullanılan kavramların başında geliyor. Bu durum, “kültür” kavramı üzerinde düşünülmesi gereken bazı ayrıntıların da gözden kaçmasına sebep olmaktadır. “Kültür mantarı” gibi tarımsal bir anlamda, “kültürel iktidar” gibi siyasi bir anlamda kullanılmaya kadar geniş bir anlam skalasında kullanılan kültür kavramı, genel itibarıyla müspet bir mana taşısada da, menfi ya da müspet anlamda birçok kültür unsuru söz konusudur. Bu yüzden kültür, ne iyi ne de kötü; ne olumlu ne de olumsuz; ne güzel ne de çirkindir.

Bir toplumsal yapıyı oluşturan iyi ve kötü her şey o toplumun kültürüdür. Zira kültürün iyi ya da kötü olması da görece bir yaklaşımdır. Bu yüzden kültür kavramına bakışta en öncelikli tavır, kültürel-merkezcilik değil kültürel-görecelik olmalıdır. Elbette hangi kültür olursa olsun cana, mala ve kişi veya sosyal güvenliğe kasteden davranışlara “kültürel görece” bakıp tasvip etmek mümkün değildir. Örneğin, kan davası kültürel bir ögedir ama tasvip edilmesi ve görece davranıp olduğu gibi bırakılması, toplumdan topluma değişen kültürün üstünde, genel ahlaki ve dini kurallara da aykırıdır.

Kültürün değişkenliği

Kültürel unsurlar, coğrafyalar arası mesafe sebebiyle farklılık ve izafiyet gösterebildiği gibi, aynı coğrafyadaki toplumsal yapının zaman içinde kültürel farklılıkları tecrübe etmesi de kültürün kaçınılmaz bir özelliğidir. Buna karşı durmak ve bu değişimi engellemeye çalışmak, toplumları taassup ve bağınazlığa, kapalılığa götürmektedir. Doğadaki değişkenliğin toplumsal yapılarıdaki yansıması olarak nitelendirebileceğimiz bir kültürün kendi içinde, başta zaman olmak üzere, değişik etkenler sebebiyle değişmesi, onun bozulması değil, aksine kendini koruma mekanizmasıdır.

Değişime direnen, kendi içinde değişmeyen, dışarıdan gelen değişim etkilerine tepkisiz kalan ya da olumsuz

tepki verip yıkıcı bir savunma refleksi gösteren toplumdaki kültürel yapı, kendi içindeki kurt tarafından yenip kurutulan ağaç gibi, zaman içinde ölmeye mahkûmdur. Bu akıbet, kültürü steril bir yapıda korumaya çalışmanın ama sonunda en küçük bir mikropla karşılaştığında savunmasız hâle getirmenin sonucudur. Oysa kültür, steril değil hijyenik bir yapıdır.

Kültürün hijyenik olması

Panzehrin zehirden yapılması, bir hastalığın aşısının o hastalığın mikrobundan yapılması gibi, kültür de hijyenik yapısı ile kendisini tehdit eden zararlı unsurları tanıyarak onlara karşı savunma mekanizması geliştirir. Bunun birinci şartı da kültürel yapının içe kapanık olmamasıdır. Kültürü, hastanelerde mikroplardan arındırılmış steril ortamlara benzer bir hâle getirmek, onu korumak değil, aksine ölüme mahkûm etmek demektir. Kültür, kendisi için gerekli olan savunma mekanizmalarını kendi bağışıklık sistemi içinde kendisi geliştirir. Bu; kişiye özel yapılan ilaç gibi, kültüre özel bir unsur olarak, kültürü güçlendiren bir özelliktir.

Kültür, başka kültürlerle olan ilişkilerinin sürekliliği içinde, bu özelliğini daima diri ve canlı tutar. Bu canlılık, kültürün yayılmasında da etkin

bir rol oynar. Kendi toplumsal yapısı içindeki olumsuzluklara karşı mücadelede başarılı olan bir kültürel yapı, komşu kültürler tarafından güvenli ve cazip hâle gelir ve fiziki olarak yayılma sürecine girer.

Bu sürecin tarihteki en önemli örneklerinden biri, İslam kültürünün yüzyıl gibi kısa bir süre içinde, kendinden önce ve sonra görülmemiş bir hızda, o zaman bilinen coğrafyalara hızla yayılması ve kalıcı olmasıdır. MS 610 yılında gelen İslamiyet’in MS 711 yılında binlerce kilometre uzaklıktaki ve denizasını bir coğrafya olan İber Yarımadasında Endülüslü Emevi Devletinin temellerini atmasının arkasındaki sosyal antropolojik gerçek, İslam kültürünün oradaki toplumsal yapılara sağladığı hijyen, canlılık ve kuvvettir.

Kültürdeki kozmopolit unsurlar

Bir toplumsal yapının yaşam unsurlarının toplamı olan kültürün, o toplumun dışına taşması ve başka toplumsal yapılarca benimsenmesi, o kültürün medeniyet olmasındaki adımların başında gelir. Burada kültürün içinde olmazsa olmaz en önemli özellik, kozmopolitlik yani kültürel çeşitliliktir. Bu çeşitliliği dinsel, dilsel, ekonomik, sosyal, etnik, ideolojik farklılık ve renklilik oluşturmada ve bu farklılıkların birbirine gösterdiği kabul, o kültürün yaşadığı coğrafyaya kozmopolit sıfatı kazandırır. Günümüzde megapol hâline gelen İstanbul, İzmir, Bursa, Konya gibi şehirlerimizin birçoğu eskiden var olan kozmopolit olma özelliğini kaybetmiştir. Metropollerde kültür, belediyelerin “iş” olarak gördüğü bir kavramken; kozmopolitlerde kültür, o şehrin can damarıdır. Örneğin Hz. Mevlana zamanının Konya pazarında Türkçe, Rumca, Ermenice, Arapça, Farsça, Kürtçe gibi birçok dil konuşulmakta ve bu dillerin getirdiği kültürel unsurlar, diğer kültürlerle ve dillere geçmekteydi. Diğer bir örnek olarak, çok eskilere değil 1939’a gitmemiz yeterlidir. O yıllarda İstanbul’da Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca gibi misyoner okullarında öğretilen dillerin yanında Arnavutçadan Pomakçaya ve Lehçeye, Bulgarcadan Kıpticeye ve Tatarcaya kadar otuzdan fazla dil konuşulduğu tespit edilmiştir. Böyle toplumsal yapıların kültürlerinde ırkçılık, etnik düşmanlık, yabancı düşmanlığı, göçmen ve sığınmacı düşmanlığı gibi Batı kültürünün dünyaya bulaştırdığı sosyal hastalıklar bulunmaz.

Kültürün medeniyete dönüşmesi

Bir toplumsal yapı içindeki kültürel çeşitlilik ve renklilik, o toplumsal yapıyı bir cazibe merkezi hâline getirir. Bu yapı içine girecek olan yeni bir kültürel yapı, varlığını devam ettirip zenginleşeceği için, o yapının korunması görevini de kendiliğinden üstlenir ve doğal bir güvenli sosyal yapı ortaya çıkar. Bu, başka bir yazının konusu olacak kadar önemli olan sivil toplumun da gereklerindedir.

Kültürün yüzlerce tanımı olduğu gibi, “medeniyet” kavramı da çok değişik şekillerde tanımlanmıştır. “Medeniyetler Çatışması” ya da “Medeniyetler İttifakı” gibi kullanımlar, farklı kültürlerin

olması gibi birçok medeniyet olduğu anlayışını yaygınlaştırmaktadır. Arapça "şehir" demek olan "medine" kelimesinden Türkçeye geçen "medeniyet" kavramının eş anlamlısı olarak "uygarlık" kelimesi de kullanılmaktadır. "Tarih öncesi uygarlıklar", "Yunan Medeniyeti", "Mısır Medeniyeti", "Hristiyan Uygarlığı", "İslam Medeniyeti" gibi birçok tanımlama, kronolojik olarak sıralanmakta ve anlatılmaktadır. Elbette bunlar, "kültür" ve "medeniyet" kavramlarına farklı bakış açılarından getirdiği ve saygı duyulması gereken yaklaşımlardır.

Ben şahsen, kültürün birçok (çoğul) ama medeniyetin bir tane (tekil) olduğunu düşünenlerdenim. Eş zamanlı olarak birçok kültürün var olabileceğini ama aynı anda tek bir medeniyetin var olduğuna inanıyorum. Bu "var olma", hâkimiyet kurma anlamındadır. Aşağıdaki şekilde görsel olarak anlatmaya çalıştığım gibi, birçok "alt kültür" onlardan daha güçlü ve birleştirici bir "kültür" etrafında toplanabilir. Bu etrafında toplanan kültürün, diğer alt kültürlere sağladığı güven ortamına bağlıdır. Örneğin Avrupa kültürünü; Alman, Fransız, İtalyan, İspanyol, Rus, İngiliz gibi alt kültürler oluşturur. Burada, ortak paydaların çokluğu ve alt kültürler arasında oluşan sorunların çözülebilirliği etkili olur.

Bir sonraki aşamada birçok alt kültürün birleşmesiyle oluşan "kültür", daha uzak coğrafyalara yayıldıkça en hâkim ve yaygın kültür olarak "üst kültür" olma özelliği kazanır ve merkezdeki (büyük M ile) "Medeniyet"e en yakın kültür hâline gelir. Böylece "Medeniyet"e adını verir. Günümüzde "Batı Medeniyeti" ya da "Avrupa Medeniyeti" olarak tanımlanan kültürel yapının tüm dünyada var olması onu hâkim kültür yani "Medeniyet" hâline getirmiştir. Şekilde, "Medeniyet" etrafındaki çizginin kesik kesik olması, onun yeni bir isim alma konusunda dışarıdan gelenin içeri girmesine ve içeridekinin dışarı çıkmasına müsait yapısını göstermek içindir.

Batı ve Avrupa Medeniyeti, hem kendi coğrafyası olan Avrupa kıtasında hem de sömürgecilik vasıtasıyla yayıldığı dünyadaki hâkimiyet ile günümüzdeki "medeniyet" kavramına adını vermektedir. Bu bağlamda "medeniyet" kavramı, önündeki tanımlayıcı ismin (Batı, Yunan, Mısır, İslam, Hristiyan, Osmanlı vb.) hâkimiyet gücü ile o isim ile anılmaktadır. Bu yüzden tarihsel süreç içinde var olan medeniyetler sırasıyla ortaya çıkıp kaybolmuştur. Osmanlı Medeniyeti ve onun içinden çıktığı İslam Medeniyeti... Daha öncesinde

varlık gösteren Yunan Medeniyeti, Mısır Medeniyeti gibi medeniyetler, günümüzdeki Batı üst kültürü kadar etkili ve hâkim olamadıkları için "medeniyet" kavramı "Batı" ismiyle anılmaktadır.

Osmanlı ya da İslam Medeniyetindeki insanî ve ahlakî yapı ile Batı Medeniyetinin etik yapısının kıyaslamasının yapılması, hangisinin iyi olduğu tartışması, bu yazının kapsamında değildir. Bu, "zamanın gerçeği" bağlamında ve sebep-sonuç ilişkisi içinde ele alınması gereken bir tartışmadır. Ancak şu kadarını belirtmek gerekir ki, insanlığın içinde yaşadığı bu medeniyete yeni bir isim verecek ve insanlığı daha iyi bir noktaya getirecek alternatif bir üst kültür ortaya çıkıp kendi adını (büyük M ile) "Medeniyet"e verene kadar, Batı üst kültürünün "Medeniyet" üzerindeki egemenliği devam edecektir.

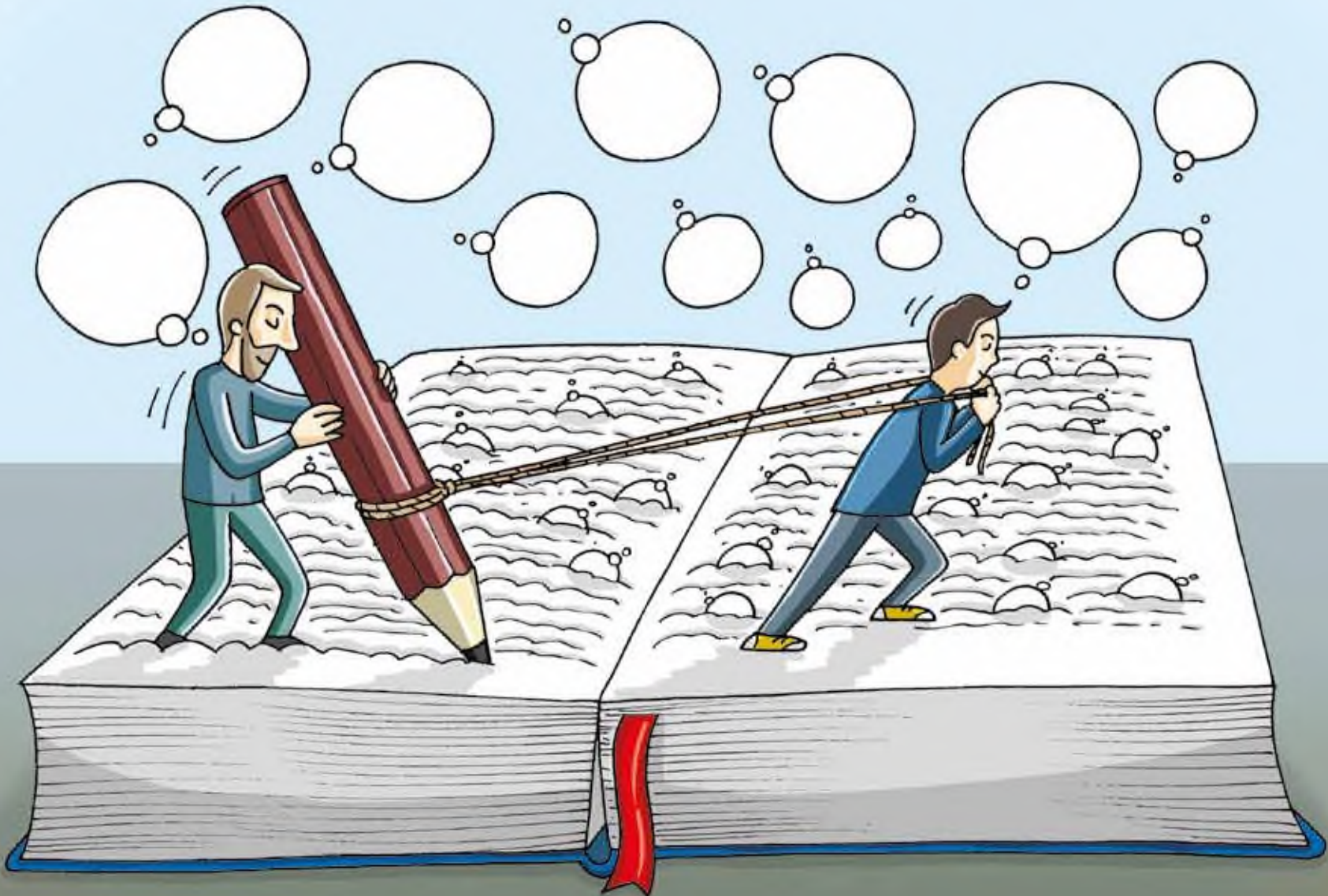
Yeni bir üst kültürün ortaya çıkması da, ancak olabildiğince çok alt kültürü etrafında toplayacak kadar birleştirici, hepsine eşit mesafede olacak kadar kozmopolit bir dünya görüşünün inşa ve tekmil edilmesiyle mümkündür.

* Sosyal Antropolog.

ÇİZGİ

Ahmet Altay

09/19

Kültür sanatseverlerin buluşma noktası: TRT 2

Edebiyattan tarihe, resimden tiyatroya, müzikten sinemaya kültürün ve sanatın her alanında kaliteli ve kapsamlı bir içeriği izleyiciye sunmayı hedefleyen TRT 2, kültür sanatseverlerin buluşma noktası olma yolunda ilerliyor.

"Anjelika Akbar ile Sesler", "Film Gibi Hayatlar", "Hayat Sanat", "Tarih Söyleşileri", "Felsefe Söyleşileri", "Edebiyat Söyleşileri", "Karama Defteri", "Aramızda Müzik Var", "Bir Resim Bir Hikâye", "Koleksiyoner", "Sarayın Lezzetleri" ve "Sinema Dünyası" gibi programlara yer veren kanalda, kültür sanat dünyasının birçok ünlü siması izleyici karşısına çıkıyor.

22 Şubat tarihinden itibaren yeni yüzüyle yalnızca kültür sanat içeriği sunmaya başlayan TRT 2'nin yeni sezon hazırlıklarını değerlendiren TRT Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü İbrahim Eren, kültür ve sanata dair her şeyi izleyiciyle buluşturmayı hedeflediklerini ve bu konuda kısa sürede büyük mesafe katettiklerini söyledi.

TRT 2'nin kültür ve sanatın adresi olduğunu kaydeden Eren, "TRT 2, ana akım televizyon kanallarının ve diğer tematik kanalların aksine daha sakın, daha naif, içerik ve estetik odaklı bir yayıncılık vizyonuyla yola çıktı. Hayata dair fikirleri olan, derinlikli düşünceye önem veren, popülerlikten önce niteliği önemseyen izleyicilerimiz için tasarlandı. Sıklıkla yaptığımız bir vurgu var: TRT 2 sadece bir kanal değil. TRT 2'yi daha geniş tabanlı bir platform, çok boyutlu, çok mecralı bir kültür sanat markası yapma hedefimiz var." ifadelerini kullandı.

Dünyada ve Türkiye'de yayıncılık dilinin değiştiğine dikkati çeken Eren, şunları aktardı: "Özellikle gençlere ulaşmak için yeni yaklaşımlar, yeni formatlar gerekiyor. Söz konusu kültür ve sanat olunca daha da rafine bir dile ihtiyacımız vardı. Biz TRT 2'de bunu yapmaya özen gösterdik. Ürettiğimiz kaliteli içeriği, estetik bir şekilde sunuyoruz. Yaşadığımız kültürün değerinin farkında bir kanalız ve dünyaya da açığız. Kültürün ve sanatın her türüne ekranımızı açıyoruz. Hem Türkiye'nin farklı kültürel, sanatsal zenginliğini hem de dünyanın bütün kültür sanat üretimini ekrana taşıyoruz, taşıyacağız. Yayın akışımız bu amaçlara ve vizyona uygun olarak şekillendi."

"Efsanelerden uzak, gerçekçi yapımlarımızla gençlerin ilgisini çektik"

İbrahim Eren; tarih, edebiyat, felsefe, sinema, müzik, çağdaş ve geleneksel sanatlardan oluşan kapsamlı bir içeriği sunduklarını vurgulayarak, "İzleyicinin ufkunu açan, ilgi çekici, sakın ve yer yer eğlenceli programlar istiyoruz ve üretiyoruz. Söyleşilerimiz, konular ve konuklar ile ansiklopedik bir içeriğe sahip." dedi. Festivaller dışında gösterim alanı bulamayan sanat ağırlıklı filmleri de izleyiciyle buluşturduklarının altını çizen Eren, şu bilgileri verdi: "Türk ve dünya sinemasından seçtiğimiz sanat filmlerimizle de sinemaseverleri memnun ettik. TRT 2, yayına başladığı andan itibaren orijinal dilinde film izleme zevkinin de adresi oldu. Gerçekten çok güzel dönüşler alıyoruz. 'Film Önü' ve 'Film Arkası' programlarıyla da filmler üzerinden duygu ve düşünce dünyamıza, gençlerin sinema sevgisine olumlu katkıda bulunduğumuzu düşünüyorum. Sadece Batı filmleri değil, çok geniş yelpazeli bir film seçkisi sunuyoruz izleyicilerimize. Lübnanlı Nadine Labaki'nin Cannes'dan ödüllü 'Kefernahum' filmiyle Asghar Farhadi'nin 'Eli Hakkında', 'Geçmiş' ve Oscar ödüllü 'Bir Aynalık' adlı üç filmini yayınladık. Bunun yanında İran sinemasından başka güçlü filmler de oldu. Adana'dan 'En İyi Yabancı Film Ödülü'nü alan Kore yapımı 'Şüpheli', Hindistan'dan 'Jadoo' da izleyicimizle buluştu."

"Yeni dönemde tiyatroya daha çok yer ayrılacak"

İbrahim Eren, yeni yayın döneminde de mevcut çizgiyi koruyup, yelpazeyi zenginleştireceklerini kaydederek, şunları söyledi: "Şubat 2019'da kanalımızın yeniden açılışıyla birlikte terk edilmiş bir televizyonculuk geleneği olan söyleşi formatına dinamizm getirdik. Sanat, edebiyat, tarih, felsefe, sinema söyleşilerimiz yetkin isimlerle devam ediyor. Yeni dönemde bu isimlerin yanına yeni isimler, formatlar ve başlıklar

eklenecek. Bilgi ve genel kültür paylaşımı, TRT 2'nin temel misyonu olmaya devam edecek. Farklı boyutları olan edebiyat söyleşilerimiz devam ederken bunların yanına bir de güncel bir edebiyat programı ekledik. Yeni çıkan kitapların, dergilerin ve bu alandaki gelişmelerin konuşulacağı, gençlerin ilgiyle takip edeceğini düşündüğümüz bir program başlıyor. Pazar konserlerinin yanı sıra diğer müzik ve opera programlarımız kesintisiz sürecek. Bu sezonda bir süredir hazırlıklarına devam ettiğimiz 'Türk müziği' programımız da başlıyor."

Yeni dönemle birlikte tiyatroya daha çok yer ayıracıklarını kaydeden Eren, "Bu sezon çok iyi bir sahne arkası programımız başlıyor. 'Opera Dünyası' gibi, bu yapımda da sahnenin arkasına geçecek, tiyatroyu tiyatrocuların dinleyeceğiz. Güncel sanat yapımları, bilgi ve eğlenceyi birleştiren yapımlar, günlük canlı yayınımız 'Hayat Sanat' ve Türkiye'nin farklı şehirlerinden özel canlı yayınlarımız da yeni format ve içeriklerle TRT 2 ekranında olacak." diye konuştu.

Eren, programlar dışında yayımlanan filmlerin de çok ses getirdiğine vurgu yaparak, şöyle devam etti: "Önümüzdeki aylarda da birbirinden kaliteli yapımları izleyicilerimizle buluşturmaya devam edeceğiz. Ruben Östlund'dan 'En İyi Yabancı Film Oscar'ı alan 'Kare', Zvyagintsev'den 'Sevgisiz', Salinger'ı anlatan 'Rebel in the Rye', Van Gogh'un hayatını anlatan 'Sonsuzluğun Kapsamında', Christian Petzold'dan 'Transit', Matt Ross'dan 'Kaptan Fantastik', Hollywood'dan 'Kral Lear', George Clooney'den 'Suburbicon', Tim Hill'den 'Büyükbaba ile Savaş', Fransa'dan 'Siyah Nehir' gibi son yılların nitelikli yapımları 2020 planlarımız arasında."

Ödüllü dünya dizileri de TRT 2'de olacak

Yakın zamanda dünya çapında büyük ilgi gören, bol ödüllü dizileri TRT 2 ekranına getireceklerini dile getiren Eren, "Bunun ilk örneği de iddialı İskandinav polisiyesi 'Bron/Broen'... 4 sezon, 38 bölümden oluşan dizi, Danimarka ve İsveç arasındaki bir köprüde bulunan bir cesedin ardından Danimarkalı ve İsveçli iki polisin katili bulma serüvenini anlatıyor. Dizi, yer yer polisiyenin ötesine geçerek hem polislerin bireysel sorunlarına hem de iki ülkenin toplumsal detaylarına değiniyor." ifadelerine yer verdi.

TRT Genel Müdürü İbrahim Eren, henüz yeni başladıklarını söyleyerek, "Ülke olarak TRT 2 ile uzun bir yolculuğumuz olacak. İnşallah her geçen sene yepyeni içeriklerimizle izleyici kitlemizi genişleteceğiz ve kültür sanatseverlerin buluşma noktası olmaya devam edeceğiz." değerlendirmesinde bulundu.

İbrahim Eren

Kültürel süreçlerden seçmeler

İngiliz Kültür Okulunun kurucusu Raymond Williams, kültürün 400'e yakın tanımı olduğunu söyler. O nedenle dünya genelinde kültürün bir anlamı varmış gibi ideoloji, sosyoloji ve ekonomik durumuna ve dünya görüşüne göre çok farklı kültür tanımları yapıyor. Çok basit olarak kültürü, bir yeniden üretim sorunu olarak tanımlamak mümkün... İnsan ontolojisinin zaten yeniden üretmek olduğu düşünülürken bu tanım genel bir kabul görebilir. Yani kültür, bir yeniden üretim meselesidir. İnsanlar, yeniden üretirken geçimlik ihtiyaçlarının ötesine geçer. Yani mesele sadece avlanmak değildir. Ancak gece av sahnelerini mağaraların duvarına çizmeye başlıyorsa bu yeniden üretimdir. Bu anlamda yeniden üretim olarak kültürün hiçbir sınırı yok. Hayaller, rüyalar, fanteziler hepsi bunun içine girer.

Tabii ki kültürün yaşanmasına, süreklilik sağlanmasına ve değişmesine aracılık eden birtakım süreçlerden söz etmek mümkündür. Bu süreçler antropologlar tarafından sınıflandırılmış ve açıklanmış durumda. İşte o süreçler:

Kültürleme

Bir kültürün içine doğan bireyin, annesinden başlayarak halkalar hâlinde genişleyen kurumlar ve ögeler üzerinden içine doğduğu o kültürü öğrenmesi süreci, "*kültürleme süreci*" olarak adlandırılır. Bu süreç doğumdan ölüme, beşikten mezara kadar devam eder. Başka sosyal bilimlerde ve bağlamlarda toplumsallaşma, sosyalizasyon ya da en geniş anlamıyla eğitim olarak adlandırılan bu süreç bitimsizdir; çünkü insan hayatının her evresinde o evreye ilişkin kültürel öğeleri öğrenmesi, zamansal ve mekânsal değişmelere bağlı olarak bazı şeyleri yeniden öğrenmesi gerekir.

Kültürleşme

Birbirinden farklı iki kültürün çeşitli şekillerde temas etmesiyle alışveriş içine girmeleri, bu alışveriş sonucunda birbirinden alıp verdikleri öğelerin giderek birbirine karışması ve kökenlerinin bilinemez hâle gelmesiyle ortaya çıkan bir süreçtir. Bu sürece giren iki kültürün ikisi birden, birbirlerinden etkilenerek değişmektedir. Bu değişimler sonucunda, değişen öğelerin kökeni unutulur ve böylelikle o öge, girdiği kültürün özelliği hâline gelir. Kültürleşmeye maruz kalmamış kültür çok azdır. Coğrafi olarak yalıtılmış ya da dünyanın ücra bölgelerinde saklı kalmış kültürler dışındaki kültürlerin tamamı, başka kültürlerle temasa girer ve kültürleşmeye uğrar. Tarihte görülen en büyük

kültürleşme hareketlerinden birisi MÖ 4. yüzyılın sonlarında başlayan Helenizm hareketidir. Büyük İskender'in Doğu seferleri ile başlayan bu süreçte Helen kültürü; bir yandan İran, Mezopotamya ve Hint kültürlerinden etkilenerek değişime uğrarken Doğu kültürleri de belirli ölçülerde Helen kültürünün etkisi altına girdi. Benzer biçimde Osmanlı kültürü Balkanlar'a girdiğinde, oradaki Slav kültürleri üzerinde büyük bir etki yarattı, Slav dillerine pek çok Türkçe kelime geçti, kahvenin Osmanlılar üzerinden Balkanlara yayılmasıyla, Türkiye'dekine benzer kahve alışkanlıkları ortaya çıktı. Öte yandan Balkan kültürleri de Osmanlı kültürünü etkiledi. Pek çok Balkan yemeği Osmanlı mutfakına girdi; müzik, halk oyunları vs. gibi halk kültürüne ait pek çok öge, aynı zamanda Balkanlarda yaşayan Türkçe konuşan toplulukların kültür özellikleri hâline geldi.

Kültürel yayılma

Belirli bir kültür merkezinde ortaya çıkan maddî ve manevî bazı kültür öğelerinin çevreye, başka kültürlerle yayılmasıyla yaşanan bir kültürel süreçtir. Bugün benimsenen giyinme tarzı; Batı toplumlarında gelişerek çevreye, diğer kültürlerle, o arada Türkiye'ye ulaşan bir kültür ögesi olarak tipik bir kültürel yayılma örneğidir.

Kültürlenme

Farklı kültürel yapılardan gelen kişilerin başka bir kültürel alana gelmeleri durumunda ya da geldikleri yerde yeni bir uyarlama ihtiyacıyla karşılaştıklarında, ne içine girdikleri kültürde bulunan ne de ait oldukları kültürde var olan yeni bir öge yaratmaları, yeni bir bileşime varmaları durumudur. Kentleri saran gecekondu, bunun tipik örneğidir. Kentlerde gördüğümüz gecekondu, ne kırsal bölgelerdeki mesken tipine ne de kentlerin bildik mesken tipine benzer. Dolayısıyla köyden kente gelenler, bir kültürlenme biçiminde, buradaki yeni barınma ihtiyaçlarına yönelik yeni bir konut formu meydana getirirler. Arabesk müzik de bu tür bir örnektir. Bu müzik biçimi ne daha önceki geleneksel müzik alışkanlıklarına ne de alışıldık kent müziğine uyan bir tarzda, modernleşme sürecinde yeni bir kentsel müzik türü olarak ortaya çıktı.

Kültür şoku

Kendi kültür dünyasından çıkarak tanımadığı, dilini bilmediği, dilini bilse bile simgelerini çözemediği, değerlerinden ve kurallarından haberli olmadığı bir kültürün içine giren bireyin yaşadığı sıkıntı

durumu, bunalım hâlidir. Kültür, insanın dışındaki doğal ve toplumsal dünyayla ilişki kurmasını sağlayan bir aracı, bu dünyayı anlamlandırmasına ve yorumlamasına yarayan bir gözlüktür. Bu aracının işe yaramadığı hâllerde bireyin günlük hayatını sürdürmesi hatta temel ihtiyaçlarını sağlaması olanaksız hâle gelir. Böyle bir durumda birey, ruhsal bir çöküntü içine girecek, bunalıma düşecektir. Tunç Okan'ın "*Otobüs*" filmi böyle bir durumu anlatır. Filmde bir aracı tarafından kandırılarak Avrupa'ya kaçak işçi olarak götürülen köylüler, İsveç'in başkenti Stockholm'un ortasında aracı otobüs sürücüsü tarafından terk edilir. Uyandıklarında tanımadıkları bir dünyanın ortasında çaresiz kalan köylüler şehre dağılırlar. Film, bu kişilerin yaşadıkları çaresizliğini ve şaşkınlığını oldukça güzel bir biçimde izleyiciye aktarır.

Kültürel gecikme

Amerikalı Sosyolog William Fielding Ogburn tarafından önerilen bu kavramla, kültürel değişme etkisi altında kalan kurumların bu değişmeye gösterdikleri tepkinin hızındaki farklar anlatılır. Genellikle teknolojik yenilikler bu türden uyum zorlukları ve dengesizlikler yaratmaktadır. Belirli bir bağlamda ortaya çıkmış teknolojik gelişmeler, o gelişmelerin toplumsal kullanımına ilişkin kuralları da yaratır. Bu kurallar, ortaya çıktıkları toplumda benimsenir ve yerleşir. Ancak bu gelişmeleri yeni alan toplumlarda bu kuralların yerleşmesi zaman alır ya da bu kurallar o kültürün süzgecinden geçerken dönüşebilir.

Kültürel asimilasyon

Bir kültürün bir başka kültürü, çeşitli nedenlerle etki altına alması ve giderek kendine benzetmesi, bu sürecin sonucunda da kendi içinde eritmesi olarak tanımlanabilir. Genellikle belli bir bölgede hâkim hâle gelen bir kültür, gerek o kültürden olmanın sağlayacağı iktisadî avantajların etkisiyle gerekse bu kültürün sunduğu imgenin bir yüksek ya da gelişkin bir kültür imgesi sunması nedeniyle, bölgedeki diğer kültürler üzerinde baskı yaratır. Bu baskı sonucunda, diğer kültürlerin mensupları adeta kendi kültürlerinden kaçmaya başlarlar ve kültür değiştirirler. Kültürel asimilasyon süreci böyle başlar. Devamında bu kültürel kaçışın yoğunlaşması, kaçılan kültürün bir ölü kültür hâline gelmesine neden olur. Günümüzde bu sürecin yaşanması için kültürlerin aynı coğrafyada olması gerekmez. 19. yüzyılda yoğunlaşan sömürgeciliğin etkisiyle ve bugünkü küresel kültür ortamında pek çok kültür böylesi bir erime tehdidi altındadır.

Kültür üzerine

SÜLEYMAN SEYFİ ÖĞÜN *

Sosyal düşünüşte, kültür kadar tarifi zengin bir başka kavram muhtemelen yoktur. İngiliz Kültür Okulunun başat figürü olan Raymond Williams, bunu yüzlerle ifade etmiştir. Tarif zenginliği, o kavramın ne kadar speküle edildiğinin delilidir. Hâl böyle olunca kültür kavramı etrafında yürütülen tartışmaları, ister istemez hazin neticeler bekler. Kültürü tartışan taraflar; bu kavrama, kendi meşreplerince farklı manalar yüklediği için, bırakalım müşterek bir neticeye ulaşmayı; tartışmaların sıhhatli yürütülmesi bile ihtimal dışı bir hâle gelir. Fikrimce, metodolojik olarak kültür tartışmalarının muhtevasını tartışmadan evvel, bizzat kendisini tartışmak daha doğrudur. Eğer başlangıçta müşterek bir şeyler zuhur etmezse, tartışmaları devam ettirmek için de bir sebep kalacağını düşünmüyorum. Burada, kendi kültür kavrayışımı dile getirmeye çalışacağım.

İnsan üzerinden yapılan soyutlamaları ve genellemeleri şüphe ile karşılıyorum. Mesela insanın; "Homo Economicus" mu, değilse "Homo Politicus" mu olduğuna dair tartışmaların nazarımda fazlaca bir kıymeti olduğunu söyleyemeyeceğim. Bir tür olarak karnınların daha ekonomik varlıklar olduğunu düşünüyorum. En azından ekonomik meseleler yaşamadıklarını, yaşasalar bile bunun dış tesirli olduğunu düşünüyorum. Hâlbuki insan; ekonomik meselelerini ağırlaştıran, her geçen gün daha da içinden çıkılmaz hâle getiren bir varlıktır. Ne üretim ne de bölüşüm meselelerini çözebilmiş değildir. Ekonomik akıl bir varsayımdır ve karşılığı yoktur. Bütün varını işrete yatırıp berhava etmek; bunu da insan yapar, ekonomik akılcılıkla pek de uyumlu değildir. "Homo Politicus"a gelince arıların eline su dökebileceğimizi zannetmiyorum. İnsan, siyasal

sorunlarını ağırlaştıran bir tarihe sahiptir. Hâlbuki arıların kovanında kesin bir düzen hüküm sürer. Kovan içinden değil, olsa olsa dışarıdan bozulur.

Bu soyutlamalar içinde kabule yanaştığım ve benzerini başka türlerde görmediğim iki soyutlama, "Homo Culturalis" ve "Homo Ludens" soyutlamalarıdır. Aslında ikisi birbiriyle de bağlantılı gözüküyor. Sadece insanların kültürleri vardır ve yeryüzünde "oynayan" tek varlık insandır. Kültür; hayatımızın bir cephesi değil, bütünüdür. Yeryüzünün dışında dünyayı kurar. Bu sebeple maddî tarihi, manevî tarihten ayırıştırıramam. Kültür; tabii durumdan çıkışımızı, tabiatın bize koyduğu sınırları aşmak adına yaptığımız her şeyi; hâsılı tabiatla olmayıp, insan yapıtısı olan her şeyi içerir. Kültür, bir tasarruflar birikimidir. Tabiatın "devşirdiğimiz"; devşirdiklerimizle dönüştürdüğümüz şeylerle başlar. Kültür; yaygın bilinenin aksine,

âletlerle toprağı ekmek ve biçmekle başlamaz. Daha avcılık devrinde, ateşin kullanılmasıyla kültürün tarihi başlamıştır bile. Çünkü av tüketilmekle kalmaz, av sahneleri mağara duvarlarına resmedilir. Böylelikle "Homo Culturalis" ile "Homo Ludens" in tarihi ilk defa kesişmiştir.

Ziraatın, evcilleştirmenin, evcilleşmenin, madencilğin, ticaretin tarihi; kültürün artık değer üretmesiyle alakalı taraflarını verir. Bunlar, kültürel dünyanın -ki dünya başka türlü olmaz- kendi asimptotunda kendisini büyütmesidir. Bu

süreçleri akla uygun kılacak kavramın "yeniden üretim" kavramı olduğunu düşünüyorum. İnsan, her şeyi yeniden üretir. Yeniden üretim içinde kendisini de yeniden üretir. Bunu yaparken de hiçbir şeyin aslına sadık kalmaz. Tabiidir ki, bu güllük gülistanlık bir süreç değildir. Çok sorundur. Bu süreçte gayrinizami -yani kötücül- olanla iyicil -yani nizami- olan arasında derin bir çatışma da yaşanır. Kurumların, geleneklerin ve isyanların tarihi, kendilerini kuşatan parlak edebiyatlarla beraber, kaynağını bu çatışmadan alır. Kültürel bir varlık olan insan, paylaşımı sorunlu olmaya devam etse de artık mübrem ihtiyaçların temininin dışına çıkmıştır. İhtiyaç saikine, estetik ve zevk gibi başka saikler eklenir. "Homo Ludens" burada alabildiğine doğurganlaşır. Sanat, her türü ile bir oyundur. Resim, görüntülerle oynar; müzik, seslerle... Fikirlerin tarihine de öyle bakarım. O da entelektüel bir oyundur neticede. Çok ciddi edalarla oynanmasına aldanmamak lazımdır.

Modern dünya, çok ayırmacı olduğu için kültürü de ne'î şahsına münhasır bir alan olarak yeniden üretti. Emtia dünyasını, değişim değerine tabi kılarak yaptı bunu. Çok boyutlu ve bağlantılı yeniden üretimin zincirinin halkası olan maddî üretimi özerkleştirdi ve kültürel alanın dışına çıkardı. Daha sonra da emtia tüketimini; a) kitle kültürü temelinde avamileştirdi, b) bazı emtiayı da özel kılarak seçkinleştirdi. Biz de bunun büyümesine kapılarak kültürü maddî dünyanın dışında, "b" şıkında arar olduk. Kimileri bunu bireysel, kimileri sınıfsal, kimileri de kolektif organik seviyelerde yorumladı. Kimileri kültürü küçümsedi, kimileri de yüceltti. Bu müşterek dar görüşlülük, oyunun tadını kaçırdı. Kutsamalar ve lanetlemelerin sonu gelmedi. İçi boş kültürel kavgalar iktidar savaşlarının ayrılmaz parçası oldu ve modern insanın gündemine oturdu. Ulusal, dinî veya geleneksel temelli kavgalar bunun en bilinenleri... Son zamanlarda buna yaşam tarzı kavgaları eklendi. Aslında fark etmiyor; yanılısma aynı yanılısma: Kültürün maddî taraflarının dışlanması ve manevî-ruhsal taraflarının abartılması veya küçümsenmesi...

Bilmem olur mu; olursa da ne zaman olur ama hayatın bütünlüğünü yeniden kurmadan; kültürü, hayatın bütünlüğüne teşmil etmeden bu kavgaları yatıştırmasını beklemek bîhüdedir. .

* Siyaset Bilimci.

AÇIK MEDENİYET GAZETESİ

YIL: 3 SAYI: 18 EKİM 2019 FİYATI 5 TL ISSN 2602-2699

açık medeniyet

Fikri Bağımsızlık | Intellectual Independence | الاستقلال الفكري
Açık Medeniyet Gazetesi, İbn Haldun Üniversitesinin aylık yayınıdır.

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
Prof. Dr. Recep Şentürk

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Hakkı Öcal

YAYIN KOORDİNATÖRÜ VE
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Muhammed Akaydın

YAYIN KURULU
Recep Şentürk
Fahrettin Altun
Faruk Yashçimen
Hakkı Öcal
Halil Berktaş
H. Hümeysra Şahin
İsmail Erkam Tüzgen
Muhammed Akaydın
Talha Köse

EDİTÖRLER
Gökhan Gökçe
Ahmed Yusuf
Muhammed Furkan Alpat

YARDIMCI EDİTÖR
Hilâl Purde

FOTOĞRAF EDİTÖRÜ
Tevhid Yeni

KREATİF DİREKTÖR
Ali Vefa
REKLAM
Hilal Ajans
0539 599 69 20

TASARIM
Design Monsters
Ahmet Altay

DAĞITIM
Turkuvaz Dağıtım
Pazarlama AŞ
0216 585 90 00

acikmedeniyet
@acikmedeniyet
acikmedeniyet

www.acikmedeniyet.com

İBN HALDUN
ÜNİVERSİTESİ

İletişim: İbn Haldun Üniversitesi, Ulubatlı Hasan Cad. No: 2 Başakşehir 34494 İstanbul | Basın Müşavirliği: 0531 618 16 23 acikmedeniyet@ihu.edu.tr
Basım: Kültür Sanat Basımevi, Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi ZB-11 Topkapı, İstanbul Telefon: 0212 674 00 21-29-46 Faks: 0212 674 00 61 www.kulturbasim.com
Yayımlanan tüm yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı İbn Haldun Üniversitesine aittir. İzin alınıp kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Yayımlanan yazıların dil, bilimsel içerik ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Türkiye sanat dünyasının küçük bir resmi

SAMED KARAGÖZ *

Joseph S. Nye, 2004 yılında yayımlanan *Soft Power (Yumuşak Güç)* isimli kitabında; sosyal bilimlerin, sosyolojinin ve sanatın farklı alanlarını ele alarak, ülkelerin, sanayi ve finans dışındaki güçlerini yeni bir endeksle değerlendirilmesini önerdi. O tarihten itibaren çeşitli kurumlar bu verileri takip edip yıllık olarak çeşitli listeler oluşturuyorlar.

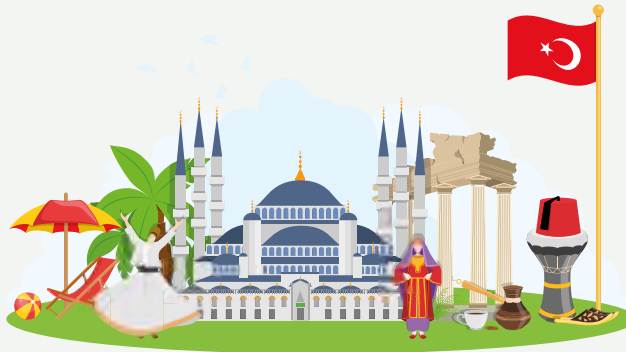
Türkiye özelinde konuşursak, bu listede Türkiye'nin yerini değiştirebilme olanağı olan bazı sanat etkinlikleri mevcut... Bu sanat etkinlikleri sadece etkinlik olmasından dolayı değil aynı zamanda sanatsal üretime katkı sağladıkları için de listeye etki edebiliyorlar.

En popüler ve en geniş kitleye hitap eden sanat ürünü, 20. yüzyılla birlikte hiç şüphesiz sinemadır. Sinemanın popülaritesiyle yarışabilecek başka bir etkinlik yok. Hem üretim hem etki hem de finansal olarak merkezini Amerika'nın çektiği sektörün dünya çapında çeşitli merkezlerde görülmeye çıktığı, büyük etkinlikler düzenlediği alanlar mevcut. Berlin, Venedik, Cannes, Toronto film festivalleri bu alanda dünya çapındaki en büyük etkinlikler. Ülkemizde ise İstanbul Film Festivali, Antalya Film Festivali, Adana Film Festivali ve henüz çok yeni olmasına rağmen Boğaziçi Film Festivali öne çıkıyor. Ülkemizdeki bu festivallerde sadece film gösterimleri yapılmıyor aynı zamanda yukarıda da belirttiğim gibi sanatsal üretime katkıda bulunuluyor. Hem festivallerin hem de festivallerle iş birliği hâlindeki kurumların aktardıkları fonlarla, projelere ve/veya yapım aşamasındaki filmlere çeşitli destekler sağlanıyor. Bütün bunlar bir yana sinema sektörünün en şaşalı, en görünür etkinliği her yıl tüm dünyada milyonlarca insanın canlı yayında izlediği Oscar'lar. Amerika'da özel jetlerin en yoğun olarak kullanıldığı dönemi tespit etmek için yapılan bir araştırmaya göre başı Oscar ödül töreni çekiyor. Sonra sırasıyla Amerika Futbol Ligi final maçı Super Bowl ve Miami'de yapılan Art Basel Çağdaş Sanat Fuarı geliyor.

Türkiye'de çağdaş sanat söz konusu olduğunda ağırlıklı olarak seküler kesimin etkisinden söz etmek mümkün. (Tabii "seküler kesim" tanımlamasının ayrıca üzerinde durmaya ihtiyacı var ama bu ayrı bir yazının konusu.) Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, kültür

ve sanat alanında yaptığı çeşitli konuşmalarda da belirttiği gibi arzu edilen seviyeye ulaşamadı. Burada kast edilen daha çok kendi yönetimindeki hükümetlerin faaliyetleri olduğunu belirtmek gerek. Hâlbuki Erdoğan'ın; Eczacıbaşı tarafından yaptırılan Türkiye'nin ilk modern ve çağdaş sanat müzesinin açılışına katılması, geçen ay Eskişehir'de açılan Odunpazarı Modern Müzenin hem temel atma törenine katılması hem de açılışını bizzat yapması bu alanda yapılan faaliyetleri takip ettiğinin ve önemseyişinin bir göstergesi.

Türkiye'de söz konusu çağdaş sanat olduğunda uluslararası etki uyandıran birkaç etkinlik var: İlk başta İKSV tarafından düzenlenen İstanbul Bienalini saymak mümkün. İki yılda bir yapılan İstanbul Bienali, bu yıl 16. kez düzenleniyor. Eylül ayının ortasında açılış yapılan bienalle birlikte başta İstanbul olmak üzere onlarca paralel etkinlik düzenleniyor. Bienalde sadece Türkiye'den sanatçılar yok, tüm dünyadan küratörün davet ettiği sanatçılar yer alıyor. Belirlenen bir tema üzerinden de eserler sergileniyor. Bu yıl düzenlenen bienalin konusu 7. Kıta. Okyanusta yer alan plastik atıkların kapladığı devasa alan, çevre örgütleri tarafından yedinci kıta olarak adlandırılıyor. Ülkemizde çevre bilinci, özellikle "Sıfır Atık" projesinin başlamasıyla birlikte hızla artıyor. Bu sebepten düzenlenen bienalin, daha geniş çevreler tarafından takip edileceğine inanıyorum.

Son birkaç yıldır aynı dönemde yapılan bir başka etkinlik ise Contemporary Istanbul Çağdaş Sanat Fuarı... Sadece Türkiye'den değil yakın coğrafyadan sanat koleksiyonerlerinin takip ettiği etkinlik, sanat eserlerini sadece görmekten ziyade satın almak için daha uygun bir atmosfere sahip. Fakat ülkemizde sanat etkinliği, özellikle sergiler hâlâ yeterince olmadığı için sanatseverler eser görmek için de Contemporary Istanbul'a gidebiliyorlar. Hâlbuki burası, daha çok sanat profesyonellere ve koleksiyonerlere hitap eden, etmesi gereken bir yer.

Uzun yıllardan beri faaliyet gösteren İstanbul Modern, Galataport projesi kapsamında geçici olarak Beyoğlu'nda faaliyet gösteriyor. Buna rağmen düzenlediği sergilerle yoğun bir ilgi görüyor. Birkaç sene içerisinde bitmesi planlanan İstanbul Modern, dünyada modern ve çağdaş sanat müzesi denildiği zaman ilk akla gelen merkezlerden biri olan Pompidou'nun mimarı Renzo Piano'nun tasarladığı yeni binasıyla sadece Türkiye'nin değil dünyanın önemli sanat merkezlerinden biri hâline gelebilir. Tabii bunun için sadece yapılacak olan bina yeterli

olmayacaktır. Ayrıca müzenin koleksiyonunun zenginleşmesi, düzenlenecek sergilerin daha uluslararası olması gerekmektedir...

Bir diğer önemli kurum ise Sakıp Sabancı Müzesi... Bu müze, ağırlıklı olarak daha klasik eserlere sahip ve daimi sergilerinin bu alanda olmasına rağmen, ilk başta belirlediği yaşayan ressamın sergilerine ev sahipliği yapmama kararından vazgeçerek, Ai Weiwei, Anish Kapoor gibi dünya çapında bilinirliği yüksek sanatçıların sergilerine ev sahipliği yaptı.

Pera Müzesi ise Osman Hamdi Beyin "Kaplumbağa Terbiyecisi" isimli eserini koleksiyonuna katarak görünür hâle geldi. Oryantalist resmin örneklerini başarılı bir şekilde sergileyen müze, aynı zamanda Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri, Kahve Molası gibi farklı sergilere de ev sahipliği yapıyor.

Son olarak 2010 yılında bir galeri olarak faaliyetlerine başlayan Vehbi Koç Vakfı kuruluşu olan "Arter", geçtiğimiz ay Dolapdere'deki yeni binasında müze olarak faaliyete başladı. Bu müze, çağdaş sanat alanında Türkiye'deki algıyı hem değiştirecek hem de düzenlediği/düzenleyeceği sergilerle sanat üretimine destek vererek sürdürülebilirliğe sahip olacak.

Bütün bu gelişmelere baktığımızda, tüm çağdaş sanat mekânlarının tamamının özel sektör ve vakıflar tarafından hayata geçirildiği, desteklendiği ve sürdürüldüğü rahatlıkla görülebiliyor.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte devletin içinde bulunduğu hantal yapıdan kurtulup, daha efektif adımlar atabilmesinin önü açıldı. Bunun sanat alanındaki yansımalarını da görmek mümkün. Öncelikle yapılması gereken Kültür ve Turizm Bakanlığının sadece Turizm Bakanlığı hâline gelmesi, doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlı Kültür ve Sanat İşleri Başkanlığı kurulması gerektiğini düşünüyorum. Yeni kurulacak yapı, bünyesinde kültürel ve sanatsal faaliyetler planlı ve ileriki yıllar düşünülerek gerçekleştirilmesi gerekir. Çünkü söz konusu sanat olduğunda sadece maddi imkânlar, fiziki kaynaklar tek başına yeterli değildir. Yeni bir müze kurmak istediğinizde, hem ekip kurmak hem müzenin politikasını belirlemek hem de müzenin koleksiyonunu oluşturmak için uzun yıllar sabırla çalışmak zorundasınız.

Devletin atacağı/atması gereken adımlarla; sadece kendi köklerine bakmayan, dünyadaki gelişmeleri de takip eden politikalarla çağdaş sanat alanında Türkiye, dünyada daha etkin bir hâle rahatlıkla gelebilir.

Tarih boyunca iktidarların; sanatı, her daim koruyup kolladığı, sanatçılara hamilik, mesenlik yaptığı göz önüne alınırsa sanatçıların DNA'sına işlemiş bulunan bu özelliğin doğru kanallara kullanılması devletin menfaatine olacaktır.

* Sanat Eleştirmeni.

The fall of multiculturalism in Europe and Muslims

While the traces of Muslims in Western Europe were wiped off to some extent with the fall of the Andalusian civilization in Spain, an attempt was also made to dispel their existence in Eastern Europe by the occupations in the 19th century. However, this situation reversed within the last 100 years and especially since the 1950's. After being destroyed in the World War II, Europe needed a great amount of manpower to reconstruct itself and improve the infrastructure rapidly. To do so, Muslims were intensively moved to Western Europe, especially to the UK, France, and Germany, to meet the cheap labor force demand. Muslims also inclined to other countries in time.

The Muslim population which wasn't seen as a problem then is now seen as a sign of a major crisis. Movements of migration which are seen as more of a problem of the globalism, affect political, economic and sociological dynamics of governments in various ways. Because rich fractions of Europe aren't willing to share their wealth with these workers, a content-wide movement of hostility against the Muslim and foreigners is on the rise in European communities, whose welfare levels are many times higher than of the rest of the world. This problem that the European Union (EU) is facing, displays a growth parallel to the rise of the number of migrations from outside of this region. Making lots of arrangements in this regard, Europe tried to shape its own politics about

the migration flow. Despite this, it is hard to talk about a common politics of European countries regarding the immigrants and this remains a serious subject of discussion in the union.

The fall of multiculturalism in Europe

A short time ago, many Europeans saw the multiculturalism as a way out for the solution of societal problems. Hence, the fact that the Islamophobic protests, racism, and hostility against foreigners reached a high level is an indicator of the necessity for this viewpoint. However, in the system which keeps on changing and transforming, the way national and populist discourses find the response

at a grassroots level negatively changed the EU's multiculturalist approach, which is implemented even though very slowly. Discourses about dangers of multiculturalism belonging to the former president of the UK, David Cameron and Chancellor of German, Angela Merkel resulted in the rise of the right wing which surrounded Europe.

The sudden change in EU's viewpoint of multiculturalism resulted in undermining the national identities. European countries followed different multiculturalist policies for the foreigners who reside within their borders. Trying to institutionalize variety

by labeling people according to their ethnicity and culture, Europe became successful at leading the divisions that it created. Germany encouraged immigrants to live in the country instead of giving them citizenship. It rejected the citizenship of

Turks and other ethnicities. France refused to apply multiculturalist policies and forced all of its citizens to adapt secular traditions. Those approaches divided communities, alienated minorities, and resentful citizens.

Muslims' situation

Since 1970 until now, the perception of EU countries regarding the fact that immigrants pose a threat to European culture hasn't changed; on the contrary, it increased exponentially. Europe's attitude, especially towards individuals of Muslim identity, has been on the rise.

Everything started during the Gulf War. After the war, the need for "the enemy image" was filled with Saddam Hussein and all Muslims living in Europe were accused as supporters of Saddam Hussein. The Islamic threat that was intentionally created by Bush administration caused the escalation of violent attacks, discrimination, and alienation against the Muslim in Europe and the West which categorized this threat as a fundamentalist approach and claims that it is not in accordance with the liberal and socialist ideologies of European civilization.

Similarly, the fact that all Muslim people are associated with groups that marginalized in the Middle East and how a type of Muslim that is ignorant and wasn't able to adapt to the society is placed against the viewpoint of modern Westerners made the Muslim immigrants and the locals come face to face.

On the other hand, the way that Muslim people claim rights in every field in Europe since 1980's till now, their request of access to any kind of right such as living their religion and performing their religious responsibilities and the fact that they exist in public area with symbols like "mosque" and "hijab" are bothering the secular West. Therefore, being discussed by young and old alike, Islam became an issue, in Europe, for which people could not find a way of reconciliation.

Kültür şoku ile nasıl başa çıkılır?

Bir kişinin, ülkesinden ayrılarak yepyeni bir kültürde yaşamaya başlaması şüphesiz oldukça heyecan verici bir deneyim. Yeni bir ülkede yaşamak, ufkun genişlemesi, kültürler arası ilişki becerilerinin artması ve pek çok konuda farklı perspektifler edinilmesi için de oldukça faydalı olmakla birlikte, kişileri kimi zaman dışlanma, yanlış anlaşılma, yalnızlık ve yoğun ev özlemi yaşama hisleriyle boğuşmak durumunda bırakabiliyor. Tüm bu rahatsız edici duygular ise aslında kültür şoku adı verilen bir kavramdan köken alıyor.

Gary R. Weaver kültür şokunu, "Yeni bir kültüre uyum sağlama sürecinden kaynaklanan stres" olarak tanımlayıp üç temel sebepten ileri geldiğini savunuyor:

- Alışık olunan kültürde yer alan tanıdık ipuçlarının ortadan kalkması
- Kişiler arası ilişkilerde bozulma
- Kimlik krizi

Her ne kadar "şok" kelimesi, dolaylı olarak bir anlık nahoş bir sürpriz deneyimini ima ediyor olsa da kültür şoku, aslında dört farklı evreden oluşan ve uzun bir zamana yayılan karmaşık bir süreç. Psikologofisi.org sitesine göre söz konusu evreleri şöyle belirlemek mümkün:

1. Balayı: Yeni bir kültüre ayak basılan ilk an ile başlayıp birkaç günden birkaç haftaya kadar devam eden bu süreçte kişi çoğunlukla coşuklu hisseder. İçinde bulunulan yeni kültüre hayranlık duyma, merak ve heyecan hisleri ön plandadır.

2. Kriz: Hayal kırıklığı, kaygı, öfke, gerginlik, huzursuzluk gibi duygular yüzeye çıkar. Olumsuz duyguların patlak verme anı ise genellikle yerel halktan biri veya iş arkadaşlarıyla yaşanan bir yanlış anlaşılma anından, yalnızlık ve/veya ev özlemi hislerinden kaynaklanır.

3. Toparlanma/yüzeysel alışma: Kişi, kültürel nüansları öğrenmeye başlar; kriz evresi yavaş yavaş çözümlenmeye başlamıştır. Her ne kadar kişi; bu evrede dikkatini iş, aile, okul, hobiler gibi kendisi için gerçekten önem taşıyan alanlara kaydırmayı başarmış olsa da içinde bulunduğu kültüre hâlâ tam anlamıyla adapte olmuş hissetmez.

4. Alışma: Kişi; kendisini bu yeni kültürde güvende hisseder, mutludur ve uyum sağlamıştır. Pozitif tepkiler gösterir. Bu evreye ulaşmak genellikle birkaç ay ile birkaç yıl arasında değişen bir zaman alır.

Kültür şoku, yeni bir kültürde yaşamaya başlayan her birey için son derece normal ve hatta kaçınılmaz bir deneyim olmakla birlikte ne yazık ki bir o kadar da nahoş ve olumsuz bir tecrübe. Bununla birlikte, yukarıda bahsedilen süreçlerden geçmek öz güven

duygusunun artması, problem çözme ve kültürler arası ilişki becerilerinin gelişmesi gibi oldukça pozitif sonuçları da beraberinde getiriyor.

Kültür şoku ile başa çıkmak için 5 etkili yöntem

Uzmanlar, içinde bulunduğu yeni kültüre uyum sağlamak ve yukarıda bahsi geçen pozitif etkilerden yararlanmak isteyen herkesin bu amaç doğrultusunda uygulayabileceği birkaç basit teknikten bahsetmenin mümkün olduğunu belirtiyor.

1. Fransızların "flanerie" konsepti

Flanerie, yürümek ve gözlemlemek konseptlerini aynı potada eriten bir kavram. Herhangi bir yere yetişme telaşı olmadan, çevredeki güzellikleri açık bir

zihinle izlemek, keşfetmek anlamını taşıyor. Yeni bir şehre/ülkeye taşındığında dışarı çıkmanın, bu yeni şehrin sokaklarında yürümenin, bir kafede biraz soluklanıp tadını çıkararak bir fincan kahve içmenin terapötik etkisinin yadsınmaması gerekiyor. Yeni dünyanın farkındalıkla gözlemlenmesi denenmeli. Yeni şeyler denemekten korkulmamalı.

2. Meyankökü şekerlemeleri metaforu anımsanmalı

Tamamen yabancı olunan bir kültürde deneyimlenen yeniliklere kesin hükümlerle yaklaşılmalıdır. Birey olarak bu yeni deneyime şans verilmeli. Şu unutulmamalı, ilk kaçınma ya da hoşlanmama tepkisi aslında sabit bir tepki olmayabilir ve ilk birkaç denemede hiç sevilmediği düşünülen herhangi bir şey zaman içinde olumlu bir alışkanlık hâline dönüşebilir.

3. Konfor alanından çıkıp büyüme alanına giriş yapılmalı

Herkes psikolojik rahatlığı ve konforu sever.

Aşına olunan eşyalar, rutinler ve alışkanlıklar bireyin kendisini güvende hissetmesine neden olur. Çünkü onlarla önceki karşılaşmalarda bir zarar görülmemiştir. Ancak aşına olunmayan tüm deneyimler bireyleri huzursuz eder, çünkü zihin henüz bu deneyimlere ait bilgiler içermez. İşte bu kültür şoku ile karşı karşıya kalınan bilinmeyenlerden korkulmasına ve çekinilmesine neden oluyor. Bunu aşmak için, aşinalık kazanılan farklı deneyimlerin sayısı ile hayattan alınacak haz arasında doğru orantı olduğu unutulmamalı. Farklı bir kültürde yaşıyor olmak, konfor alanından ve aşına olunan deneyimlerden bir adım öteye giderek büyüme alanına giriş yapılabilmesini kolaylaştıran en güzel yöntemlerden biri.

4. Eski hobiler ve rutinler devam ettirilmeli

Her ne kadar yeni deneyimler edinmenin önemi yadsınmaz olsa da, eğer sürekli "yeni"nin peşinde koşmak için bireyin kendisini zorlaması önemli bir riskle karşı karşıya kalınmasına neden olabilir. Bireyin büyüme alanının dışına çıkarak, pek de keyif almayacağı panik alanına doğrudan giriş yapması sorun yaratabilir. Oysa yeni deneyimleri, hâlihazırda var olan alışkanlıklar ve rutinlerle birleştirmek, kararında konfor hissi verecek ve büyüme alanında kalınmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle birey, kendisine keyif veren ve yeni yaşamına entegre edebileceğini düşündüğü birkaç maddeyi seçip hayata geçirmek için eylem planı hazırlamalı.

5. Deneyimler üzerine düşünülmesi ve paylaşılması

Bu adımı gerçekleştirmenin iki temel yolu mevcut: Birinci yol, "kalem kullanmaktan" geçiyor. Bu seçeneği tercih edenler günlük tutmaya başlayabilir, deneyimleri paylaşabilir ya da deneyimleri

yanı sıra çizimler yapılabilir. İkinci yol ise; deneyimleri, tercihen alanında uzman bir danışman ile sözel olarak paylaşmak olabilir. Bu adımların her biri, hayat koşturmacası içerisinde farkındalık kazanılmasını ve yeni deneyimlerin sindirilmesini sağlayacaktır.

Yaratıcı muhafazakârlık

BEŞİR AYVAZOĞLU *

İçinden geldiğimiz kültürden kurtulmak için aşağı yukarı iki yüz yıldır çabalayıp duruyoruz. Peki, niçin? Bu soruya cevap vermek zor fakat kestirme bir cevap aranırsa; kolonyalizmin sağladığı ekonomik büyüme, teknolojik ilerleme ve sanayi devriminin Avrupa'ya sağladığı avantajlar yüzünden yaşadığımız askerî yenilgilerin ve sürekli geri çekilişin yarattığı psikolojik çöküşten söz edilebilir. Yönetici zümre ve entelijansiya; Avrupa'nın bizi geri püskürten ekonomik ve teknolojik üstünlüğüyle sosyal ve kültürel organizasyonu arasında deterministik bir ilişki kurmuş, mesela suç, toplumu uyuşturduğunu düşündükleri eski müziklere yüklemiş; tiyatromuz, operamız, polifonik müziğimiz olursa, yazıyı sağdan sola değil de soldan sağa doğru yazarsak, eski binaları yıkıp düz caddeler açarak eğri büğrü sokaklardan kurtulursak ilerleyeceğimizi zannetmişlerdir. Sonuç, ilerlememizi engellediği düşünülen bütün değerlerden –çok zaman Vandalizm ölçülerine varan– bir kurtulma gayreti... Bu süreçte yaşanan tahribat o kadar büyük ki, artık sahip olduğumuzu farz ettiğimiz kültürün sahibi değiliz; devam ederek değişemedik, kültürümüzü yeniden inşa edemedik. Geçmişimizi artık hâlin içinde hissedemiyoruz yani geleneğimiz çöktü.

Herkesin farklı anlamlar yükleyerek kullandığı, bu yüzden tarif edilmesi çok zor bir kavram olan geleneğe, T. S. Eliot'un yaklaşımını öteden beri kendi anlayışına yakın bulmuşumdur. Eliot; "*Şair ve Gelenek*" isimli meşhur denemesinde, bir şairin yahut yazarın geleneğe sahip olabilmesi için önce tarih şuuruyla sahip olması gerektiğini söyler. Tarih şuuru, geçmişin aslında geçmemiş olduğunun

farkına varmak, daha açık bir ifadeyle, geçmişin "hâl"de de var olduğunu bilmektir. Böyle bir şuura sahip olan sanatçı, yalnız kendi zamanının şuuruyla ifade etmekle kalmaz; eserinde bütün bir geçmiş, yeni bir anlam ve yeni bir ifade kazanmış olur. "Geçmişin hâl içinde varlığını hissetmek, sınırsız sınırlı olanda yani hâlde hissetmek, bir şairi yahut yazarın gelenekçi yapar." diyen Eliot; şair olarak hem bu anlamda gelenekçidir hem de çağının şuuruyla ifade etmesi bakımından modern. Ahmet Hamdi Tanpınar, "*devam ederek değişmek*", Elmalılı Hamdi Yazır da, "*beka içinde yenilenme*" derken bunu kastediyorlardı.

Tarih şuuru; muhteşem zaferlerden dem vurmamak, mefahirden söz etmek, başka bir deyişle, tarihi sırtında ağır bir yük olarak taşımak değil; itici bir güç olarak hissedebilmektir. Geçmişini tekrarlayarak gelenekçi olunmaz. Mesela bir mimar, eskiden kullanılmış mimarî elemanları tekrarlayarak veya bir şair bugün gazel yazarak gelenekçi olamaz ama mimar, öyle bir eserler yaratır; şair, öyle bir şiirler yazar ki, ortaya koydukları eserler hem kendi çağlarının şuuruyla ifade eder hem de bütün bir geçmişin birikimiyle alışveriş hâlinindedir. Böyle bir süreç, kültürel sürekliliğe sahip toplumlarda sağlıklı işleyebilir. Bizim –yaşadığımız ciddi kırılmalar ve travmalar yüzünden– içinden geldiğimiz, üzerinde oturduğumuz kültürle ilişkimiz çok problemlidir. Hatta problemin ötesinde bir durum bu; yukarıda da ifade ettiğim gibi, "*bizim*" dediğimiz fakat aslında yabancılaştığımız bir kültürden söz ediyorum. Bu kültüre sahip çıktıklarımızı zanneden muhafazakârların bile, elde kalanları iyi niyetle korumaya çalışırken farkında olmadan tahrip ettikleri düşünülürse problemin boyutları daha iyi anlaşılır.

O hâlde artık kendi kültürümüzü yabancılar gibi baştan öğrenmek zorundayız. Ancak bu öğrenme sürecinde kullandığımız araçların, kavramların, terminolojinin vb. yabancı olduğunu unutmamak gerekir. Elimizde kapıyı açacak anahtarlar yok. Eğer sizin kültür, düşünce ve estetik dünyanız kendi sürekliliğini yaşamamışsa, onu sonradan öğreniyorsanız, yaptığımız bir çeşit oryantalizmdir. Bu topraklarda yeşermiş ve asırlarca yaşanmış kültüre, özellikle aydınların ne kadar

yabancılaştığını anlamak için etrafımıza şöyle bir bakmanız yeter.

Peki, bu kültürle ve gelenekle yeniden bağlantı kurmak mümkün mü? Mümkün elbette. Hiçbir kültür büsbütün yok olmaz. Bizim kültürümüz işte burada; kütüphane raflarında, arşiv depolarında, mimarî eserlerde, şehir dokularında hatta mezarlıklarda... Eğer bu kültürün dilini öğrenip, şifrelerini çözerek derinliklerine nüfuz edebilirsiniz, onu sevebilir, benimseyebilirsiniz. Bizim şansımız elbette yabancılara göre daha fazla. İçimizde bir yerlerde ince tellerle bu kültüre bağlıyız. İstese de istemesek de... Ben, bu toprağın değerlerine kendilerini en yabancı hissedenenlerin içinde bile, bu kültürün, bir vicdan azabı gibi konuştuğundan, derinlere yürümüş bir kıymık gibi sürekli rahatsız ettiğinden eminim.

Evet, bu coğrafyada kendisinden öncekileri de "*temellük*" ve "*temessül*" ederek bin yılda oluşmuş zengin ve incelikli bir kültür var; tuhaftır, bu kültürün bazı tezahürleri insanları korkutuyor. Önce bu korkuyu yenmek gerekir. Bu topraklara ayağını sağlam basmayan, onu sevmeyen, dilini söküp sembollerini çözerek arka planına nüfuz etmeye çalışmayanlar yeni ve farklı bir şey üretemezler. Avrupa'da kabul görmek için "*gelenekten yararlanma iddiasıyla*" alelacele yapılan işlerle oryantalizmin tuzağına düşme tehlikesi vardır. Yani önce keşif süreci, sonra yaratma... Ancak bu sürecin, kendi içine kapanma olarak yaşanmaması şarttır. İçinde yaşadığımız çağ çok iyi anlamak zorundayız. Çağdaş sanatı ve teknolojinin sağladığı olağanüstü imkânları yok sayarak gelenekten yeni bir şey üretmek mümkün görünmüyor.

Sahip olduğumuz zengin kültür mirasını tahrip etmeksizin koruyarak gelecek nesillere aktarmak, bu miras vasıtasıyla bugüne ulaşan geleneği içinde yaşadığımız çağın şartlarını iyi okuyup imkânlarını kullanarak devam ettirmek ve yeniden üretmek zorundayız. Geçmişini sırtımızda ağır bir yük olarak taşımaktan kurtulup itici bir güç hâline getirmenin başka yolu yoktur. Ben buna "*yaratıcı muhafazakârlık*" diyorum.

* Yazar.

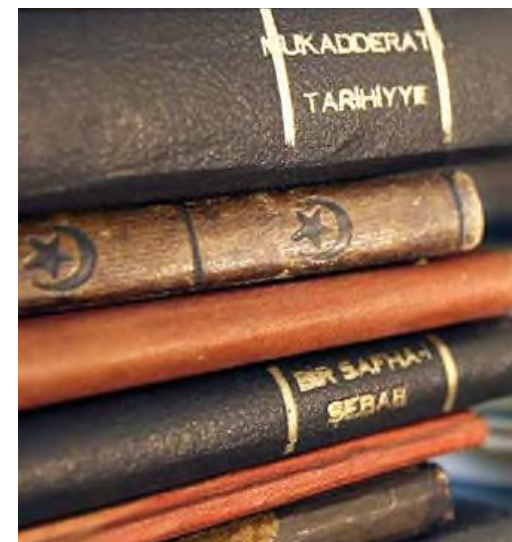
Cemil Meriç'in mirası Külliye'de

Prof. Ümit Meriç, fikir adamı babası Cemil Meriç'ten kendisine yadigar kalan 300 Osmanlıca kitabı Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesine bağışladı. Meriç, bu kitapların artık beşeriyetin, ümmetin ve milletin hizmetine gireceği için bahtiyar olacağını söyledi. Meriç, "*Kitapların bende kalmasının egoizm olacağını düşündüm. Layık oldukları yere hediye ederek büyük bir bahtiyarlık hissediyorum. Herkes bu kitaplara ulaşabilecek.*" dedi.

Vefatının ardından babasının kütüphanesini ağabeyi ile paylaşan Prof. Dr. Ümit Meriç, kendi payına düşen baba yadigarı emsalsiz Osmanlıca eserleri, Cumhurbaşkanlığı İşler Başkanlığı Kütüphaneler Daire Başkanlığı görevlilerine teslim etti.

İslam irfanını yansıtan eserler

Meriç, Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesinde beşeriyete açılacak eserlerin aynı zamanda dijital arşivde de yer alacağını,

Çoğulculuğun sloganlaştığı bir vasatta kültürel aynılaştırma

SERDAR DEMİREL *

90'lı yıllarda birkaç kez İran'a gitmiş, Hollywood filmlerinin Tahran'ın işlek caddelerinde illegal olarak satıldığına tanık olmuştum. İlegal ama göz yumulan bir işti bu. Hem de "Amerika'ya Ölüm", "Büyük Şeytan Amerika" sloganlarının gölgesinde.

2017 yılında Hac ibadetini eda etmek üzere kutsal topraklardaydım. Mukaddes beldede bir taraftan dünyanın farklı ırk, dil, renk ve kültürlerini temsil eden 3 milyona yakın hacı adayının tevhid eksenli kesretine; diğer taraftan ise bu çeşitliliğin Batı kültürünün ürettiği alışkanlıklarda tek tipleşmesine; bir taraftan varoluşun hikâyesini bütün derinliğine sembolize eden Kâbe'ye; diğer taraftan sarmaşıkların bir ağaca sıkı sıkı sarılarak onu oksijensiz bırakması gibi Kâbe'yi saran albenili Londra ve Washington tarzı gökdelenlere, alışveriş merkezlerine hüznle şahitlik etmişim.

Sadece pazarlarımız değil, bütün yaşam tarzımız, alışkanlıklarımız da değişti/değişiyor. Namaz kılarken, tavaf yaparken, dua ederken, sadaka verirken, Kur'an okurken, kısacası dünyevîliklerden uzak, gösterişsiz ve ihlasla yapılması gereken amel anlarını şehvetle kameraya kaydedip sonra internette paylaşarak lütfen beni dindarlığım üzerinden gör, bir "like" bahşet diye yalvaran yeni olgularla karşı karşıyayız.

Kurgulanmış en şirin hâllerini fotoğraflayıp sosyal medyada paylaşmada kızlarıyla yarışan anneler ve bu yarışta ben de varım diyen nineler... Mahremiyeti teşhir edenleri garipseyenlerin garipsendiği bir vasata ulaştık artık.

2017 yılında yaşanan "Kâbe'de evlenme teklifi"ni hatırlayanlarınız çıkacaktır. Türk bir delikanlı Kâbe'nin hemen yanında, insanların tavaf yaptığı bir mekânda sevdiği kızın talebiyle önünde diz çökmüş, çevredeki akrabalarının alkışları eşliğinde evlenme teklifi yapıyordu. Daha sonradan TRT'de çalışan profesyonel bir muhabir olduğu anlaşılan genç, bu videoyu sosyal medyada da paylaşmıştı.

Kâbe'nin incinen ruhaniyeti kaç kişinin aklına gelir bilemem ama buna romantik muhafazakârlığın vardığı yer deyip geçebilirsiniz. Bildiğim şey, bu tarz davranışların bütün kültür havzalarında giderek sıradanlaşmasıdır.

Seul'deyiz... Batı kültürünün yeni taşıyıcısı romantik Koreli modellerin etkisiyle yerel partner bulmak amacıyla gelen Türkiyeli kızların hikâyesiyle tanışıyoruz... Tokyo'da Millî Müzedeyiz... Gördüklerimiz aslında Japon kültürünün Batılılaşma serüveninden başka bir şey değil.

Endonezya'da halk Muhteşem Yüzyıl dizisine hayran... Rusya'nın en önemli üçüncü şehri olan Kazan'dayız, Muhteşem Yüzyıl dizisi oynadığında sokakların tenhalaştığını söylüyorlar. Tunus'tayız, Kurtlar Vadisi en sevilen dizi diyorlar.

Bir ara Coca Cola'nın İslamlaştırılması faaliyetleri vardı; Mecca Cola, Zam Zam Cola, Qibla Cola, Cola Turka diye... Hepsinin tadına baktım doğrusu. Aslında yapılan şey Amerikan kültürünün sembolü olan Coca Cola'nın kötü taklitler üzerinden yerel kültürlerle enjekte edilmesiydi.

Malezya'da Kuala Lumpur'da ikamet ettiğim yıllar... Kaldığımız sitede hafta sonları gece saat 2 sularında "Gooooo!" çığlıkları yüzünden rahatsız olurduk. Meğerse çoğu Malezyalı, İngiltere Premier Ligi

takımlarından birisini tutarmış. İngiltere'deki lig maçlarını saat farkı sebebiyle gece 00-02 aralığında ancak izleyebiliyorlar. Bu nedenle İngiltere'de atılan golün tezahüratını biz geç saatlerde Kuala Lumpur'da duyardık.

Hollanda, Almanya, Avusturya'dan ta Kore ve Japonya'ya kadar yeni mimarının, iş yeri ve ev içi dizaynlarının aynı olduğunu gördüm. Fas'tan Endonezya'ya kadar, Bosna'dan Türkiye ve Türkî cumhuriyetlere kadar yaşanan aynılaştırma değişiyor.

Gördüğüm ülkeler arasında otantikliğini önemli ölçüde koruduğunu düşündüğüm yerler Hindistan ve Pakistan diyebilirim. Ancak onlar da modernleştikçe kültürde aynılaştırma süreçlerini hızlandırıyorlar. Bu minvalde tanıklıklarımız hayli fazla.

Sonuç şu: Çok kültürlülüğe vurgu yapılan bir dünyada tek kültürün egemenliği diğer kültürleri hızla dönüştürmektedir. Yerel gözükkenler ise folklorik bir görüntüden ibaret kalmaktadır. Mesela, "Singapur Doğulu ve Çinli mi yoksa Batılı mıdır?" sorusuna benim cevabım kesinlikle ikincisidir. Bu cevap Hong Kong için de geçerlidir.

Aynı müzikten, filmlerden, oyuncularından, sporcularından, mankenlerden, gamelerden hoşlanan, aynı markaları kullanan ve kıyafet zevkleri benzeşen 8 milyar insandan bahsediyoruz. Bu değişimin bir kısmı tarihin normal akış sürecinin sonucu iken önemli bir kısmı ise bir kurgudur, yönetilmektedir.

Batı'nın kültür emperyalizminin tüm medeniyet havzalarına derinden nüfuz ettiğinin göstergesidir bunlar. Sadece buzullar erimiyor, kültürler de eriyor. Dünyamız kültürel zenginliğini kaybederek maalesef fakirleşiyor.

* İbn Haldun Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi.

böylelikle araştırmacıların dünyanın her noktasından bu kitaplara ulaşabileceği söyledi. Babasının kütüphanesinde 11 bin 500 kitap bulunduğunu, Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesine hediye edilen Osmanlıca 300 kitabın büyük kısmının İstanbul'da basıldığını, aralarında baskısı Bombay ve İskenderiye'de yapılmış olan eserlerin de yer aldığını dile getiren Meriç, bu durumun İslam coğrafyasındaki irfanı da gözler önüne serdiğini vurguladı.

Millî hafızamıza katkı olsun
Cumhurbaşkanlığı Külliyesindeki

kütüphanede yer alması planlanan 5 milyon kitaba katkı sunmak istediğini belirten Meriç şunları kaydetti: "Bu kütüphanenin Türk-İslam tarihinin dünyadaki en önemli merkezi olması gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla Cemil Meriç'in kütüphanesinde bulunan irfan dünyamızın en önemli eserlerini oraya armağan ederek, kaybolmakta olduğunu ıstırap ile seyrettiğim millet şuurumuzun ve millî hafızamızın yeniden gençliğe kazandırılması anlamında bu kitapların orada yer alması gerektiğine inandım."

Dünyanın başının belası: Kültür emperyalizmi...

Ünlü edebiyatçı ve yazar Ahmet Kabaklı; *"kültürel emperyalizmi"*, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları arasından çıkan *"Kültür Emperyalizmi"* adlı eserinde, *"Askerî, siyasî, iktisadî sömürgecilikten farklı olarak kültür emperyalizmi, dışındaki mütecaviz kuvvetlerin veya paranın, tekniğin zoruyla değil, doğruca o milletin kaderine hükmeden yabancı ruhlu, kaypak zihniyetli, şahsiyetsiz liderlerin, idarecilerin, para şımarığı zenginlerin ve ana millete layık olmayan 'aydın!'ların gönüllü gayretleri ile gelir."* şeklinde tanımlar.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2019 yılı başlarında düzenlenen Kültür Bakanlığı Özel Ödül töreninde, kültür ve sanatın *"beka meselesi"* olduğunu söyledi. Erdoğan, iktidarları döneminde kültür ve sanata büyük önem verdiklerini ancak yeterince mesafe katedemedikleri için hayıflandığını belirterek merhum Kabaklı'nın tanımını pekiştirdi.

Aslında kültür için olduğu gibi kültür emperyalizmi için de farklı farklı tanımlar var. Ancak genel olarak üzerinde uzlaşılan nokta; bir kültürün, çeşitli araçlarla kendisini başka kültürlerle egemen kılması ve o kültürü köklerinden koparması olarak yapılan tanımlamadır... Kültürel emperyalizm, sömürgecilik gibi açık istilalarla gerçekleşeceği gibi meşru rekabet ve propaganda kanallarıyla da gerçekleşebilir. Kültür emperyalizminin en dikkat edilmesi gereken noktası, politik ve ekonomik güç kullanarak bir kültürün değer ve özelliklerinin, yerel kültürün kaybolması pahasına yüceltilmesi ve yayılması için kullanılmasıdır.

Küreselleşme ve kültür emperyalizmi ilişkisi

Küreselleşme; teknolojik, ekonomik ve politik pek çok gelişmenin doğurduğu bir süreç olduğuna göre, basit bir mantık yürütmeye bu alanlarda egemen olan güçlerin, kültürel alanlarda da egemen olacağı sonucu ortaya çıkıyor. Bu da kültür emperyalizmi kavramını oluşturuyor.

Sovyetler Birliğinin ve Doğu Bloğunun çöküşüyle pek çok alanda ama özellikle kitle iletişim alanında başı çeken ülkenin Amerika Birleşik Devletleri

olması, Amerikan kültür kodlarının dünyaya bir ölçüde egemen kılınmasını sağladı. Amerikan kültüründe yemek, müzik, sinema, kısacası bir yaşam tarzını belirleyen bütün bileşenler, bugün değişik coğrafyalarda pek çok insanın yaşamının da bileşenleri hâline gelmiş durumda.

Bugünün gençleri, bu ürünlerin ithal edilmesinden ve yerleşmesinden sonra doğdukları için bu süreci deneyimlemediler, aksine bunu verili olarak aldılar. Bu da, kültür emperyalizminin bugün çok daha kolaylıkla kabullenilir olmasının önünü açtı. Bu şekliyle küreselleşme öncesinde hâlihazırda kültür emperyalizmi olarak adlandırılabilir bir ön aşamanın yaşandığını söylemek mümkün. Kültürel farklılığın ve kaynaşmanın en belirgin olduğu alandan yani dilden örnek vermek gerekirse, İngilizcenin dünyanın ortak dili hâline gelmesiyle, ona özgü değer yargıları ve semboller de başka kültürlerle aktarıldı. Diğer taraftan, artık daha fazla temas hâlinde olan insanlar, ortak dil ihtiyacını karşılarken İngilizceye kendilerine özgü telaffuz ve kalıpları taşımaya başladı.

Kültür emperyalizmi tezi

Profesör Herbert Schiller'e göre kültür emperyalizmi;

a) Belli süreçler toplamıdır,
b) Bu süreçlerle bir toplum, modern dünya sistemine getirilir,

c) Bu getirme süreçleriyle, o ülkenin egemen tabakası dünyadaki egemen sisteme cazibeyle, baskıyla, zorla ve bazen de rüşvetle seçilir,

d) Bu çekme ile o ülkenin sosyal örgütlerinin biçimi dünya sisteminin egemen merkezinin kültürel değerlerine ve yapısına (*Amerika'ya*) benzetilir.

Kültürel emperyalizm tezi, daha genel anlamda bir modernizm ve modernleşme eleştirisini de içerir. Dünyayı tek tipleştirilen, her yeri birbirine

benzer hâle getiren şey -aynı otoyollar, arabalar, alışveriş merkezleri, benzer binalar/evler vb.- modernleşmedir. Modernleşme süreci ve küresel kapitalizm, en azından aynı ya da benzer tüketim biçimlerini sunarak bir benzerliğe neden olmaktadır. Frankfurt Okulu; film, televizyon, popüler müzik, radyo, gazeteler ve magazin dergilerinden oluşan eğlence sanayiini, *"kültür sanayi"* olarak adlandırır. Frankfurt Okulu yazarları, *"kültür sanayiinin, kolayca ve bir örnekleştirilmiş ürünleriyle birlikte yaygınlaşmasının, bireylerin eleştirel ve bağımsız düşünebilme yeteneklerini azalttığını ileri sürerler."*

Burada kitle iletişim araçları başrolde. 1920'lerde konulu filmler ilk kez ortaya çıktığında, dünyada gösterilen filmlerin beşte dördü Hollywood ürünüdür. ABD, bugün de bu konudaki egemenliğini sürdürüyor. Fransa gibi bazı Avrupa ya da Japonya gibi Uzak Doğu ülkelerinin filmleri dünyada gösterime girse de bunlar, Amerikan filmleriyle rekabet edebilecek durumda değildir.

Michael Jackson, Luciano Pavarotti, arabesk, farklı cinsel tercihlerle kendini gösteren liberal Kaliforniya değerlerinin, özel teşebbüs sayesinde, bu liberal değerlerden mahrum olduğunu iddia edilen ülkelere *"postmodern"* bir şekilde gelmesi, *"kişilerin kendi kimliklerini ve ait olmak istedikleri yeri kendilerinin seçmesi"* söyleminin -sahtekârlığının- yanında, hedef ülkenin ve kültürün yapısını bozmaya yöneliktir. Kültürel emperyalizmin hedefindeki ülke halklarının akşam televizyonun önünde oturup kanal değiştirerek ve kanallar arasında seçim yaparak, *"kendi kimlik ve yerlerini saptamaları"* aslında komik bir iddiadan öteye gitmiyor. Çünkü tüm bu kanallar alternatifsiz şeyleri farklı paketlerde sunmanın ötesine geçmez. Ancak toplumlarda kişiler, içinde buldukları pozisyon ve bu pozisyonda ilişkide bulunduğu çevre, ilişki ve çıkar düzeni içinde kalmak için kararlar alır. Bu kişilerde kararlar toplumdaki yerlerini tutma endişesi ve basamak atlama umudu içinde verilir ve ideoloji ile ekonomik ilişkileri yansıtır. Uluslararası sermayenin ve iş birlikçilerinin kitle iletişimi alanında, kültürel olarak hedef aldığı ülkelerde aradığı, bu ülke

kültürlerinin dünden daha fazla talan edilmesine yardım ve bu talandan pay alma umudu ve yatırımdır.

Herbert Schiller'in belirttiği gibi, kültürel egemenlik ya da emperyalizm tezi 1960'larda çıktığından beri dünyanın sosyopolitik durumunda, özellikle son yıllarda epey

değişiklikler oldu. Fakat bu değişiklikler kültürel egemenliği ortadan kaldırmadı, tam aksine perçinledi. Bugün kitle iletişimiyle gelen kültürel emperyalizm, uluslararası dev firmaların egemenliği altına girmiş durumda. Globalleşme; ülkeler arası birlik ve beraberlik, uyum temeline dayanan bir oluşum değildir. Tam aksine, dengesiz bir şekilde, belli sayıda, çoğunlukla Amerikan, dev firmaların kontrolü altındadır. Bu durum, kültürel emperyalizme karşı mücadelenin gerekliliğini daha da artırmaktadır.

Anadolu irfanı: Kültür mü ideoloji mi?

Anadolu irfanı; Anadolu'nun İslamlaştırılması, vatan hâline getirilmesi sürecindeki millî karakterin adıdır, hem sonuna kadar siyasî hem de bir o kadar maneviyattır, aynı zamanda ehl-i sünnetin ikamesidir.

15 Temmuz darbe girişimi büyük oranda Anadolu irfanı sayesinde durdurulabildi. Darbe girişimini haber alır almaz yollara dökülen Anadolu insanı, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın çağrısıyla çok daha güçlü ve silahsız şekilde tankların, uçakların karşısına dikildi.

Kavramlar, kimi zaman eylemlerle aydınlanır ve eylemler kadim bilgelik vasıflarını yeniden üretebilir. Anadolu irfanı da işte tam böyle bir ortamda bir kez daha tartışılmaya başlandı. Tüm tartışmaları kenara bırakarak Anadolu irfanını, toprağı vatan yapma, boyları, soyları, bireyleri, kabileleri, etnik unsurları millet kılma aşamasında birleştiren, bütünleştiren, müşterek hisleri kuvvetlendiren, Anadolu'yu, Türkleri, küfürden, Batı'dan, öteki unsurlardan koparan ayrıcalıkların geneli olarak tanımlamak mümkün.

Anadolu irfanının kaynakları

Yazar Ercan Yıldırım, 15 Temmuz hain darbe girişimi sonrası yazdığı yazısında, Anadolu irfanının şu şekilde şekillendiğini belirtiyor, "*Öncelikle küfür ile İslam'ın ayrıştırılması, akabinde Müslüman unsurların boy, soy, etnik iddialarını arka plana iterek birleştirilmesi aşamasındaki kültürel, örfi, İslamî hatta siyasî tavırların hepsi Anadolu irfanı olarak şekillendi. Buradaki temel taşların en başında tasavvuf, hususen vahdet-i vücud gelir.*"

Yıldırım'a göre Yesevî geleneğinden Yunus Emre ekolüne kadar geçiş dönemi; Mevlana, İbn Arabî, Gazzâlî ile birlikte bu toprakların çıkardığı Ahmediye, Muhammediye, Mevlid, Danişmendname, Envâr-ı Âşikin, Müzekki'n-Nüfus, Kara Davud, Mızraklı İlmihal, Marifetname, Battalname, Saltukname gibi doğrudan halkı yakalayan, halkın İslamî ve gündelik hayatlarında etkin terkipler Anadolu irfanının önemli kaynaklarıdır. Mevlid, çağdaş dönemlerde küçümsense bile hâlâ Anadolu insanının başvurduğu, saygıda kusur etmediği önemli bir metindir.

Anadolu irfanı, Türk düşüncesinde hoşgörü ve bir arada yaşama kavramlarında kıstas olarak İslam'ı alır. Mevlid işte bu noktada, İslam ile öteki dinler arasında diyalog kurma girişimlerini kendi döneminde kestiği gibi, asırlardan bu yana İslam'ın teklifiğini nesillerden nesillere aktardı ve Anadolu irfanına en büyük katkıyı sundu. Anadolu irfanının kaynakları aslında çok fazla... Baktığı her yerde Allah'ı gören vahdet-i vücud, "*bir kez gönül yıktın ise bu kıldığın namaz değil*" diyen Yunus Emre, aynı zamanda gönüller yaparken İslam'ın emir ve yasaklarını harfiyen yerine getirmeyi, namaz kılmamanın neredeyse küfre götürceğini de net olarak ifade eder. Anadolu irfanının bir ucunda hikmet kavramının bulunduğu belirten yazar Yıldırım, Nasreddin Hocanın rafine ibretlik siyasal,

sosyal hatta dinî göndermeleri, menkıbeler, şifahî kültür, Selçuklu ve Osmanlı entelektüel kaynakları ve mutlaka eklemek gerekir ki fütüvvet ve ahilik kültürünün hikmete dayalı irfanı beslediğine dikkat çekiyor. Tüm bunlar da millî karakterin oluşmasını sağlıyor.

Anadolu irfanının kıstaslarının başında devlet gelir

Cumhuriyet inkılaplarının sert, katı, tavizsiz yürütüldüğü dönemde sahiden Anadolu irfanının devreye girdiğini, Osmanlı'dan tevarüs eden bir anlayışın şiddetten kendini azade kıldığını söylemek mümkün. İşte tam da burada "*halk İslam'ı*" denen, millet uhdesindeki İslamî yaşayış öne çıkıyor. Anadolu irfanı; keskin dönüşlerden, radikal tavırlardan, daha büyük zararlar açacak eylemlerden, fitneyi besleyecek söz ve davranışlardan kaçınır, ibadetlerini bihakkin yerine getirmeyi yeterli görür.

Anadolu irfanını belirleyen kıstasların başında devlet anlayışı gelir. Anadolu irfanı, isyan ile bağlılık arasındaki ince çizgide başlar. Sadece epistemolojik, metafizik ya da yöntem olarak sezgiyi, akletmeyi, hoşgörü, şefkat, merhamet göstermeyi öne çıkaran algının ötesinde büyük oranda, siyasal ve toplumsal üslup meselesidir. Bu anlamda yine kritik kavramların başında adalet gelir. Adaletten sapan, Hak olanı göz ardı eden idareciler, sultanlar "*homurdanan muhalefetin*" gadrine uğrar, meşruiyet imkânını kesinlikle vermez ve "*şartlar olgunlaştığında*" o kişinin hesabını görür, hesap görenleri görmezden gelir! Burada Anadolu irfanını tanımlayan kavramlardan biri de "*şartlar olgunlaştığında*."

Erken dönem cumhuriyet devrimlerini reddeden fakat isyan da etmeyen ulema, ârif, âlim, aydın

kesim eleştirilse bile şedit siyasî iklimin "*çok daha büyük zararlar açmasını*" işte bu irfanî altyapı nedeniyle engellemek ister. Yıldırım, Demokrat Partinin çıkışı değil ama aldığı oyun Anadolu irfanının sonucu olduğunu belirterek, "*Menderes'in idam edilmesinde sessiz kalınması da yine bu irfana dâhildir! Çelişki gibi gözükabilir fakat yine 'şartlar olgunlaştığında' tavrını net biçimde Menderes'i iktidara getirerek gösteren Anadolu irfanı, onun idam edilmesine ancak şartlara bağlı olarak Fatih'lerle, gözyaşlarıyla karşı koyabildi.*" ifadelerini kullanıyor.

Devlet, millet, ehl-i sünnet

Anadolu irfanı; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın iktidara gelmesi, farklı darbe girişimleri karşısında halk tarafından sahiplenilmesi, Gezi ve 15 Temmuz darbe girişimine karşı durulmasında da belirleyici bir faktör olarak ortaya çıktı.

Devlet, otorite, şiddet ve güç konularında Türkiye'yi Menderes döneminde zanneden kesimlerin darbe girişimi, artık "*şartların olgunlaştığını*" düşünen halkın irfanıyla fiilî harekete dönüştü. Anadolu irfanı muhalefetini zaman zaman sessiz sedasız, destek vermeden, kimi zaman da siyasî ve fiilî eylemleriyle gösterdi. Çünkü Anadolu irfanı; bozgunculuktan, kamu düzeninin bozulmasından hoşlanmaz; farklı dil, din, ırk ve mezhebe sahip insanlarla hoşgörü içinde yaşamayı becerir, ancak bu kişilerin kendi meşreplerini dayatmalarına izin vermez.

Anadolu irfanının tüm bu kaynakları ve kıstasları göz önüne alındığında, ideolojik bir kültür olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü Anadolu irfanı, İslam ile yoğrulmuştur ve örf İslam ile birleşerek kritik eşiklerde ortaya çıkar. Çanakkale, İstiklal Savaşı ve son olarak 15 Temmuz darbe girişiminde olduğu gibi kurtarıcı bir güç olarak belirir.

Formel toplumlardan informel toplumlara kültürel diplomasi

TURAN KIŞLAĞI *

Siyasî ve ekonomik diplomasiyi yanı sıra son yüzyılda uluslararası ilişkiler alanında en revaçta olan alanlardan biri kültürel diplomasi. Günümüzün güçlü ülkeleri; dil, edebiyat, müzik, folklor, dizi ve sinema ürünleri, mutfak kültürü, moda gibi araçları kültürel diplomasi hedeflerini gerçekleştirmek üzere yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Kültürel diplomasiyi şöyle tanımlayabiliriz: Bir muktedirin yabancı bir halkla ya da uluslararası toplumla kurduğu iletişim sürecidir. Muktedir ifadesini burada özellikle kullanmamızın sebebi, yeni çağda iletişimin hızının kontrolsüzce alan değiştirdiği bu dönemde "hangi özelliklerin gücü temsil ettiğinin" yeniden tasnif edilmesidir.

Şüphesiz kültür ve sanat, klasik manada kamu diplomasisinin en önemli enstrümanı olmuştur. Uluslararası ilişkilerin temellerinin atıldığı günden beri kültürel diplomasi; fikirlerin, yaşam tarzlarının, estetik anlayışlarının ve zevklerin paylaşımı yoluyla muhatap kitleleri etkileme olarak tanımlanabilir. Bir sonuç verisi olarak kültür diplomasisi sonucunda ülkelerin saygınlığı artar ve tanıtımı en ekonomik yollardan gerçekleştirilir. Bu da turizm ve ihracat artışı gibi somut getiriler sağlar. Bu çerçevede ileri diplomasi dilini oturtmuş pek çok büyük devlet; ülkesinin sanat, sinema, müzik, roman, gastronomi, seyahat vb. alanlarda önde gelen kişilerinden, birer kültür diplomatı olarak istifade etmektedir. Üstelik bu istifade, bir ülkenin sadece kendi yetiştirdiği sanatçılarla ve diğer ünlü isimlerle sınırlı kalmamaktadır.

Kültür; bir halkın sosyal karakterini oluşturduğu için burada ritüeller, manevî değerler önemli yer tutar. Sanat ve edebiyatla sınırlı kalmaz kültürel faaliyetler. Bir toplumun başka bir toplum ile ayırt edici özellikleri olduğundan devletlerin kendi halkına karşı da yürüttüğü bir "Kamu Diplomasisi" şeklinde ortaya çıkabilir.

Dolayısıyla kültürel diplomasiye etken ve edilgen özellikleri bir arada taşıması bakımından tıpkı iç/dış politika ayrımı gibi bir tasnifle bakılması önemlidir. Kamuoyunun, mensubiyet taşıyan halk ve topluluklarının yönlendirilmesi ve buna bağlı olarak devlet tarafından belirlenen özü itibarıyla kamu diplomasisi, uluslararası niteliklerle birlikte yerel nitelikler de taşır.

Modern dünyada biraz da postmodern bir anlayışla devlet dışı güçler ve örgün olmayan yapılar fazlaca

önem kazanmaya başladı. Özellikle sanal gerçeklik çağında sosyal medya alanları artık ulus devlet gibi kavramların yanında küçük sosyal yapılar, devlet dışı örgütlenmeler, örgütlü olmayan aynı mensubiyet kurumlarından olan insanların birlikteliğini sağlayan mecralar hâline geldi. Bu mecralar, bir taraftan yok olma korkusu yaşayan kültürlerin kurtuluş sahili gibi görünürken öte taraftan da halkların ve kültürlerin birbirini tanınması yolunda önemli bir platform olmuştur. Bu platformun ve platformların, devletler arası ilişkilerden ziyade kültürler arası ilişkilere önem verdiği söylenebilir.

Devletler arası ilişkilerin tayin edilen diplomatlar ve elçiler üzerinden görülmesi 15. yüzyıldan itibaren var olan bir durumdur. İtalya'da başlamış olan bu uygulama zaman içerisinde gelenekselleşmiştir. Fakat bunun tarihi kökleri Yunan site devletlerinde de görülür. Devletlerin birbirlerine elçi gönderdikleri, bilinen bir olaydır. 1815 Viyana Kongresi, Avrupa'da geçerli kamu hukukunun uluslararası hukuka dönüşmesinde bir dönüm noktası oluşturur. Bu oluşun dönüm noktasında açık diplomasi ve bu açık diplomasi kuralları değişmeye başlar. Bu değişim ile birlikte 1919 Paris Konferansında ABD Devlet Başkanı Woodrow Wilson, açık diplomasiyi dünya tarafından kabul edilmesi için baskılarda bulunur. Zaten kâğıt üzerinde kalan bu kurallar da İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasını engelleyememiştir. Böyle olunca Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sürdürülebilir bir uluslararası ilişkiler sistemi için Birleşmiş Milletler ve UNESCO, kültürel diplomasiyi öne çıkarmıştır. Ülkelerin, birbirlerinin kültürlerini tanıması ve bu çerçevede karşılıklı iş birliği ve iletişim kurulması öngörülmekte idi.

Kültürel birikimin sert güç unsurları ile birlikte tüm dünyada etkili olmasının ilk ve çarpıcı örneklerinden biri 19. yüzyılda Fransız kültürünün tüm dünyada geniş bir etki alanına kavuşmasıdır. Bu dönemde Fransız yöneticiler; böylesi bir etkiyi amaçlamamış olsalar bile, sert güç ile desteklenen Fransız kültürü, dönemin "ilerici" söylemlerinin de etkisi ile hızla yayılmış ve Fransa'nın uluslararası alandaki görünürlüğünü daha da belirgin hâle getirmiştir.

Bu dönemde Fransızca konuşmak, Fransız ürünleri kullanmak, Fransa'yı ziyaret etmek hatta resmî kurumları Fransız usulüne göre tasarlamak moda hâline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Soğuk Savaş yıllarında kültürel diplomasi karşılıklı çatışan anlayışlar ve ülkelerin birbirlerine karşı başvurmuş oldukları silaha dönüştü ve propaganda amaçlı kullanıldı. İki kutuplu sistemde de kapitalist ve komünist ideolojiler yanında kültürel unsurların da önemli ölçüde etkili olduğu bir mücadele dönemi yaşadı. Dehşet dengesi üzerinde kurulan bu yeni dönemde blokçu anlayış, ideolojik yönlerden birbirini yıpratmak için kültürel diplomasiyi kullandı. Bu dönemde Hollywood, müzik sektörü, beslenme ve giyim kültürü gibi unsurların ideoloji ile birlikte uluslararası alanı karmaşık bir şekilde etkileyen unsurlara dönüştüğü görülmüştür. Aynı zamanda Helsinki Nihai Antlaşması da kültür diplomasisi üzerinde oluştu. Birçok uluslararası ilişkiler uzmanı Sovyet bloğunun çökmesini, Batı bloğunun kültürel baskısına dayandırı. Yine de kültürel diplomasi Üçüncü Dünya Savaşı'nı ve dehşetengiz daha büyük bir savaşın çıkmasını engellemiştir de denilebilir.

Bir başka deyişle günümüzde değişen yeni enformasyon teknikleri açısından devlet dışı örgün olmayan halklar arası ya da gruplar arası diplomasi, postmodern zamanın önemli bir toplumsal ve siyasal araç ve silahı hâline gelmiştir. Şöyle de denebilir; kültürel diplomasi, aynı dili konuşan insanlar arasında nasıl birbirlerini tanımaya ve ülke sınırlarını belirlemeye yaramışsa; aynı dili konuşmayan, farklı dillerde düşünen uluslararası bir toplumun birbirini tanıyarak daha bütünlükçü, daha özgürlükçü ve daha toleranslı, uluslararası örgün olmayan toplulukları belirlemesi mümkündür.

Bir yönüyle idealizm içeren bu düşünce öte taraftan günümüzün sahip olduğu araçlar göz önüne alındığında birçok yönden geliştirilebilir bir imkânlar silsilesi oluşturmaktadır. Çeşitli inanç, etnik, mezhebî özellikleri olan topluluklar, kendilerine benzeyen diğer topluluklarla iletişim içerisine girip uluslararası örgün olmayan topluluklarda sıcak ilişkiler içinde olmayı seçtikleri gibi, aynı zamanda kendilerinden olmayan topluluklarda da değişimler meydana getirmek için eğitim kurumları kurarlar. Bir çeşit misyonerlik kabul edilebilecek bu eğitim kurumlarının tanıtım ve kültürel faaliyetleri, günümüzde de dünyanın bütün görevlerinde kullanılmaya başlamıştır.

Sonuç olarak 21. yüzyılda bilişim, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerin halklar arasındaki etkileşimi artırması da kültürel diplomasiyi önemini daha önceki dönemlerle mukayese edilemeyecek şekilde artırmıştır.

Bir yeni üslup olarak toplumsal bazda kültürel diplomasi ve informel yaklaşım adına şunlara özellikle dikkat edilmesi gerekiyor:

Sürdürülebilirlik, Tutunma Gücü, Baskın ve Benzersiz (*Uniq*) Özellikler, Hissedilmiş Tecrübe Paylaşımı...

Bu başlıklara, doğru anlamlar yükleyecek her topluluğun yeni dünya düzeninde büyüyeceği aşîkâr. Yeni yüzyılda dünya, yeni model arayışına girdi ve alternatifler üretmeye devam ediyor; “markalar”, “ikonlar” üzerinden kamusal his olmadan özgür bir ortamda faaliyetlerini sürdürüyor.

Bir soru ile kapatmak gerekirse: Google, dünya coğrafyasında kurduğu “Data Center” projeleri karşılığında Amerikan Hükümetinden destek alarak aslında markasını o ülkelerin ekonomisinde sadece bir para konusu olarak mı tutunduruyor? Bunun

zemininde Google’dan beklenen bir kültürel etki alanı var mıdır?

İnformel topluma geçişte “bilîşim” bir enstrüman ise, ki bunu konuşmaya gerek bile yok, o hâlde bazı soruları kendimize sormalıyız: Kültürümüz bununla ne kadar barıştı?

Bu, orta ve uzun vadede bile olsa, olumlu anlamda bize doğru aktif tarafa çekiliyor mu? Bir kültürel bilîşim programımız var mı ya da bunu düşünebilecek kişi ve kaynaklara yeterince destek oluyor muyuz?

Şurası muhakkak ki, bugünlerde kültürel ilişkiler konusunda “yeni şeyler söyleme vaktidir”.

* Katar Kültür Bakan Müsteşarı.

Resmî olan kültürel diplomasi modelleri

Kamu diplomasisi
Devlet ajansları
Resmî TV kanalları
Devlet destekli araştırma eserleri
Resmî fuarlar
Kızıl Ordu gibi sanatsal faaliyetler

Resmî olmayan kültürel diplomasi modelleri

Ticarî diplomasi
Dinî diplomasi
Gezgin diplomasisi
Gastronomi diplomasisi
Sanat diplomasisi
Sanal diplomasi

Kültürün temel unsurunu “dil” oluşturur

Dil; millî hafızanın, millî hatıraların, duyguların ve düşüncelerin, bütün maddî ve manevî değerlerin, bütün buluş ve yaratışların ortak hazinesi olarak kabul edilir. Millet denilen insan topluluğunun en önemli sosyal varlığı olan dil, aynı zamanda kültürün ilk ve temel unsuru olarak kabul ediliyor.

Kültür, varlığını nesilden nesle aktarıma borçludur. Kültürün nesilden nesle geçmesi, böylece devamı ve yaşaması kültür taşıyıcı eserler, eğitim ve öğretim yolu ile olur. Onun içindir ki kültür eserleri, eğitim ve öğretim, kültürün hayat şartıdır. Dolayısıyla eğitim ve öğretimin esas görevi kültürün aktarımını ve devamını sağlamaktır.

Bir milletin fertleri arasındaki ortak duygu ve düşünce akımı dille kurulur. Bundan dolayı dil; aynı zamanda bir kültür aktarıcısı, bir kültür taşıyıcısıdır. Bir milletin tarihi, coğrafyası, değer ölçüleri, folkloru, müziği, edebiyatı, ilmi, dünya görüşü ve millet olmayı gerçekleştiren her türlü ortak değeri, yüzyılların süzgecinden süzüle süzüle kelimelerde, deyimlerde sembolleşerek hep dil hazinesine akıtılır ve özünü orada saklar.

Dil, millet denilen sosyal varlığı birleştirir

Kültür denilince ilk akla gelen şey dildir. Çünkü dil, millet denilen sosyal varlığı birleştirir. Bireyler arasında duygu ve düşünce birliğini sağlar. Türkler, Orhun Yazıtları sayesinde bundan bin iki yüz yıl önce Göktürklerin varlığını, sorunlarını, duygu ve düşüncelerini öğrendi.

Türk edebiyatı; en eski çağlardan bugüne kadar, bütün safhaları, devirleri ve sosyal tabakaları ile Türk milletinin hayatını, zevkini, dünya görüşünü, yaratma gücünü gösteren bir duygu, düşünce ve hayal dünyası olarak karşımızda duruyor. Halk edebiyatı ise; halkın yaşayışının, inanç ve değer hükümlerinin bir hazinesi olarak kabul ediliyor. Çünkü bu edebiyat türü, beşikten başlayarak insan hayatının bütün safhalarını içine alıyor. Türk halk

edebiyatı; aşk, ölüm, hasret, tabiat sevgisi, gurbet, anı, din duygusu, alay, kahramanlık, ahlak gibi bütün duyguları işler. Bunların hepsi de kültüre ait unsurlar ve edebiyat vasıtasıyla taşıyorlar.

Dil; aynı zamanda, milletler arasında da kültür taşıyabilir. Zorunlu olmayan kültür değişimlerinde bu açıkça görülebilir. Her kelime kültüre ait bir unsur olduğu için, alındığı şekliyle olmasa bile o milletin kültüründen izler taşıyacaktır.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkün: Kültürün nesilden nesle aktarılması, diğer toplumlara etki etmesi, yaşaması ve gelişmesi ancak dil sayesinde mümkün olur. Milletleri meydana getiren unsurların başında gelen dil, aynı zamanda kültürün oluşması ve yaşamasında da en büyük görevi üstlenmiş durumda.

Dil, kültürün yayılmasına birkaç şekilde etki eder:

Konuşma dili: Günlük hayatta kullanılan bu dil, yalnızca konuşulan dil olarak kaldığından kültür üretiminin dar bir taşıyıcısı oldu. Ancak yazı dilini besleyen en önemli kaynak da konuşma dili. Tabii ki konuşma dili, bir ülkenin hemen her bölgesinde

birbirinden ayrı söyleyişlere ve sözcük ayrılıklarına dayanan “ağızlar” da sahip.

Yazı dili: Yazı dili, kültürel üretimin dilidir.

Genellikle yazı dili olma niteliği taşıyan bir ağzın, bir ülkenin kültürel ürünlerinin üretim yeri olarak gelişen bölgenin ağzı olması ve konuşma dillerinin de en gelişmiş olanı arasından seçilmiş bulunması gerekliliği var. Bir ülkenin çeşitli konuşma dilleri ve ağızları bulunmasına karşılık, bir tek yazı dilinin bulunması işte bu gereklilikten kaynaklanıyor.

Argo: Argo terimi eski dönemlerde daha çok kaba dil karşılığı olarak külhanbeyi ve sokak ağzı için kullanılırdı. Ancak bu, günümüzde büyük ölçüde değişmiş durumda. Bugün mevcut argonun yanında esnaf, sanatçı, ekonomist argoları da yaygın şekilde kullanılıyor. Argo sözcükler, ortak dilin ya da bir yabancı dilin sözcüklerine özel anlamlar yükleyerek, yabancı dilden alınan bazı sözcüklerin yapısını bilinçli olarak bozarak elde ediliyor. Aslında argo; sanılanın aksine, anlam değişiminin güçlü olduğu, nükteli, etkili bir dildir. O kadar ki, argo sözcükler, öbekler, zamanla ortak dilin söz varlığına da girer ve tüm toplum tarafından kullanılır.

Kültürel iktidar kapışmasında ideolojiler

MEHMET ÖZAY *

Kültürel iktidar olgusunun varlığı, “kültür” bağlamında, eğitimden entelektüalizme dek uzanan siyasî “iktidar” özelinde güç ilişkilerini içinde barındırıyor.

Bu noktada; kültür kavramının iktidar ile ilişkilendirilmesi, 20. yüzyıl postmodernistlerine atıflarla “zenginleştirilen” çalışmalar içerisinde görülse de kültür ile iktidar olgusu ilişkisinin tarih boyunca güçlü olması, kültürün çeşitli entelektüel boyutları ile iktidar üzerinde ve/ya zamanla ortaya çıkabileceği üzere, bunun tam tersi bir şekilde iktidarın, kültürün çeşitli alanları üzerinde oluşturduğu doğrudan etki ile bağlantılıdır.

Öyle ki, siyasî iktidarı sivil ve/ya askerî bağlamı ile olsun, ellerinde tutanların kültürden bağımsız hareket edemeyecekleri çeşitli örnekleri ile

ortadadır. Bu noktada, ya mevcut kültürel iktidar araçlarından yararlanmayı veya mümkünse kendi araçlarını icat etmeyi bir tür zorunluluk kabul eder siyasî iktidar.

Bununla birlikte, kültürel iktidar kavramının üretildiği toplumsal evrene bakıldığında, salt bir ekonomik sistem olarak kalmayan, aksine bir anlam dünyasına içkin olan kapitalizm başat bir öge olarak dikkat çeker. Bunun karşısında, yine salt ekonomik temellerle sınırlı olmayan, farklılık taşıdığı iddiasındaki bir dünya görüşü ve pratiği ile tepkisellik bağlamında Marksizm’in toplumsal çatışmacı ortamının çıktığı görülür.

Bu ortam içerisinde birbirine karşı oluşturulan sistemik algının üstesinden gelinmesi gereken bir durum olması, egemenlik olgusunun hüküm sürdüğü her toplumsal zeminde bir iktidar olma imkânı ve aracının doğmasını gerekli kılmaktadır.

Bu bağlamda, kültürel iktidar kavramı hâkim kapitalist ekonominin varoluş şartlarını tahkim edici, yaygınlaştırıcı ve bireyler tarafından içselleştirici olması ile hükmünü icra etmektedir. Buna karşılık Marksist perspektif ise, tarihsel olarak üstesinden gelemediği kapitalizm karşısında kurduğu ve kurguladığı kültürel yapılanma ile kendi egemenlik sahasını, en azından sembolik olarak sağlama peşindedir.

Güç ve çatışma eksenli gelişme gösteren bu iki yapılaşmanın ilgili toplumlara kazandırdığı şeyin ne olduğu meselesi pek de önemli değildir. Aslında burada göz ardı edildiği ileri sürebilecek olgu tam da buna tekabül ediyor. Yani üzerinde hâkimiyet kurulmak istenen alan ve bu alanın canlı ögesi olarak bireylerin kültür alanındaki iktidar mücadelesinde nereye savruldukları meselesidir.

Kapitalist üretim ilişkilerinde, sosyolojik bağlamı ile kurumsallaştırılan serbest zamanların nasıl üretileceği ve tüketileceği kendi hâline bırakılmak yerine -aksine adına kültür denilen geniş evren tarafından doldurulması amacıyla- kültürel olgular içinde zikredilen devasa bir alanın inşasını gerekli kılmıştır.

Bu alan “kültür” gibi bilgidan azade olmayan, birikimsel, entelektüel ve donanımlı bir olgu olarak karşımıza çıksa da, yukarıda dikkat çekilen söz konusu toplumsal şartlarda kapitalizmin varlığı için zorunlu ve sürdürülebilir bir alan işlevi görmektedir.

Bunun karşısında sahne alan Marksizm’in ise, tepkiselliğe dayalı çatışmacılık olgusu ile duruşunun bir hakikat arayışından ziyade, nihai noktada vardığı yer materyalizmin çeşitli versiyonları ile toplumsal yaşamı şekillendirme çabasından ibarettir.

* İbn Haldun Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.

Dijital çağ kültürü ve sinema

FATİH ÖZCAN *

Dijitalleşme, 2000’li yıllardan sonra hızla hayatımıza girdi. Ne olduğunu, ne anlama geldiğini henüz anlayamadan, sahip olduğu teknolojik güç ile öylesine bir saldırıya maruz kaldık ki bugün gündelik hayatımızı yönetir hâle geldi. Sıklıkla başka kavramlarla birlikte kullanıldığı için özellikle “değişim, yeni dünya, gelecek, kültür vs.” dijitalleşmenin iyi bir şey olduğuna dair bir kaniye sahip olduk. 70’li yıllarda evimize giren bir çamaşır makinesi değildi bu kavram. Aslında daha başka bir geleceğin habercisiydi. Peki, neydi bu gelecek? Herkesin malumudur ve dilindedir: Dünya bir dönüm noktasında... Nedir bu dönüm noktası, nerededir, nasıl döner, nereye yön verir şimdilik birçok bilinmezi var ama “dijital çağ”, en

bilinir olanı neredeyse... Dijital çağ varsa ortada elbette bir de dijital kültür olacak. Bu kaçınılmaz... Peki, dijital kültür nedir? En basit anlamda bugünün teknolojisinin günümüzü domine eden yönetim biçiminin bize yaşamamızı zorunlu kıldığı kültürel bir yapı olarak ifade edebiliriz. Dijital araçlarla yaratılan bu kültür, var olan kültürün bir uzantısı, yeniden yorumlanması değil. Yeniden üretilerek dijital aygıtların bize dayatmış olduğu yeni bir kültür. Bu yeni kültürün insanı, dijital çağı yaşayacak insan, bir dijital vatandaş. Bu dijital vatandaşın alması gereken eğitim, bir dijital eğitim. Tüketmesi gereken elbette dijital olarak tüketim. Üretmesi gereken de öyle... Kültürü ise elbette dijital bir kültür olmalı... Sinemanın dijitalleşmesi dediğimiz mesele teknik olmasının ötesinde içeriği de doğrudan etkiliyor, etkilemesi de kaçınılmaz. Öncelikle bu mesele perdenin dijital olması, üretim teknolojisinde dijital aygıtların kullanılmasıyla açıklanamaz, açıklanamaz. Ama yeni ve gelecek bir dijital çağ, üretimi açıklayabilir. Dijital platformların, dijital yayın organlarının bu kadar yaygınlaşması, dijital kültüre dair araçların bu kadar artması, globalleşen ve hızla ilerleyen teknolojinin getireceği devrimsel dijital gelişmelerin neticesinde oluşacak/oluşan çağın sinemasında içerik bakımından iki kavramı ön plana çıkarıyor: Cinsiyetsizlik ve tanrısızlık... Bu hususta bugüne kadar olan dijital yayınlar göz önüne alındığında,

dijital araçların bu konuda başarısının ne olduğu açıkça görülebilir. Bu demektir ki “dijital çağda kültür” dediğimiz şey, aslında cinsiyetsizliğin olduğu ve tanrının olmadığı bir çağ kültürü... Seküler çağdan dijital çağa uzanan bu süreç içinde özellikle insanın ilahî bir varlık olduğu gerçeğinin insan hayatından çıkarılması, sekülerleşen insanın dijitalleşmesinin önünü öylesine açtı ki artık dijital çağda tanrı ve cinsiyet aramanın anlamı da kalmadı. Bu noktada sinema ise anlattığı öyküler ile insanın cinsiyetsiz/tanrısız mutluluğu masalını defalarca tekrarlayarak, insanı dijital çağa hazırladı/hazırlıyor. Bu elbette bir aklın, Batı aklının ürünü... Fransız devrimi ile hız kazanan sekülerleşme, birkaç yüzyıl içinde, tanrısız kendi çağını yaratmanın eşğine geldi, belki de geçti bu eşği... Asıl kendimize sormamız gereken soru ise bu noktada şu: Dijital çağı yaşadığımızı söylediğimiz günümüzde anlattığımız öyküde, “dijital irfan” diye bir kavramı nasıl var edeceğiz? Daha önemlisi “dijital çağ kültürü” içinde “insanın ilahî bir varlık” olduğu gerçeğini sinema perdesine nasıl yansıtacağız? Bu meseleye bir çözüm bulursak sanıyorum “dijital çağ kültürü” tarafından yönetildiğimiz bu dönem içinde, kendimize bir yön çizilebilir kabiliyetimiz olur. Aksi takdirde elimizde ne cinsiyet kalacak ne de tanrı...

* Senarist, yönetmen.

“Bâb-ı Âli Yokuşu”na selam

AYŞE OLGUN *

Bâb-ı Âli'nin 150 yıllık tarihi aynı zamanda Türkiye'nin basın ve yayın hafızasıdır. Bâb-ı Âli; emekçisinden patronuna, yazarından okuruna yayın dünyasının farklı yüzlerini buluşturan bir okuldur.

Aynı zamanda Türkiye tarihinin Osmanlı'dan bugüne fikir çatışmasının, siyasî olayların, cepheleşmenin ortak adresidir. Bugünün kültür sanat dünyasını anlamak için Bâb-ı Âli tarihini iyi bilmek gerekir.

“Bâb-ı Âli” dediğimizde aklımıza Çağaloğlu'ndan Sirkeci'ye inen cadde ve sokaklardaki yaynevleri, kitapçılar, dergi ve gazete binaları gelir. Burası Osmanlı'nın son döneminde yayıncılık dünyasının buluşma adresi ve Türkiye'nin yayın-basın tarihinin yaklaşık 150 yıllık hafızasıdır. Ayrıca çok katmanlı bir buluşma mekânıdır da... 150 yıllık tarihinde sadece farklı fikirlerin çatışma merkezi değil, her düşünceye kapısını açan bir adres olmuştur. Diğer taraftan da işçisinden patronuna, okurundan yazarına farklı sınıfları buluşturan bu memleketin küçük bir prototipi olarak hizmet vermiştir. Kahvehaneleri, lokantaları, dergi ve kitapçıları, okurla yazarı, halkla ünlü simaları, ustayla çırağı bir araya getirir. Pek çok eserin yazıldığı yazıhanelere, çay ocağına ev sahipliği yapmıştır. Biz de kahvelerinden kitapçısına, matbaasından yayınevine şöyle kısa bir gezi yapacağız.

Farklı yüzlerin ilk buluşma adresi

Osmanlı döneminde el yazma eserlerin adresi Kapalıçarşı'daki sahaf dükkânlarıydı. 17 ve 18. yüzyıllarda İstanbul'a gelen gezginlerin hatıralarında buradaki sahaf dükkânlarından bahsedilir. Yine Evliya Çelebi, İstanbul'u anlatırken Kapalıçarşı'daki sahafların çokluğundan dem vurur. Matbaanın İstanbul'a gelmesiyle birlikte ise daha çok azınlıklar tarafından ilgi görülür ve Pera denilen bugünün Beyoğlu'nda hizmet verir.

19. yüzyılın sonlarına doğru ise yayıncılık, Osmanlı'nın yönetim merkezi olan Bâb-ı Âli'ye doğru özellikle II. Abdulhamid zamanında yavaş yavaş kaymaya başlar. Bâb-ı Âli'deki yayıncılığın

ilk dönemlerinde Ermeni asıllı vatandaşların öne çıktığını görüyoruz. Daha sonra ise “Acem” diye adlandırılan İranlı Azeriler, Beyazıt'taki sahaf dükkânlarından yayıncılık için Bâb-ı Âli'ye yönelir. Türklerin Bâb-ı Âli'deki ağırlıklı olarak yayıncılık ve kitapçılık işine girmesiyle daha çok Cumhuriyet dönemi sonrasına denk gelir.

Peki, o günden bugüne hangi kitapçılar kaldı dersek üç ismi anmamız gerekir: Maarif (*şu an bildiğim kadanyla sadece Saatli Maarif Takvimini çıkarmaya devam ediyor*), Remzi Kitabevi ve İnkılap Yayınları.

Ahmet Mithat Efendi

Türk yayıncılık, kitapçılık ve basın tarihine baktığımızda ilk dikkatimizi çeken husus şudur: Matbaacılık, yayıncılık ve kitapçılık ilk dönemlerde aynı kişiler tarafından yapılıyor. Kaynaklara göre Bâb-ı Âli Caddesi 28 numaraya matbaasını taşıyan ilk Türk yayıncı olarak Ahmet Mithat Efendi'nin adı geçer. Sırayla Şemsettin Sami ve Ebuzziya Tevfik'in isimlerini zikredebiliriz. Bu matbaaların, dönemin ünlü yazar ve şairlerinin buluşma

noktası olduğu bilgisini de paylaşalım. Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr gibi gazetelerini de buluşma mekânları arasında anabiliriz. Mesela Şinasi'nin tesis ettiği gazete ve matbaası yeni edebiyatçılar için bir buluşma adresi olmuştur. Ahmet Mithat Efendi'nin Tercüman-ı Hakikat gazetesi; Hüseyin Rahmi, Ahmet Rasim gibi pek çok ismin ilk durağıdır. Sonraki yıllarda ise Servet-i Fünun, özellikle genç yazarların uğrak yeri olarak öne çıkar. Bâb-ı Âli'de dergi büroları, yaynevleri, kitapçılar ise diğer buluşma mekânlarıdır.

ABD'de yetişen ilk gazeteci

Cumhuriyet sonrasına damga vuran yayıncıların başında Amerika'da gazetecilik ve sosyoloji eğitimi alarak İstanbul'a dönen Zekeriya Sertel ve eşi Sabiha Sertel'in birlikte çıkardığı Resimli Ay mecmuası gelir. (*Ahmet Emin Yalman da yine o yıllarda Amerika'ya gazetecilik doktorası yapmaya gitmiş ve tez olarak da Osmanlı'da basın hayatının başlangıcını seçmiştir.*) Resimli Ay, eski dönem edebiyatına bir başkaldırıdır aslında.

Nazım Hikmet, Mahmut Yesari, Sabahattin Ali gibi dönemin gençleri bu dergide yetişir. Özellikle “Putları Yıkıyoruz” başlığıyla kendilerinden önceki ünlü yazarları hedef alan dergideki yazılar o yıllarda epey konuşulmuştur.

Yahya Kemal ve Dergâh

1921-23 yılları arasında İstanbul'da 15 günde bir çıkan, yazı kadrosunda Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Abdülhak Şinasi Hisar, Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Mustafa Şekip, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu gibi isimlerin olduğu Dergâh dergisiyse dönemin en önemli edebiyat yayınıdır. Dergi ekibinin ve okurlarının buluşma adresi İkbâl Kahvesi'dir. Necip Fazıl Kısakürek'in 1930'larda çıkardığı Ağaç ve ardından da uzun yıllara damgasını vuran Büyük Doğu'da, Türk edebiyatının hem sağ hem de sol kesimindeki pek çok ünlü yazarın ilk ürünleri yayımlanmıştır. Necip Fazıl'ın 1940'larda fikir dünyasındaki değişimi, dergiye ve yazan ekibe de yansır. Ankara'dan İstanbul'a merkezini taşıyan Yaşar Nabi Nayır'ın çıkardığı nesillerin ortak adresi sayılan Varlık dergisiyse bugün hâlâ devam etmektedir. Nurettin Topçu ve arkadaşlarının çıkardığı Hareket ve Sezai Karakoç'un Diriliş dergileri de Bâb-ı Âli denilince ilk akla gelen isimlerdir. Bu dergiler, aynı zamanda Türkiye'nin kültür sanat ve fikir dünyasına şekil vermiştir. Bugün hâlâ Bâb-ı Âli'de yayını sürdüren Dergâh dergisi ise Nurettin Topçu'nun öğrencilerinden Dergâh Yayınları'nın sahibi Ezel Erverdi ve arkadaşları tarafından çıkarılmaktadır. Ahmet Kabaklı'nın Bâb-ı Âli'de kurduğu Türk Edebiyatı Vakfı bünyesinde 1970'lerin başından bugüne devam eden bir başka dergi ise Türk Edebiyatı'dır ve bugüne kadar sayısız ismi yetiştirmiştir.

Kalem kavgaları

Bâb-ı Âli denilince akla gelen bir başka konu ise kalem kavgalarıdır. En büyük kalem kavgaları ise Türkiye'nin tarihini değiştiren siyasî olaylar döneminde yaşanır. Mesela Nazım Hikmet ile Peyami Safa, Tarık Buğra ile Aziz Nesin, Çetin Altan ile Ergun Göze arasındaki kalem kavgaları ilk akla gelenlerdir. Fikir kavgaları sadece yazılarda değil, Bâb-ı Âli'deki kültür sanat adreslerinde de yüz yüze devam etmiştir. Küllük, Meserret Kahvesi, Marmara Kırathanesi, Çorlulu Ali Paşa farklı dönemlerin buluşma adresleridir.

Ancak 1970'lerden sonra sırasıyla matbaalar, gazeteler ve yaynevleri Bâb-ı Âli'yi terk etmeye başladı. Ortak buluşma adresleri de yavaş yavaş kayboldu gitti. Eleştiri ve fikir kavgaları ise mekânlardan kopup yerini daha çok sosyal medyaya bıraktı.

* Yeni Şafak Ekler ve Kültür Sanat Yayın Editörü.

Kültürel aktarım hümanizması ya da dijital savunma mekanizması üzerine

.....
ABDULHAMİT GÜLER *

Zamanın hızla değişip dönüşen bir “eşya” olduğu hakikati, “ihtiyarlığa ne kaldı şurada” mesajı için değil. Olmamalı. Dönüşen zaman, araçları da algıyı da değiştiriyor. Özellikle kültür aktarımı ve buna bağlı olarak kültürel endüstri noktasında anlamamız gereken husus başka.

Zaman değişiyor, insan değişiyor, araç değişiyor, algı değişiyor. Hâl böyleyken söz söyleme ve söyletme makamında olanların kendini buna hazırlaması gerekiyor. Maalesef bu hususta “Batı”nın çok gerisindeyiz. Zira Batı, zamanı değiştiren araçları da elinde bulundurduğu için değişim ve dönüşümü yönlendirme gücüne de sahip. Durum, ah edip köşemizde beklememiz sonucunu doğurmamalı elbette. Daha vahimi, bu durum, Batı kaynaklı teknolojik ve pratik yenilikleri aynen alıp içeriğini dönüştürerek üretim yapmamıza yol açmamalı.

Batı, Doğu ya da âlemin başka bir yönü... Farklı algıları ve yaklaşımları ifade eden bu yön söyleminde yerimizin nerede olduğu çok da önemli değil. Eylemimiz bizi bir yere koyacak zaten. Zaman, bunu sağlamak için yaşıyor. İnsanoğlu, zamanı bunun için yaşıyor. Bize düşen, öngörü sahibi olup –teknoloji ve sünnetullahın da sağladığı kolaylıkla– taklidi bir kenara bırakıp yarını bugüne taşımaktır. Bunu başarabilen gençliği de yönlendirir. Yani dünya sistemlerini dizayn eder. Şu an dünya

sistemini elinde bulunduran bakış açısının en önemli araçlarından biri dijital platformlar. Bu araçlar ile her insana ulaşıp kendi algılarını ve yargılarını kabul ettirmek de ellerinde. Buna da zaten “kültür aktarımı” diyoruz. Sosyal medya başta olmak üzere dijital içerik sunan bütün alanlar, hem kitle iletişim aracı hem de kişisel hayat tahsis alanı oluyor. Belki dünya nüfusunun yarısını oluşturan gençler (ve esasında bu platformları aktif kullanan herkes) bu manipülasyon bombardımanına maruz kalıyor. Acı olansa savunmasızlığımız... Şunun altını çizmek gerek; her teknolojik araç (normu ve formu ile) bize bir medeniyet algısı dayatır. Zamane insanı genel olarak bu dayatmaya karşı savunmasızdır.

1980’ler ve 1990’larda Hollywood, kültürel aktarım aracı olarak Doğu insanını dizayn etti. Rambo, Afganistan’da Ruslara karşı savaşırken bizi de yanına çekti. Üstelik o dönem Ruslarla savaşan Afganlar “mücahit” idi. Sonra Afganistan’ı ABD işgal etti. Bu defa Afganlar terörist oldu. 2000’lerle birlikte Hollywood için Afganistan ve Irak’takiler potansiyel terörist idi. Zira 11 Eylül’ün kurguladığı (el-Kaide’nin varlığı ile) “Müslüman Terörist” in tanımı buydu. Suriye’deki savaş durumunda da manzara aynı oldu. Yakın gelecekte İran’da ve hatta Türkiye’de de bir şey yaşansa tablo değişmeyecek. Çünkü artık Hollywood’un yanında Netflix ve içerik üreten bütün dijital platformlar da var.

Konunun “kültürel kod” boyutu, bu formül üzerinden işliyor. Gazete ile başlayan, radyo ve sinema ile devam eden, televizyon ile zirveye çıktığını düşündüğümüz kültürel aktarım, dijital platformlar sayesinde bambaşka bir evreye vardı. Oyunlar, YouTube başta olmak üzere kişisel video içerik ortamları, sosyal medya ve benzeri alanların tamamı üzerimize kültürel kodlar yağdıran mecralara dönüştü. Dünyada şu an herkes aynı şekilde giyiniyorsa, diller farklı olsa da telaffuz bile Amerikan İngilizcesinden etkileniyorsa, sözlüğümüze akıl almaz hızla yeni kelimeler giriyorsa, yüz milyonlarca insan aynı müzisyenin

yeni eserini bekliyorsa, bütün filmler birbirine benziyorsa, edebiyat (içerik ve biçim açısından) belli kaynaklarla ilerliyorsa sebebi bu kültürel aktarımdır.

Facebook, Twitter derken Instagram çıktı. Instagram ile hayata bakışımız değişti. Selfie dediğimiz paylaşım şekli esasında âleme bakış biçimimizi ve insanlarla paylaşım metodumuzu bencilleştirdi. “Story” sebebiyle herkes fotoğraflarını “dik şekilde” çeker oldu (kaçımız farkındayız, bu bile büyük bir bakış ve yaklaşım dönüşümüdür). Netflix ile herkes kolayca farklı ve yeni içeriğe ulaşıyor. Film ve dizi izliyor. Peki, Netflix’in son dönemdeki içeriklerinin neredeyse tamamında LGBT güzelleme ve hatta dayatması yapması tesadüf müdür? Bu, kültürel yaklaşım ve yaşayışımıza nasıl etki eder? YouTube dediğimiz mecra gençler için yepyeni ve içinden çıkılmaz bir dünya oldu. Herkesin kolayca kanal açıp içerik ürettiği yerde gençler ne tür “geyikler” ile yaşıyor? Hayat ve insan değerlendirmelerini ne çerçevede yapıyor? Daha önemlisi değerlendirmelerini nasıl sunuyor? Hangi kavramlar ve beden dili unsurları kullanılıyor?

Peki, ne yapacağız? Karanlığa küfretmek âdetimiz. En kolayı da bu... Oysa yapmamız gereken, zamanın ruhunu doğru okuyup “bundan sonrası”na dair mecra üretmek ve söz konusu kültürel bombardımana karşı savunma mekanizması oluşturmaktır. Kendi Instagram’ımızı, Netflix’imizi, YouTube’umuzu yapmak değil. Bu kesinlikle yapılmalı ancak kalıcı çare bu değil. Bize lazım olan, bunlardan sonra gelecek araçsal dönüşümü öngörüp hazır olmaktır. Facebook varken birileri Twitter yaptı. Sonra SnapChat diye bir şey çıktı ve Instagram bunu “Story” ile kalıcı hâle getirdi. Sonrasında ne gelecek? Netflix’ten sonra ne olacak? YouTube nereye gidiyor? Bütün bu sorulara cevap bulup, yapılması gerekeni önceden yapmak ve yeni mecralara uygun içerik üretmek gerek.

* Yazar, senarist, yönetmen.

Ne ekmeksiz ne de kitapsız

Askıda ekmek uygulamasını birçoğumuz duyduk. Fırına gelen müşteriler ihtiyaç sahipleri için ekmek alıp fırının bir köşesine bırakır, ihtiyacı olan gelip askıya bırakılmış ekmeği alır. Bu kez Van’da bu uygulamanın farklı bir türü geliştirildi. Bu sefer askıya bırakılanlar ise kitaplar... Van’ın Erciş ilçesinde 30 yıldır ekmek fırını işleten 7 çocuk babası Yılmaz Şit, ilk olarak ihtiyacı olan ailelerin faydalanması için askıda ekmek uygulamasını başlattı. Gelen müşterilerin askıda bıraktıkları ekmeklerden ihtiyaç sahipleri faydalanırken askıda kitap uygulamasını da başlattı.

Yılmaz Şit

Şit, hem kendi evindeki kitapları hem de bazı tanıdıklarından aldığı kitapları fırınında askıya asıp, ekmek almaya gelenlere veriyor.

“Ekmek alan müşterilerim kitap da alıyor”
 Fırıncı Şit, “Ben yaklaşık 30 yıldır ekmek fırını işletiyorum. İlk olarak askıda ekmek uygulamasını

başlattım. Askıda ekmek uygulamam hâlen devam ederken askıda kitap uygulamasına başladım. Bende ve tanıdıklarında olan çeşitli kitapları fırına getirdim. Ekmek alan müşterilerim yanında kitap da alıyor. Müşterilerimize kitapları okuduktan sonra tekrar gelip askıya asmalarını istiyoruz. Böylelikle kitap okuma alışkanlığını kazandırmak istiyorum.” dedi.

Kendisi de kitap yazdı

Şit, 7 çocuk babası olduğunu ve onları okutmak içinde yoğun emek ve özveri gösterdiğini belirterek, “Çocuklarının okuyup ülkemize faydalı bireyler olması için elimden geldiğince zaman ayırıyor ve onlarla ilgileniyorum. Çocuklarını ve ben kitap okumayı çok seviyoruz.” dedi. Yılmaz Şit’in ayrıca kendisinin kaleme aldığı “İnsan Öyle Yaşar” adlı bir kitabı da bulunuyor.

www.trt2.com.tr

Türksat 4A (HD) Frekans: 11054 Polarizasyon: Dikey (V) Sembol Oranı: 30000
D-Smart 105, Digiturk 66, Tivibu 55, Turkcell TV Plus 45, Türksat Kablo TV 50

TRT2

RÖPORTAJ

Alev Alath

“

**“Kültürel iktidar varsa,
kültürel muhalefet de vardır”**

”

“

Kültür, kültürel iktidar, popüler kültür günümüz sohbetlerinde en çok kullandığımız ifadelerden bazılarıdır. Bu alanda hep bir iktidar ya da iktidarsızlıktan bahsedilir fakat konunun muhtevasına dair pek de bir şey söylenmez/söylenemez. Çünkü konuşanların pek mevzuya hâkim olmadığı gibi konuşulanların da öze dair bir malumat vermediği aşikâr... Açık Medeniyet'in elinizde bulunan sayısında kültür konusunu ele aldık/almaya çalıştık. Kendisi de Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu üyesi olan Alev Alath'ya bu işin aslı nedir diye sorduk. Konuya dair birçok mevzuya değinme imkânını bulduk. Bu alandaki literatüre bir katkı olacağını umuyor ve diliyoruz. Takdir siz değerli okuyucuların...

Röportaj: Muhammed Akaydın

Alev Alatlı kimdir?

1944 İzmir doğumlu Alev Alatlı, liseyi Japonya'da okudu. Ekonomi ve istatistik lisansını ODTÜ'den; ekonomi ve ekonometri yüksek lisansını ise ABD, Vanderbilt Üniversitesinden aldı. Felsefe öğreniminin ardından yine ABD Dartmouth College'da doktora çalışmalarına başladı. Felsefe, düşünce ve medeniyet tarihi ile ilahiyat üzerinde yoğunlaşan Alatlı, 1974'te Türkiye'ye döndükten sonra, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde öğretim görevlisi ve Ankara Devlet Planlama Teşkilatında ekonomist olarak çalıştı. California Üniversitesi (Berkeley) ile Türkçe üzerine psiko-dilbilim çalışmaları yürüttü. Türk Yazarlar Kooperatifinde (YAZKO) başkan yardımcısı olarak görev aldı. 1985 ve 1986'da Filistin meselesinin duyurulmasına katkıda bulunmak amacıyla Edward Said'in, "Haberlerin Ağında

İslam" ve "Filistin'in Sorunu" kitaplarını çevirdi. O yıllarda Tunus'ta sürgünde olan Yaser Arafat tarafından "Özgürlük Madalyası" ile onurlandırıldı.

1987'de "İşkenceci", Türk Yazarlar Birliğinin "Yılın En İyi Romanı Ödülü"ne layık görüldü. 2006'da "Gogol'un İzinde" üçlemesi, Rusya Federasyonu Yazarlar Birliğinin "Mihail Aleksandroviç Şolohov 100. Yıl Edebiyat Ödülü"nü kazandı. 2014'te "Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü"nü sahibi oldu.

2005'te hâlen Müttevelli Heyet Başkanı olarak görev yaptığı Kapatokya Üniversitesini kurdu. Alev Alatlı, Isparta Üniversitesi ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesinden iki fahri doktora sahibidir.

"Evanjelizm dedikleri Yahudi-Hristiyan füzyonuna akıl erdiremezken, Hazreti Muhammed'i (s.a.v.) bile tövbe estağfirullah Batı nezdinde 'aklama gayretine' girdik."

Efendim, Osmanlı Devleti sona ererken Türkiye Cumhuriyeti yeni bir kültür hamlesiyle öne çıktı. Geçmişin arkada bırakıldığı, daha çok Batı düşüncesiyle ilişkilerin geliştirildiği dönemin kültür hamlesi yeni bir aydınlık kuşağı da oluşturdu. Bugünden bakıldığında siz genç cumhuriyetin kültür hamlesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Başarıya ulaştı mı sizce?

"Yeni kültür hamlesi"nin Türkiye Cumhuriyeti ile "öne çıktığı" hususunda sizinle hemfikir olmadığımı söyleyerek başlamalıyım. Türk tarihinde Batılılaşmanın ilk somut adımı Türkiye Cumhuriyetinden yaklaşık bir asır önce Tanzimat Fermanı ile atılır. Nitekim Sultan Abdulmecid'in 1839 Gülhane Hatt-ı Şerifini okuyan Hariciye Nazırı Koca Mustafa Reşid Paşa, 1789 Fransız Devriminin ortaya attığı yeni düşüncelerin yayılmasına öncülük eden Osmanlı devlet adamıdır. Bilim ve sanat eserlerinin herkesin anlayabileceği bir dille ya-

"Kültür, boşlukta tekevvün etmez; toplum, üzerini istediğiniz değerlerle doldurabileceğiniz boş bir sayfa, 'tabula rasa' değildir."

zılması gerektiği görüşünü ilk kez dile getiren de odur. Gazeteci, yayımcı, şair ve oyun yazarı İbrahim Şinasi (1826-1871), Tercüman-ı Ahval gazetesinde Türkçenin sadeleştirilmesi gereğini vurgular. Şinasi'nin ardından başta Ahmet Mithat Efendi olmak üzere Tanzimat aydınları dil meselesini ele alır; Münif Paşa, Ahmet Cevdet Paşa, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ali Suavi, Ahmet Vefik Paşa konu hakkında fikir yürütür, öneri getirirler. Ömer Seyfettin, yeni Türkçe ile eser verir. Diyeceğim, neresinden baksanız Batılılaşma serüvenimizin 200-250 yıllık bir geçmişi vardır. Öte yandan "kültür", boşlukta tekevvün etmez; toplum, üzerini istediğiniz değerlerle doldurabileceğiniz boş bir sayfa, "tabula rasa" değildir. Avro-Amerikan kültürünün temeli, Yunan ve Roma'nın ötesinde Hristiyan akidesi ile örülüdür. Meğerki bir mucize olsun ve bu uygarlıkların vazettikleri değerleri tartışmasız benimseyin, "Batılı" olamazsınız. Gerek Osmanlı gerekse de Cumhuriyet aydınları ancak farkındalık yaratabilirlerdi. Onlar da o kadar yapabildiler.

Hasan Âli Yücel, Mevlâî gelenekten gelen bir isimdi. Ama daha çok kendi kültürel kodlarının dışında, geçmişiyle irtibatı olmayan klasiklerle yeni bir kültür hamlesini öne çıkardı. Sizce, bugünkü kuşakları bile etkileyen o başlangıç nasıl olmalıydı?

"Geçmişle irtibatı olmayan klasikler" demeyelim. "Meşşailik"i hatırlayın. Konu üzerindeki polemikleri saklı tutmak kaydıyla, İslam düşünce tarihinde Aristo'nun etkisinin konuşulduğundan çok daha fazla olduğu malumdur. Kelam, tefsir ve fıkıh ekolleri, eski Yunan felsefesinden derin izler taşır. Bu bağlamda, Mevlâî gelenekten gelen Hasan Âli Yücel'in "kaynağa dönme" olarak gördüğü icraatı şaşkıncı değildir. Nitekim Türk düşünce dünyasında Néo-Hellénisme, Nev-Yunanîlik hareketi, 1913-1914 yıllarında yoğunlaşan edebî faaliyetle başlar. Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958) ve Yakup Kadri

Karaosmanoğlu (1889-1974) eski Yunan ve Latin klasik eserlerini model alma, Akdeniz havzasında oluşan medeniyetlerden yararlanma amacı güden bu hareketin öncüleridir. Nev-Yunanîlik, II. Meşrutiyet yıllarının çalkantıları ve arayışları içerisinde edebî ekol oluşturamadı. Geniş etki alanı da yaratamadı ama Hasan Âli Yücel'in klasiklerinin entelektüel zeminini oluşturdu. Diyeceğim, klasikleri "yeni bir kültür hamlesi" olarak tavsif etmek pek doğru olmaz.

Alev Alatlı

"'Populace' yani 'halk' varsa, uzmanların ya da aydınların değil, kitlelerin değerlerini, kitlelerin tercihlerini yansıtan kültürel etkinlikler, sanat ürünleri öne çıkacak, onlar 'popüler' olacak demektir."

Alev Alarlı

”

“14 yıl, milletlerin hayatında anlamlı olamayacak kadar kısa bir süredir. Bakın, 200, 250, 300 yıllık sürelerden bahsediyoruz. 14 yıl bir nesil bir sayılmaz.”

Batı'yla kurulan kültürel ilişki her zaman tartışma konusu oldu. Türkiye'deki Batılılaşma hareketleri, daha çok Batı tahakkümü altında ilerledi, ülkemizin kendi sözünü geride tuttuğu düşünüldü. Sizce Türkiye, kültür konusunda hangi sözü söylemede geç kaldı?

Şimdi, Batı medeniyetinin Yunan-Roma ve Yahudi-Hristiyan olmak üzere iki sütun üzerinde yükseldiği malum. Bizim hatamız daha Tanzimat'ta, Yahudi-Hristiyan bacağına bir yana bırakıp, konuya temeli itibarıyla pagan olan Yunan-Roma bacağından girmeye çalışmak oldu diye düşünürüm. Böyle olunca hem ipin ucunu bulamadık hem de ortak kodlarımızı kaybettik kanaatindeyim. Nitekim gelinen noktada adeta İbrahimi dinlerin dışına itildik. Evanjelizm dedikleri Yahudi-Hristiyan füzyonuna akıl erdiremezken, Hazreti Muhammed'i (s.a.v.) bile tövbe es-

tağfirullah Batı nezdinde “aklama gayretine” girdik. Diyeceğim, Batı'nın tahakkümünden ziyade bizim aymazlığımız, boş vericiliğimiz, ihmalimiz söz konusudur. Düşünün ki, Anadolu'da tam Kur'an tercüme ve tefsir faaliyetlerinin başlaması bile 14. yüzyılın sonlarını bulmuştur. Çeviri çalışmalarının ilgi görmesi, Tanzimat'la birlikte ortaya çıkan milliyetçilik cereyanının sonucudur. “Ulema nezdinde tasvip görecektir ve halk arasında itibar kazanacak” bir tercüme talebi de ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinden gelebilmiştir. Mehmed Âkif Ersoy'un hazırladığı tercüme ibadetlerde Kur'an'ın aslı yerine okutulacağı endişesiyle teslim etmediği, görevi Elmalılı Muhammed Hamdi'nin devraldığı ortadadır. Hâsılı kimse elimizi tutmuyordu efendim. Kültürümüzün mihenk taşının halka mal edilmesi zorunluluğunun bile göz ardı edilebildiği bir vasatta, bugün söyleyecek söz bulmakta zorlanıyor olmamız tabiidir. Buna bir de geleneksel içine kapalılığımızı, Yahudi-Hristiyan geleneğini öğrenmeyi adeta reddettiğimiz gerçeğini eklerseniz, durumun ne denli vahim olduğunu teslim edersiniz.

”

“Muhalefet, en az iktidar kadar ehil olmak durumundadır.”

”

“Kültürel iktidar diye bir şey var tabii. Batı'nın günümüzdeki kültürel iktidarı bir vakıadır. Protestan reformundan başlatırsak, adamların asgari 500 yılda oluşturdukları kodları var.”

Türkiye'de daha çok popüler kültür alanı ilgi görüyor. Kültür sanat meselesi ele alınırken doğrudan bakılan alan mevcut işleyişi sürdüren popüler alandan çıkılmıyor. Sizce bu alan nasıl oluşturuldu, günümüz insanının zihnini de formatlayan bu alanda kurmaca eğilimler oluşturuldu mu? Toplum, hafızasını bu durumdan nasıl koruyabilir?

“Populace” yani “halk” varsa, uzmanların ya da aydınların değil, kitlelerin değerlerini, kitlelerin tercihlerini yansıtan kültürel etkinlikler, sanat ürünleri öne çıkacak, onlar “popüler” olacak demektir. Halkı kale alıyorsanız, demokratik bir ülkeykeniz başka çaresi de yoktur. Uzmanlara, aydınlara düşen rol model olmak, yılmadan usanmadan yakından beğeni çitasını yükseltmeye çalışmaktır.

“Türklerden Batı anlamında ‘komünist’ çıkmadı, çünkü ateizmi içimize sindiremedik. Bana da sorarsanız, sosyalizm, tanrı inancını dışlamayacak şekilde pekâlâ da revize edilebilirdi ama olmadı.”

Sayın Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, “Biz 14 yıldır kesintisiz siyasi iktidarız fakat hâlâ sosyal ve kültürel iktidarımız konusunda sıkıntılarımız var.” ifadelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kendilerinin kaygılarını anlamaz değilim ama 14 yıl, milletlerin hayatında anlamlı olamayacak kadar kısa bir süredir. Bakın, 200, 250, 300 yıllık sürelerden bahsediyoruz. 14 yıl bir nesil bir sayılmaz.

Kültürün, hayatın her yerinde olduğu kabulünden yola çıkarak “kültürel iktidar” ifadesini doğru buluyor musunuz?

Kültürel iktidar diye bir şey var tabii. Batı’nın günümüzdeki kültürel iktidarı bir vakiadır. Protestan reformundan başlatırsak, adamların asgari 500 yılda oluşturdukları kodları var. Olsun. Kültürel iktidar varsa, kültürel muhalefet de vardır. Mesele; muhalefetin kıymetini bilmek, değerlerine yılmadan, dejenere etmeden sahip çıkmak meselesidir.

Kültür sanat programları, bienaller, çocuk kitapları, TRT 2, değişen Türk dizileri, Çamlıca Camii tartışmaları vb... Türkiye’de kültürel iktidar tartışmaları popülizm üzerinden yapılıyor. Meseleye yaklaşımda nasıl bir problem var?

Bunun doğal olduğunu söyledim sanıyorum. Mesele alternatiflerini üretebilmektedir ama layıkıyla. Muhalefet; en az iktidar kadar ehil olmak durumundadır, efendim, siyasette olduğu gibi, kültür ve sanatta da ehliyet.

Türkiye’de kültür alanında daha çok sol düşüncenin hâkimiyeti konuşulur. Özellikle edebiyat dünyasında bu galatı meşhur olmuş bir durum. Sizce bu ülkenin sol aydınları bir iz bırakabilmişler mi-

“Türkiye, gezegenimizin selameti için yaşaması ve yaşatılması gereken bir terkiptir ama dediğim gibi kültür, boşlukta tekevvün etmez. Şu ya da bu üst yapının tek başına yapacağı hamlelerle oluşmaz.”

Alev Alatlı

dir? Ya da hangi aydınlar başarılı olabilmişlerdir?

Elbette, bırakmışlardır. Bakın Rusların, “sosyalizm, kilise dışında ibadet edilen dindir” diye bir söze vardı. O hesap, Batı’yı bilen, Türkiye’deki iyi üniversitelerden gelen yurtsever insanlar, yurtsever diye altını çizerek söylüyorum, sosyalizmin eşitlik, özgürlük hatta adalet bağlamında kapitalizmden daha hayırhah bir rejim olduğunu düşünüyorlardı. Bu çerçevede Türkiye sol aydınlara çok şey borçludur. Öte yandan Türklerden Batı anlamında “komünist” çıkmadı, çünkü ateizmi içimize sindiremedik. Bana da sorarsanız, sosyalizm, tanrı inancını dışlamayacak şekilde pekâlâ da revize edilebilirdi ama olmadı.

İki yıl önce yapılan Milli Kültür Şurasının açılışında, “Dünyanın iyiliği için Türkiye!” dediniz. Dünyanın iyiliği için Türkiye’nin hangi kültürel hamleleri yapması gerekiyor?

Her şeyden önce samimiyetle, hamasetsiz, ön yargısız, üşenmeden, bıkmadan, usanmadan, kendisini tanıması gerekiyor. Bunu başarılabilirsek gerisi gelir. Evet, Türkiye, gezegenimizin selameti için yaşaması ve yaşatılması gereken bir terkiptir ama dediğim gibi kültür, boşlukta tekevvün etmez. Şu ya da bu üst yapının tek başına yapacağı hamlelerle oluşmaz. Tüm yaşamsal öğelerinin, inançların, değerlerin, pratiklerin irdelendiği ve sergilendiği bir vasatın oluşturulması gerekir ki, bu da katıksız demokrasi, özgürlük ve teşvik demektir.

Türkiye geçmişiyle barışık, geleceğe umutla bakan bir ülke konumuna ulaşabilir mi? Gerek Osmanlı ve öncesi mirası gerekse de Cumhuriyet döneminde üretilen kültürel gücüyle yarınların Türkiye’si hangi temeller üstünde, hangi yöntemlerle ilerletilebilir?

Geleceğe umutla bakmadığımızı da kim söylemiş? Elbette daha sakin, daha güvenli olabiliriz. Ancak, İslam öncesini de ihmal etmeyecek, Osmanlı, Selçuklu derken Cumhurbaşkanlığı armasının üzerindeki yıldızların tümünün hakkını verecek, tümüyle helalleşeceksiniz. Bana sorarsanız, zaten başka yaşam şansımız da yoktur. Önce bırakalım hazinelerimiz bir ortaya dökülsün, ondan sonra oluşacak zemin kendi yöntemlerini inşa edecektir.

“İslam öncesini de ihmal etmeyecek, Osmanlı, Selçuklu derken Cumhurbaşkanlığı armasının üzerindeki yıldızların tümünün hakkını verecek, tümüyle helalleşeceksiniz.”

Dünyada artık tek tipleşmeye giden kültürel endüstrileşme söz konusu. Neredeyse otantik kültürler yok olmak üzere. Bu, en çok teknolojinin yayılmasıyla birlikte görselliğin yayılmasına ve daha geçmişten gelen sömürgecilik düzenine bağlanıyor. Bunun evrensel anlamda sonuçları bize neler gösterecektir?

Böyle gider de hâlihazır hâkim kültür gerilemez, biz de iyi muhalefet yapamazsak, güzelim Mavi Gezeganimiz taşlaşacak, insan türünün sonu gelecektir. Siz bakmayın adamların Mars, Venüs güzellmelerine, on milyar insanı nereye taşıyorsunuz? İlk ve son yuvamızdır Dünya. Sahip çıkmaktan başka çaremiz de yoktur.

Sizce “kültürlü insan”, okumuş insan mıdır?

Hiç şüphenez olmasın, o, kesinlikle öyledir. Bakın, bu dünya bir âyettir, dünyayı bilmeyen Dünya’nın maskarası olur.

Son olarak Alev Alatlı’nın dünyasındaki yarının Türkiye’si nasıl şekilleniyor?

Bilemiyorum, efendim. Elimde yeterli veri yok. Tek bildiğim, akranlarımı doğru olduğunu düşündüğüm yolda etkilemeye, farkındalık yaratmaya çalıştığım. Allah’ın emri bu yönde. ■

Benim güzel “kültürel iktidar”ım neredesin sen?

BEDİR ACAR *

Konuya örnekler üzerinden hızlı bir giriş yapalım: Kültürel iktidar; örneğin, Amerikan sinema devi Hollywood'un, filmler vasıtasıyla, tüm dünyaya “üstün, cesur, güçlü, kuvvetli Amerikan” imajını yaymasıdır. Hatta bununla da yetinmeyerek, dürbünün tersinden bakıp Kızıl Derilileri, Arapları, İran'ı, Türkleri, Vietnam'ı kısacası konjonktür neyi ve kimi gerektiriyorsa, birtakım kurgu hikâyelerle, politik tutumla kendi dışındakileri ötekileştirmesidir kültürel iktidar. Söz gelimi, Türkiye'nin alnına çalınmış bir kara leke gibi duran 1978 yapımı “Geceyansı Ekspresi” filmi hatırlayalım. Bugün hâlâ Netflix gibi mecralarda gösterilen antipropagandanın en iyi örneklerinden olan filmin yapıldığı yıldan bu yana kaç Amerikan Başkanı gelip geçti amma velakin, milyonlarca yeni nesil göz, o film sayesinde Türkiye ile “tanışmaya” (ilk intiba önemlidir!) devam ediyor. “İktidar”, biraz da budur... Tarihte “Kültür devrimi” adı altında yapılan kıyımlar hariç tutulursa, “kültürel iktidar” siyasî iktidarlara birdenbire değişen bir iklim değildir.

Modern manada kültürel iktidar; bazen demokrasi ve insan hakları kisvesi altında bazen de “yaşam tarzı” söylemleriyle, kendinden olmayanların ensesinde boza pişirmek, sırtında kırbaç şaklatmaktır; emperyalizmin güdümüne girmiş ülkelerde, ayağa kalkıp hesaplaşmaya cesaret edemeyen teslimiyetçi ruhlar ve hatta giderek gönüllü “uşaklar ve mankurtlar” yaratma becerisidir.

Türkiye penceresinden bakıldığında bu emperyalist manzaranın adı geniş manada “Batı”dır. Osmanlı'nın son yüzyıllarından günümüze kadar Türk aydınının kültürel manada çağdaş “kızıl elma”sı, “muasır medeniyet seviyesi” Batı olagelmıştır. Oysa aynı Batı, Müslüman Türklüğe özgü kadim politik dehadan, (her kozmopolit ve yabancı unsuru içine alıp kendine has bir medeniyet

halkasına dönüştüren) Osmanlı coğrafyasını parçalayarak intikam almamış mıydı? Günümüzde Müslüman Türk'e karşı etnik ve ırkçı yaklaşımların devam ettiği Batı dünyasında, 100 yıl öncesinin “kan davası” güdülmüyor mu?

Kendi evimizde durum ne?

Kültürel iktidarı genel manada, “bir ülkenin, bir halkın benimsediği genel kültürel değerler” olarak ele almak mümkündür. Bu tanım, Türkiye'nin büyük fotoğrafında, yüzyıllar içerisinde oluşmuş Müslüman Anadolu kültürüdür. Ancak ülkemizde “halka rağmen halkçılık” yapıldığı dönemlerde tren, büyük oranda raydan çıkarılmak istenmiştir. İdeolojik bir plan/program olarak ahlakta ve kültürde “Batılılaşma”sı planlanan Türkiye'de, kültür ve sanat, “merkezci” bir anlayışla büyük ölçüde “Batıcı elitlere” teslim edilmiştir.

Öyle ki, bu topraklarda yüzyıllar içerisinde oluşan müzik kültürü, Cumhuriyet Türkiye'sinin üniversitelerinde uzun yıllar kendine yer bulamamıştır. Klasik süsleme sanatları, sanatçıları akademiden kovulmuş, Devlet Tiyatrolarında, daha düne kadar, “yerli ve milli” bir kalem ve dava adamı olarak Necip Fazıl Kısakürek'in oyunları sahnelenmemiştir. Rejim; büyük bir ayrımcılıkla kiminin başını okşarken, kiminin saçını başını yolmuştur. Devlet Tiyatrolarında kurulduğu günden bu yana ağırlıklı olarak yabancı klasikler repertuvara alınmıştır. Örnekleri çoğaltmak mümkün...

Batılı olsun çamurdan olsun!

Ülkemizdeki kültürel atmosferle ilgili şu tespiti yapmakta fayda var: Geçmişte

Türkiye'de devlet eliyle yapılan kültürel baskı ve müdahaleler bugün yine “Batılı olsun çamurdan olsun!” görüşüne sahip aydınlar eliyle sürdürülmektedir. Üstelik bu “aydın”lar, (Hz. Mevlana'nın pergel metaforunda işaret ettiği gibi) bir ayağı kendi kültürel zeminine basmadığı için, “korkunç” savrulmalarla “kraldan

çok kralcı” olabilmektedirler. Zor zamanlarda bile ülkesini Batı'ya şikâyet eden sanatçılar, yazarlar, müzisyenler ve hatta siyasetçiler bu minvaldedir. Bunun örneklerini Gezi sürecinden günümüze çokça gördük.

Eski Devlet Opera ve Balesi müdürlerinden Selman Ada'nın bir iki yıl evvel dile getirdiği hezeyanlar, kendi halkını beğenmeyen sözüm ona “aydın” tipine bir örnektir ki sanat dünyasında sayıları azımsanmayacak kadar çoktur. Ne diyordu Ada, “Yönetim cahil çoğunluğun eline geçti. Bunlar plaja gitmez, mayo giymez. Tiyatro kültürü olmayan, Batı'yı kavrayamamış kasabahlılar.”

Ada'nın bu sözleri, halkın büyük çoğunluğuyla iktidara gelmiş bir parti üzerinden, yine halkın bizzat kendisine yapılmış hakaretler olarak kayıtlara geçti. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi bu sadece bir Selman Ada sorunu değil, Cumhuriyetle yaşıt pek çok Batıcı aydınının bakış açısında böylesi bir çarpıklığın izi görülmektedir. Bundan yıllar evvel kendisiyle yaptığım bir söyleşide Prof. Dr. İlber Ortaylı şu cümleyi kurmuştu: “Aydınlarımız redd-i miras peşinde... Türk aydını; Osmanlı tarihine, kültürüne, sanatına yabancı turist gözüyle bakamaz. Osmanlısız kültür olmaz.” (Mayıs 2001, Türk Edebiyatı Dergisi.)

Buna mukabil, Nobel ödüllü yazarımız Orhan Pamuk ise bir söyleşimizde tam da İlber Ortaylı'nın “turist” benzetmesine örneklik teşkil edecek bir tavır izhar etmişti. Onun Kara Kitap romanından ilhamla Tasavvuf konusundaki düşüncelerini sorduğum Pamuk, adeta bir lunaparktan bahsedercesine, “Tasavvuf, benim bolca malzeme devşirdiğim bir alandır. Çok renkli, çok eğlenceli bir alandır.” minvalinde bir cevap vermişti.

İşte bu, “kültürel iktidar” meselesine tersinden verilecek bir cevaptır. Yani elindeki malzemeyi kendi çıkarları doğrultusunda, içselleştirmeden ve fütursuzca peşkeş çekmektir.

Ülkemizde “kültürel iktidar” konusunda Batı'nın acentesi gibi çalışan kurumlar da vardır. Bu ülkede Batı kültürünün sözcüsü gibi çalışan bu kurumlardan biri bienal düzenlemektedir.

Bienal, iki yılda bir yapılan çağdaş sanat etkinliğidir ve yapıldığı ülkenin sanatını dışarıya (başka ülkelere) tanıtmaya faaliyetidir. Plastik sanatların ulusal ortamlarda gerçekleşen yeni gelişmelerini uluslararası ortamlara taşımak üzere vardır. Ancak ülkemizde düzenlenen söz konusu bienal; tam tersi bir işlev görmekte, Batı'nın ikizlülü çıkarlarını, hem de aşağılayıcı, üstenci tavırlarını, söylemlerini üzerimize boca etmektedir.

Geçenlerde bienal düzenleyicilerine merak edip sordum ve aldığım cevap, yukarıdaki cümlemi

teyit eder nitelikteydi. Söz konusu bienal, bugüne kadar (*bu sene ile birlikte*) 16 kez düzenlendi ve bu bienallerden 11'i yabancı küratörler eliyle gerçekleşti. 16 bienalden sadece 4-5'inde yerli küratör imzası... Sormak lazım; Türk sanatı "küratör" çıkaramıyor mu ki her seferinde "damızlık" küratör ithal etmek zorunda kalıyoruz?

Türkiye'nin en önemli, en özgün sanat tarihçilerinden biri olan merhum hocam Sezer Tansuğ'un dediğine geliyorum, "*Bu memleketin elitistlerinin çoğu Batılı olsun çamurdan olsun düşüncesindedir.*"

Bu, yine bir kültürel iktidar meselesidir ama benim sanatımın iktidarı olmadığı muhakkaktır. Bu örnekleri vermemizdeki sebep şudur: Bu toprakların kültür ve sanat faaliyetleri bu anlayışlara mı teslim edilecektir. Bu anlayışlardan/kavrayışlardan İstanbul'un fethi ile ilgili bir film çıkar mı? Bu anlayıştan, Batı dünyasına ilim ihraç etmiş bir âlim olan İbn Haldun'u anlamaları ve onu sanat yoluyla

geleceğe taşımaları beklenebilir mi? Bence zor!

O halde çözüm ne?

Son birkaç kuşak, bu ülkede elitistler kadar "yerli ve milli" düşünce sahipleri de geçmiş kültürel kaynaklardan, referanslardan mahrum olarak büyüdüler. Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişte büyük bir erozyon yaşandı. Kitap ile bilgi ve kaynak ile aramıza mesafe girdi. Yüzyıllar içinde oluşan kültürel iklim, büyük ölçüde altımızdan kaydı gitti. O kültürel iklimi "aynıyla" ikame edemeyeceğimize göre bugün ne yapabiliriz. Milletlerin sanat kabiliyeti elbette köklerden gelecektir. O köklere ulaşmanın yollarını bulmaktan başka çaremiz yoktur. Köklerden yeni filizler, sürgünler doğması için iğneyle kuyu kazmamız gerekecek. Geleneksel sanat yapma

biçimini aynıyla muhafaza etmek, romantik bir zanaatçı olma gayretinden öte gidemeyeceksin de, yine de tasavvuf konusuna Orhan Pamuk'un baktığı gibi bakmamak, bir Selçuklu dönemine ait figürlü plastiğin kozmik evren tasavvuru içinde neye tekabül ettiğini dahi, o ruhu, matematiğiyle birlikte öğrenmek zorundayız.

Ancak o zaman Batı acenteliğini yapan tellalara mahal vermemiş, öz güvenimizi yeniden inşa etmiş oluruz. Yani... Eğitim şart. Üç çocuğumuzdan birini neden güzel sanatlar alanına (*tabii önce o alanı inşa etmek kaydıyla*) yönlendirmeyelim? Hepsisi de mimar, mühendis, avukat olacak değil ya!

Belki o zaman İstanbul'un fethini, Malazgirt Zaferini, "dava"yı dünyaya anlatacak, öz güveni bilgisiyle yarışan sanatçılarla karşılaşabiliriz. Ekmeden biçemeyiz!

* Gazeteci.

Kültür akıncısı Türk dizilerimiz!

.....
NAZİF TUNÇ *

Medya ve kültür üzerinde kurmuş olduğu kontroller sayesinde Batı, insanlığın ortak vicdanını tekelinde tutuyor ve kendi siyasetleri ve çıkarları doğrultusunda bu vicdanı her türlü mecrâ ile yönlendiriyor, şekillendiriyor.

Geçmiş zamanlarda, dünyayı istila etmiş ve salgın bir mikrop gibi her geçen gün yayılan yabancı dizilerin karşısına koyarak avunabileceğimiz "Türk dizisi" yok gibiydi. Son gelen haberlerle geçen bir iki yılda düşüş göstermiş olmasına rağmen yine de 150 ülkeye ihraç edilmekte Türk dizileri. Bu dizileri, girişimci yapımı ve dağıtımçıların kendi çabalarıyla şekillenmiş, "hür teşebbüs"ün başarısı olarak değerlendirsek bile bu işlerin istesen de istemesen de ülkenin kültür gidişatına olumlu ve olumsuz katkıları bulunuyor.

Dizilerimizin yurt dışı mecrâlarda yer almasının oluşturduğu kültür politik, ekonomik politik, dış politik etkilerini kısa da olsa değerlendirmek arzusundayız: Her kültür sanat ürünü; doğası gereği doğduğu toprakların buğusunu, kokusunu gittiği yerlere taşır. Türk dizileri de doğduğu, yeşerdiği,

filme alındığı toplumun, coğrafyanın taşıyıcısı bir işlev görmektedir.

Öyle ya da böyle dramının gerekleri ile birlikte her dizi, ülkenin ve toplumun bir zamanına ayna tutmakta.

İhraç edilen dizilerin yüklendiği, gösterdiği kültür bizi yansıtıyor mu? Yansıtıyorsa nasıl bir aynası var, yamuk yumuk gösteren bir ayna mı, çukur ayna mı? "Türk dizisi"nin büyük bölümünde Anadolu insanının yaşantısından, inançlarından, geleneklerinden, yaşam standardından, tarihî macerasından gerçekçi sahneler görememekteyiz.

Kültürel Politik Yaklaşımı şekillendiren tüm dinamiklerin katkısıyla oluşacak, "millî kültür istikameti"nin şekillendireceği kültür sanat atmosferinden beslenen üretici unsurlar dizi filmlerin biçim ve içeriklerini ona göre şekillendirecektir.

Muhteşem Yüzyıl'ı bire bir İngiliz Tudors dizisi feyziyle çektiğinizde, filmin içinde 8. Henry yerine Kanuni var diye o yapıt millî olmaz, özgün olmaz, kültür emperyalizmine kafa tutmuş, ona karşı seçenek getirmiş olmaz. Aksine ona tabii olmuş, teslim olmuş olur. Nitekim oldu da!

Dizi film ihracından gelen ekonomi, yurt dışında gösterimleriyle oluşan dalga boyu etki ile katlandığı ortadadır. Her dizi film, kültürel tanıtımın yanı sıra filmlerde kullanılan ürünlerin de tanıtım işlevini görmektedir. Turizm sektörü için direkt tanıtım

işlevi gören ihraç ürünü dizi filmlerimiz totalde ülke markasının değerine "katkı" yapmaktadır.

Ticaretin temel kuralıdır, kültürel yakınlık alışverişi şekillendirir. Dizi filmlerle Türkiye'yi ve Türk kültürünü tanıyan ülke insanların ticarî yaklaşımını da şekillendiren bu dizi filmlerde ülke insanı nasıl yansıtılıyor?

Uluslararası ilişkiler, "güç" kavramının diplomatik dengeleri içerisinde şekillenir. Askerî güç, ekonomik güç gibi kavramların yanında "yumuşak güç" kavramı ile tanımlanan "güç" alanının başaktörü, kültür endüstrisidir. Televizyon dizileri, sinema filmleri ya da kültür sanatın diğer ülkelerdeki gücü ve etkisi nispetinde "yumuşak güç" görünür hâle gelir.

Kabaca ifade edecek olursak, dizilerden tanıdığı Türkiye ve Türk toplumuna ilişkin diğer ülke halklarında oluşan anlam dairesini, o ülkenin yöneticileri hesap eder, etmek zorundadır.

Gelenekten geleceğe uzanan, kaynağı irfan ve hikmet olan, insan duygularına dokunan, çürümeyecek özü anlatan, iyilik, adalet ve merhamet duygusunu keşfettiren senaryolar yazılmalı, üstün sinemasal kalitede çekilmeli...

Küresel emperyalist kültüre kafa tutmanın anahtarı budur. Bu biçimsel olgunluk olmazsa, bu içerikler doldurulmazsa, bizim dizi pazarlarını ele geçirmemiz kültürel bir başarıdan çok ekonomik bir başarı olur ancak. O da çok kısa bir zamanda söner gider.

* Yapımcı, yönetmen.

Şehirlerimiz miras değil, emanettir

YUNUS EMRE TOZAL *

Şehir, bütün uzuvları mükemmel çalışan bir beden gibidir der Farabi. İnsan kadar hızlı, insan kadar tevazu sahibi, alçakgönüllü, insan kadar mutlu ve yine insan kadar hüznün sahibi... Şehirlerimiz, bizlerin hayatla kurduğu bağları bir araya getiren, şekli ve silüetiyle iç dünyamızı, düşünce ve felsefemizi, kâinata bakışımızı yansıtan, sosyolojik olarak toplumların oluşmasını sağlayan, psikolojik olarak bizi bir arada tutarak bir arada yaşamamıza ortam sağlayan mekânsal alanlardır. Tarihsel süreçte şehirler, her çağın şartlarını, geleceğini ve geçmişteki birikimlerini taşırlarken, aynı zamanda yaşayacakları değişimlerin de öncülleri oldular. Şehir ve şehri oluşturan toplumlar, birbirleriyle etkileşimli olarak değişim yaşarlar. Toplumunu oluşturan bireylerin yaşamları, düşünce ve hayata bakışları değişmeden şehir de değişmez. Bir şehrin gelişimi, toplumunun gelişimine bağlı olduğu gibi, olumsuz yönde değişimi ve içinde taşıdığı değerlerden uzak kalması da yine toplumun yaşadığı değişime bağlıdır denilebilir. Dolayısıyla Farabi'nin tanımından yola çıkarsak, insanın bozuluşu, süreç itibarıyla şehrin de bozuluşunun kapısını aralamaktadır.

Şehirler tarihin her döneminde, ulaşımında güçlük çekilmeyen, insanların bir araya gelip tanışıklıklarını artırabileceği, birlik ve beraberlik içerisinde yaşayabileceği yerleşim alanlarına kurulmuşlardır.

İstanbul'dan Medine'ye, Bursa'dan Saraybosna'ya, Bağdat'tan Endülüs'e kadar şehirlerin büyümeleri ve birer medeniyet şehri olabilmeleri, insanların bir araya gelip değer üretebilmeleri ile ilişkilidir. Saydığımız şehirler, tarihte belirli süreçlerde birer medeniyet şehirleri olmuşlar, siyasetten ekonomiye, bilimsel süreçlerden gelişmelere öncülük etmişlerdir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Yahya Kemal'e ithaf ettiği; sırasıyla Ankara, Erzurum, Konya, Bursa ve İstanbul'a dair denemelerini içerdiği "Beş Şehir" kitabı, Tanpınar'ın her bir şehirde iç dünyasında yaşadığı duygu ve etkileşimleri, tarihsel metaforları ve insanın şehirle kurduğu bağları ele alırken şehirlerdeki kültürel değişime de odaklanıyor. Tanpınar, şehirlere mühendis gibi teknik gözlemlerden ziyade bir kalp adamı, gönül insanı gözüyle bakıyor ve şehirlerin değişimini insanın değişimi, toplumun değişimi olarak yorumluyor. İnsan değişirse toplum değişir, toplum değişirse şehir değişir. Hâliyle mekân algısı da değişecek, şehirler de bu değişimden nasibini alacaklardır. Tanpınar'a göre eğer insanın sevdiği şeyler değişim geçirirse, hayatına da zenginlik gelir, çünkü sevilen şeylerin değişimi, insanın iç dünyasına zenginlikler katar. Buna göre elbette bir şehir değişir, değişmelidir de, yaşadığı çağın ruhunu da yakalamalıdır. Tanpınar, Bursa'da dinlediği bir çobanın kavalındaki mûsikîde birbirini çağıran koyun ve kuzu seslerinin ardında Türk şiirinin hikmetlerini gördüğünü belirtirken, şehrin içinde şehirle insanın arasındaki bağın, insanın eşref-i mahlûkat olma yolunda bir araç olduğunu görebiliriz.

Tanpınar'ın kitapta hakkında duygu ve düşüncelerinin dile getirdiği şehirler, insanımızın dünyaya bakış açısı, kâinatın da "bak" dediği yerden bakmaya gayretiyle orantılı olarak sıralanmış. Tanpınar'ın kitaba, "Beş Şehir'in asıl konusu, hayatımızda kaybolan şeylerin

ardından duyulan üzüntü ile yeniye karşı beslenen iştiyaktır." cümlesiyle başlamasından hareketle, "Beş Şehir" in aslında insanın da hayatta beş ayrı bakış açısından, beş ayrı zamanda yaratıcısıyla buluşmasından izlekler taşıdığını söylemeliyim. Ankara bir uyanıştır Tanpınar'a göre; muharip edasıyla Atatürk silüetini kendinde birleştirmiş, yeni kurulan bir şehir görünümündedir. Günün o ilk saatlerini andırır sanki. Erzurum öğlendir; çobanların birbirlerini çağırdıkları seslerle insanı günün ortasında metafizik âleme götüren bir yapısı vardır. Türkülerinin yansından çoğunun güzelliğini övdüğü Erzurum, en çok öğle vakti güzelliğini açığa vurur sanki. Konya uçsuz bucaksız bir bozkırdır; Mevlana'ların, Şems'lerin, Keykâvus'ların muhabbetiyle tarih boyunca dergâhların merkezi olmuştur. Her ne kadar şehirdeki güneşler bir bir batsa da, Konya hep o tarih boyunca bağrında tuttuğu güneşlerle anılacak, güneşin batışı ile içlenecektir. Bursa; akşam ile gece arasında zamanın durduğu, sadece sus seslerinin ve ay ışığının aydınlattığı Uludağ'ın etekleridir Tanpınar'a göre. Nilüfer Hatun'un şehirle olan bütünleşmesi, Geyikli Baba'nın muhabbeti, Konuralp'in kahramanlığıdır Bursa; zamanın, tarihin seyrinde donuklaştığı, yaşadığı her hâli bir sır gibi tutup hakikat arayıcılarına gösteren kimliğiyle Bursa, zamanın ötesidir. Gece denilince de akla şehirlerin gözbebeği, medeniyetleri katman katman yüreğinde taşıyan İstanbul gelmelidir. O yüzden Tanpınar, ölümden sonra içinde bir pınar perisi olduğuna inanışını bile gecenin yani ölüm öncesinde insanın ölüme hazırlık süreci gibi anlatır. İstanbul, bir hazırlanıştır o yüzden; ölüme, hakikate, şiirin özüne bir hazırlanıştır. Nurani bir ışıktır İstanbul, tıpkı Tanpınar'ın "Huzur" romanında gibi. Mümtaz'ın boğazda mehtaba karşı gözlerini kısarak ışık huzmelerinden farklı imgelere yola çıkmayı sevmesi gibi.

* Harita Mühendisi.

Halk türküleri Antalyalı müzik öğretmenine emanet

Antalya'nın Kaş ilçesinde müzik öğretmenliği yapan Emre Dayıoğlu, köy köy gezip unutulmaya yüz tutmuş türküleri kayıt altına alıyor. Dayıoğlu; bir elinde üç tellisi, diğer elinde kamerasıyla yedi yıldır kendi imkânlarıyla Teke yöresinde yüzlerce köyü dolaşarak bölgeye özgü müzikleri ve dansları kaydetti, yüzlerce videodan oluşan bir kültür arşivi oluşturdu.

Yaptığı çalışmalarla Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk başta olmak üzere birçok kişinin dikkatini çekmeyi başaran Dayıoğlu, "Benim için en büyük tatil, köy köy gezerek müzik çiçekleri toplamak, teyzelerimizden amcalarımızdan eski, hakiki türkülerimizi dinlemek ve bu sayede kültürel mirasımız olan türkülerimizi başta gençlere olmak üzere birçok kimseye sevdirmek." dedi.

Sanat dünyasında kimin sözü geçer?

GÜLCAN TEZCAN *

Kalbimizi, ruhumuzu, zihnimizi, düşüncelerimizi kim yönetip, yönlendiriyor? Kabullerimiz, soru işaretlerimiz, meraklarımız, cevaplarımız topyekûn bize mi ait? Emin miyiz? Okuduğumuz kitaplar, dinlediğimiz şarkılar, ezberlediğimiz şiirler, izlediğimiz filmler, giydiğimiz kıyafetler, yiyip içtiklerimizin markası, beğenilerimiz yüzde yüz bizim seçimimiz mi? Eğer ruh dünyamız sağlam bir zemine sahip değilse bu soruya olumlu bir cevap verebilmek pek mümkün değil.

Her özgürlük vaadi yeni birer pranga daha geçiriyor ayaklarımıza. Ruhumuz bile duymuyor olup biteni. İmajlar, görüntüler, sözler, sesler ve renkler ikna ediyor bizi aklımızın kabul etmeyeceği pek çok şeye. Albenili ambalajlar gözlerimizi kamaştırıyor. Bizi değiştiren ve dönüştürenin "sanat"ın gücü olduğunu fark etmiyoruz.

Türkiye'nin Batılılaşma serüveni, hâli pür melâlimizin özeti. Romanla başlayıp, tiyatro ile süren, sinemayla daha da keskinleşen bir kimliksizleşme yaşamadık mı? Aidiyetlerinden, dilinden, kültüründen utanç duyan, toprağına, insanına yabancılaşmış, kompleksleri yüzünden hareket kabiliyeti körelmiş nesillerin yetişmesini neye borçluyuz zannediyorsunuz? Peki, bu gidişi

tersine çevirmek mümkün değil miydi? Elbette. Üstelik dilimizden düşürmediğimiz Osmanlı'dan miras bir birikim vardı heybemizde. Dil, kültür, edebiyat, mimarî, estetik, mûsikî, temaşa sanatları ve gelenekli sanatlara "eski zamanlara ait" nostaljik tatlar olarak bakmak yerine o zenginliği bugüne taşıyıp yeniden üretecek gayreti gösterebilseydik bugün yakındığımız kültürel ortam belki hiç varlık alanı bulamayacaktı kendine.

Osmanlı döneminde kültür ve sanat, hayatın bütününde karşılık bulan hava ve su kadar temel ihtiyaçlardandı. Sanatçılar ve ilim adamları, gerek devlet gerek maddî gücü olanlar tarafından himaye edilirdi. Gerek Anadolu'da gerek Dersaadet'te çocuklar estetik ve bedii zevklerin hâkim olduğu bir hayatın içine doğardı. Türkü söylenen, ud ve kemençe çalınan evlerde büyür, divan şiirleriyle diline hâkim olurlardı. Devleti yönetenler, askerler, ilim adamları aynı zamanda birer sanatkârdı. Böyle bir iklimde yetişen nesillerden sâdır olan sanat eserlerinin seviyesini hâlen yakalayabilmiş değiliz.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte değişen iklim, Osmanlı bakiyesi sanat ve estetik ölçülerini ötelirken yeni ve Batılı bir bakışla yeniden inşa etti hayatımızı. Devlet, sanatını; opera, klasik müzik, sinema ve tiyatro üzerinden Batılı kodlarla üretmeye başladı. Genetik kodlarımızda olmayan bu yeni dile kolay kolay alışamadık. Ne var ki devletin ödenekli sanat kurumları eliyle sürdürülen dönüşüm, TRT eliyle devam etti. 1980'lerden sonra sermaye, güçlü sivil yapılarla destekledi bu zemini;

Koç, Sabancı ve Eczacıbaşı bu anlamda ülkenin kültür, sanat hayatında belirleyici yapılar olarak öne çıktı. Aynı bakışın medyadaki karşılığı olan gazete, dergi ve televizyonlar da bu zemini güçlendirdiler; yaptıkları her haber, röportaj ve programlarla... Böylece sol, ulusalcı ve Batı'ya biat etmiş bir sanatın temsilcileri belirleyici rol üstlendi bu alanda.

Sanatın, öncelikler sıralamasında en gerilere bırakıldığını ifade eden Fethi Gemuhluoğlu'nun "Sanatla düşürüldük bu hâle... Yine sanatla kalkacağız ayağa!" ikazını kulak ardı eden "muhafazakâr", "dindar", "yerli" nasıl tanımlarsanız o çevre ise ne bu toprakların asırlık geçmişine sırtını yaslayan, dünyaya ve insanlığa ihtiyaç duyduğu değerlerin en incelikli ve damıtılmış hâlini notalarında,

desenlerinde, renk ve ahenginde taşıyan bir sanat ve estetik bilincin peşine düşmediler. Üç, beş yürekli isim dert edindi bu davayı ama hepsi o. Ne İstanbul'da ne Anadolu'da sermaye yerli ve millî sanat iklimini oluşturacak kurumlar oluşturup oraları çiçeklendirecek sanatçılara omuz vermediler. Basınımız, televizyonlarımız kültür ve sanatı sevgili Abdurrahman Şen ağabeyimin tabiriyle "yangında ilk feda edilecek"ler listesinin en başına yazdı. Sanatçılarımız sadece Necip Fazıl'ın koyduğu ölçülere uygun olabilseler belki bu tartışma başka bir eksende akardı. Ancak onların pek çoğu da henüz komplekslerinden arınıp öz güvenle "ben varım!" diyebilecek noktada değil. Hâl böyle olunca sizce sanatta kimin sözü geçer?

* Gazeteci, yazar.

"İlk maasım ile gittim, bir el kamerası aldım ve köyleri dolaşmaya başladım"

Dayıoğlu, gençlerin kendi kültürleriyle bağ kurmasının en önemli araçlarından biri olan yerel türkülerini 2012 yılından bu yana kaydettiğini belirtti. Yola çıkış amacının Türk Halk Müziğini kaynak kişilerden ve yerel çalgıları ustalarından öğrenebilmek olduğunu kaydeden Dayıoğlu, köy köy gezerek çektiği videoları müfredat kapsamında sınıfta öğrencileriyle paylaşmaya başladığını anlattı.

"Kaydettiğim teyze ve amcalardan 50'den fazlası vefat etmiş"

Yalnızca Türkiye'nin kültürel mirasının korunmasına yardımcı olmakla kalmadığının, aynı zamanda videolarını çektiği yerel müzisyenleri ve sanatçıları da ölümsüzleştirdiğinin altını çizen Dayıoğlu, "Kaydettiğim teyze ve amcalardan 50'den fazlası

vefat etmiş. Bu insanların çocukları ve torunları bana inanılmaz derecede minnet duyuyor." dedi. Dayıoğlu; sazını, sözünü dinlediği yaşlı insanların bazılarının geriye kalan tek videonun kendi çektikleri olduğunu belirtti.

Yüzlerce, binlerce yıllık bir geleneği temsil etmesi nedeniyle halk müziğinin her ne kadar kaybolmaya yüz tutmuş gibi algılsa da varlığını sürdüreceğine inandığını dile getiren Dayıoğlu, şunları söyledi: "Artık birçok öğrencim saz çalmaya, türkü söylemeye başladı. Tef getirip, 'Hocam bize teyzelerin çaldıkları türkülerini öğretir misiniz?' diyen öğrencilerim olmaya başladı. Sosyal anlamda onların hayatlarında halk müziği olgusunu kazandırabildiğime inanıyorum. Asıl amaçlarımdan biri de bu olguyu Türkiye'deki tüm gençlere yayabilmek, halk müziğini ve halk müziği çalgılarını tanıtabilmek. En azından izletebilmek ve dinletebilmek."

Anadolu'nun zengin müzik kültürü yabancıardan da ilgi görüyor

Videolarını öğrencilerinin tavsiyesiyle sosyal medyada paylaşan Emre öğretmenin oldukça fazla takipçisi bulunuyor. Çalışmalarının sadece Türkiye'den değil yurt dışından da büyük ilgi gördüğünü belirten Dayıoğlu, "Sadece Türkler değil, dünyanın her yerinden yabancılar da videolarımı izledi." diye konuştu.

Çalışmalarını şu anda sadece Teke yöresinde sürdürdüğünü ancak hayalinin tüm Türkiye'deki yerel müzikleri keşfedip kayıt altına almak ve günün birinde bunları bir belgesel film hâline getirmek olduğunu kaydeden Dayıoğlu, "Umarım 81 ilin hepsine gidebilirim. Türkiye'de gidilmedik köy, kaydedilmedik müzik bırakmamak istiyorum." diye konuştu.

Kültürel hamle ve sivil toplum

MAHMUT BIYIKLI *

Yazar Tark Buğra'nın da dediği gibi, "kültür" diye bir şey vardır ve kültür, bir toplumun olmak ya da olmamak meselesidir. Bu; var olma savaşında sivil toplumun yapacağı kültürel çalışmalar, tarihî öneme sahiptir. Ülke olarak içinden geçtiğimiz çetrefilli süreçler, sivil toplumun önemini bize net bir şekilde göstermiştir. Özellikle "kültür politika"larının belirlenmesinde ve uygulanmasında STK'ların sesini ve sözünü yükseltmesi ülke için bir kazançtır. Dayatmacı devlet kafasıyla değil çeşitliliğe açık sivil bir anlayışla oluşturulmuş politikalar toplum tarafından daha hızlı kabul görür.

Sivil toplum ruhu

STK'lar da, politika üretirken binlerce yıldır içindeki her türlü farklılığı hoşgörüyü buluşturan Anadolu'muzun medeniyet birikimini, irfanî zenginliğini, kültürel değerlerini ötekileştirmeyen, aksine birleştiren yönlerini göz ardı etmemelidir. Yerli bakış açısıyla evrensel ufku yakalamalı, pergelin ucunu bu topraklara sabitleyerek dünyaya açılmalıdır.

"Türkiye, benim adesem, ölçüm ve realitemdir. Kâinata, insana, her şeye, oradan, onun arasından bakmak isterim." diyen Tanpınar'ın izinde; kâinata eğer bir şey söylenecekse Türkiye gerçeğinden uzak durmak, sözü daraltır, sözün etki alanını sınırlandırır.

Kültürel hamleler de; baskılayan bir devlet aklıyla değil, baskılardan azade bir sivil toplum ruhuyla ancak mümkün olur. Türkiye'deki en büyük problemlerden birisi devlete yön gösterecek nitelikte güçlü kültürel STK'ların az olmasıdır. Bu da bir anlamda beka probleminin bir parçasıdır.

Millî bir duruşa sahip, bu milletin öz değerleriyle barışık, gelenek oluşturan sivil kültür kurumlarının sayısı artırılmalı, içeriği daha güçlü hâle getirilmelidir. Muhafazakâr camialar, sistemin uzun yıllar süren tasallutundan kurtulup; ayakta kalabilmek için dayanışmayı, yardımlaşmayı öncelemiş ve bu alanlarda sivil toplum çalışmasına yönelmişlerdir. Kültürel alandaki mücadelenin önemi çok geç fark edilmiş ve bugün hâlâ bu geç fark edişin sıkıntıları yaşanmaktadır. Diğer bir açmaz da, muhafazakâr camianın sivil toplumda belli bir alana odaklanmak yerine dağınmak gitmeyi yeğlemesi, farklı temalardaki

çalışmaları tek çatı altında yürütmeye çalışması, bu sebeple bir alanda uzmanlaşamaması ve sözünün tesirli hâle getirememesidir.

Kalıcı bir kültür hamlesi için millî STK

Kökü dışında, yabancı sermaye tarafından fonlanan oluşumlar; kültür politikaları belirleyecek ve gündem oluşturacak güce sahip olmuş, Türk milletinin kültür ve medeniyet değerlerini bir yana bırakıp küresel emperyalist güçlerin anlayışlarını, yaşam biçimlerini topluma kültür sanat yoluyla yansıtma yolunu seçmişlerdir. Kültür sanat aracılığıyla Batı propagandasını yapmak, Batıcı hayat tarzını dayatmak için bütün kaynaklar önlerine cömertçe sunulmuştur. Filibeli Ahmet Hilmi, "Batı'ya taklit ile alacağımız medeniyet, bizi ıslah ve ihya etmeyecek, az çok milletin elinde kalmış olan yüksek ahlak bakiyelerini de yok ederek bizi ölüm uçurumuna götürecektir." diyerek ta o zamandan manidar bir durum tespiti yapmıştır. Maalesef haklı çıkmıştır. Bugün hâlâ o çukurdan çıkıp düzliğe ulaşmaya çalışıyoruz.

Dolayısıyla Türkiye'de kültür sanat politikalarının belirlenmesinde sivil toplumun etkin olmasını konuşmak yerine, milletin değerleriyle barışık, tamamen yerli sivil toplum örgütlerinin etki alanını artırmayı da konuşmamız gerekiyor.

Muhafazakâr siyasetin yönetim mekanizmasına geçmesinden sonra ülkenin öncelikli kronikleşmiş sorunlarıyla mücadele etmeye yönelik harcadığı yoğun mesai nedeniyle istenilen düzeyde kültürel

Gelecekte devlet bu noktada her zamankinden daha çok yol açıcı olacak, kültürel hamleleri destekleyen bir rol üstlenecektir. Bu sebeple STK'lar kendini yenilemeli, sivil şeffaf ve özgürlükçü yönlerini diri tutarak bağımsız ve bağlantısız bir duruşla Türkiye'nin menfaatine uygun kültürel politikalar üretmede öncü olmalıdır.

Vatani vazife

STK'ların kültürel direnişte en önde olması, vatani bir vazife olarak değerlendirilmelidir. Çünkü küreselleşmeyle birlikte millî kültür, her zamankinden daha çok tehdit altındadır.

Sivil toplumun, karar alma ve karar verme aşamasına dâhil edilmeleri sağlanmalıdır. Millî kültür bilincinin, devlet eliyle değil sivil toplum yardımıyla daha canlı tutulacağı hakikati göz ardı edilmemelidir.

İçeride ve dışarıda diz çöktürülmeye çalışılan Türkiye'nin, kültür alanında yeni bir hamleyle her zamankinden daha çok ihtiyacı vardır. Türkiye; artık kültürel birikimini dünyaya sunmalı, sınırları genişletmeli; yazarlarımız, sanatçılarımız STK'lar üzerinden dünyaya açılmalıdır. Kültür sanat alanında özgün projeler üretilmeli, kültür kadrosu yetiştirilmelidir. Devlet; kültür alanında faaliyet yürüten sivil inisiyatifin önünü açmalı, yumuşak güç kaynaklarını doğru bir şekilde kullanmalıdır.

Samiha Ayverdi; vatan müdafaasını, bir toprak ve coğrafya davası olduğu kadar kültür, sanat,

atılım henüz gerçekleşmemiştir. Önümüzdeki yıllar için özellikle sembolik değeri açısından 2023 yılına kadar kalıcı bir kültür politikası ve hamlesi en büyük beklentimizdir. Bu beklentinin gerçekleşmesinde en büyük rol; zamanın ruhunu yakalamış, dünü ve yarını doğru okuyan millî STK'lara düşecektir. Sivil toplum buna hazır olmalıdır.

medeniyet davası olarak da görür. Bu davanın kahramanları da sivil çalışmalar yapan kültür cephesinin ordularıdır. Sanatçıların, aydınların tuttuğu kültür nöbeti varlık mücadelesinin bir parçasıdır.

* Türkiye Yazarlar Birliği İstanbul Şube Başkanı.

Münzevî ve mütecessis bir fikir işçisi: Cemil Meriç

"Jurnal" adlı kitabında kendisini, "Hayatını Türk irfanına adayan, münzevî ve mütecessis bir fikir işçisi." olarak tanımlayan Hüseyin Cemil Meriç; yazar, çevirmen ve düşünür. Başta dil, tarih, edebiyat, felsefe ve sosyoloji olmak üzere sosyal bilimlerin birçok alanında araştırma yapmış ve yazılar kaleme almış bir düşünce adamıdır. Telif ettiği 12 eseri ve tercümeleriyle Türk edebiyatında önemli bir yeri olduğu kabul edilir.

■ **12 Aralık 1916** tarihinde, Reyhanlı, Hatay'da dünyaya geldi. Balkan Savaşları sırasında Dimetoka'dan göçmüş bir ailenin çocuğu idi. Babası, Dimetoka'da hâkimlik yapan Mahmut Niyazi Bey, annesi Zeynep Ziyet Hanımdır. Babası Mahmut Niyazi Bey Antakya'da Ziraat Bankası Müdürlüğü ve mahkeme reisliği yapmıştır. Yedi yaşına kadar Antakya'da yaşayan Cemil Meriç, babasının memuriyetten ayrılması üzerine ailesi ile birlikte Reyhanlı'ya döndü.

■ **İlk ve orta** dereceli öğrenimini Hatay'da tamamlamasının ardından İstanbul'da bulunan Pertevniyal Lisesini okuyan Meriç, bu sırada Nazım Hikmet ve Kerim Sadi başta olmak üzere dönemin solcu aydınlarıyla tanıştı. Bu okulu bitirmesinin ardından İstanbul Üniversitesinde Felsefe eğitimi aldı.

■ **Geçim sıkıntısı** nedeniyle 1937'de İskenderun'a döndü. İskenderun'da bir süre öğretmenlik ve Tercüme Kaleminde reislik görevlerinde bulundu. Türk Hava Kurumunda sekreterlik, belediyede kâtiplik gibi geçici işlerde çalışan Meriç, 1939 Nisan ayında Hatay hükümetini devirmek iddiasıyla tutuklanıp Antakya'ya götürüldü, idam talebiyle yargılandı, iki ay sonra beraat etti. 1940 yılında tekrar okumaya dönerek İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitiren Meriç, 1942-1945 yılları arasında Elazığ'da, 1952-1954 yılları arasında ise İstanbul'da Fransızca öğretmenliği görevinde bulundu.

■ **1940**'ta İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokuluna burslu olarak kabul edildi, iki yıl bu kurumda öğrenim gördü. 1941 yılından başlayarak İnsan, Yücel, Gün, Ayın Bibliyografyası dergilerinde yazıları yayımlamaya başladı.

■ **1983**'te eşi Fevziye Hanımı kaybeden Meriç, aynı yıl Ağustos ayında beyin kanaması geçirdi ve sol tarafına felç indi. Sağlığında basılan son eserleri Işık Doğudan Gelir (1984) ile Kültürden İrfana (1985) oldu. **13 Haziran 1987**'de hayatını kaybetti. Naaşı, Karacaahmet Mezarlığına defnedilmiştir.

Kültürel konumlanma ve neşe alanı

ABDURRAHMAN DEMİREL *

Geçmiş yıllarda "kültürel iktidar" kavramı üzerinde bazı tartışmalar yaşandı. Bu tartışmalar kod ya da biçimler üzerinden devam etmedi. Kültür endüstrisi üzerinde sabitlendi. Olan, ne konuşursak konuşalım, nasıl tartışsak tartışalım insanlar kendilerini rahat hissettiği, tanımladığı yerlere gittiler. Mekânlar, bu kitle hareketine göre şekillenmeye başladı. Bu da kaçınılmaz olarak insanın ya da toplumun kültürel konumlanmasını sağlayacaktır.

Kültürel konumlanıştan, belirli bir görüşe sahip insanı/insanların mekânda/şehirde kendilerine ait yerleşim ve yaşam alanları oluşturmalarını kastediyoruz. Toplumsal yapılar ve şehir, kültüre ve dünya görüşüne göre şekillenir. Mimariden edebiyata, resimden müziğe, giyimden davranışa, boş zaman değerlendirme tarzlarına kadar, kültürün farklı alanlarındaki biçimleri ve yansımaları, bir yandan toplumdaki cari dünya görüşleri ile bir

yandan da iktidar odakları ile ilişkilidir. Günümüzde geleneksel kültür biçimlerinden uzaklaşan toplum, küresel yeni kültüre eklenme yolunda bir hayli mesafe katetmiştir. Dolayısıyla günümüz Türkiye toplumunda tek bir hâkim kültürel biçimden ve kültürel iktidar odağından bahsetmek yerine, birden fazla kültür sağlayıcısı odak ve birden fazla kültürden bahsetmek gerekir. Bunun temelinde de farklı dünya görüşleri, teknoloji ve küreselleşmenin getirdiği yeni yaşam biçimleri ve alanları vardır. Her bir kültürel biçim ve dünya görüşü kendine ayrı bir yaşam alanı açmakta, kendi mekânlarını oluşturmaktadır. Bu mekân oluşturmaya kültürel konumlanış kavramı ile açıklayabiliriz. Örnek; Fatih, Eyüp ve Üsküdar, bir biçimin konumlanma yeri iken; Kadıköy, Beşiktaş ve Beyoğlu başka bir konumlanmanın oluşturduğu mekânlardır.

Baktığımız her yerde kültürün biçimleri ve yansımalarıyla karşılaşıyoruz. Görünen bu şeyler de ise kültürel kodlar/simgeleri fark ederiz. Bu kodlar/simgeler kişinin ya da grubun kim olduğunu ve neye ait olduğunu gösterir. Başörtülü bir kadının hangi dine ya da kültüre ait olduğunu okumamız veya bayraklardaki simgelerden hangi ülkenin bayrağını olduğunu bilebileceğimiz gibi, simgelerden kültüre ve arkasındaki zihniyete gideriz.

İktidar gücü; kendi kültür alanını inşa etmek

istediğinde, ilkinin hâkim kıldığı kültürel beğenilerin ya da biçimlerin yerine kendi kültürel beğenilerini veya biçimini koymak isterken diğeri de kendi iktidar alanını korumaya çalışacaktır. Türkiye'de son dönemde ortaya çıkan çatışma, iki ayrı baskın kültürel gruplaşmanın egemenlik ya da konumlanma çatışmasıdır. Kültürel başarı ya da başarısızlık "öteki"nin sahip olduğu kültürel konumlanışını muhafaza etmek ile alakalıdır. Bu karşılıklı bir konumlanıştır. Grupların farklı algıları, giyimleri, dilleri ve yorumlayışları sınırlar çizmiştir. Bunlar görünmez, soyut sınırlardır.

Burada kişi ya da grup kendine alan kurarken ya da seçerken güvende olacağı yeri tercih edecektir. Tercih, kişinin ya da grubun neşe alanı olacaktır. Neşe kavramı sözlükte, mutlu olmaktan doğan ve dışa vurulan sevinç, hafif sarhoşluk, çakırkeyif olma hâli olarak tanımlanmaktadır. Etimolojik olarak ise, Arapça kökenli olan bu kelime yeniden peyda olup vücut bulmak anlamına gelmektedir. Kişinin ya da grubun mutlu olduğu veya olacağı yere kendisini ait hissetmesi, buraya göre konumlanması kaçınılmazdır. Kişi ve grup, kendini konumlandığı bu mekânda neşe bulacak yani peyda olup vücut bulacaktır. Bu alanda kendini iyi hissedecektir. Alan da kişiye ya da gruba kendi biçimini aktaracaktır. Mesele kişinin mekânını bulması veya inşa etmesi meselesidir.

* Giresun Belediyesi Başkan Yardımcısı.

Kültür nasıl ihraç edilir?

İsveç; millet olarak genellikle eşitlikçi, zengin ve mutlu insanların olduğu sosyal demokratik bir model ülke olarak görülür. İsveçli çok uluslu mobilya perakendecisi IKEA'nın kurucusu Ingvar Kamprad tutumluluktan "fika"ya İsveç kültürünü nasıl ihraç etti?

Herhangi bir IKEA mağazasına bakın, İsveçli olduğunuzu fark edeceksiniz. Logo, İsveç bayrağının renkleri içerisindedir. Mobilya parçalarının hepsinin İsveç isimleri var ve kantinin bir kısmı da İsveç lezzetleriyle dolu... Ancak şirket ayrıca İsveç hakkında daha ince anlatılar ve hikâyeler satıyor. Aslında, yaklaşık otuz yıldır IKEA, İsveç kültürel kavramlarını, sembollerini ve siyasî fikirlerini stratejik olarak metalaştırdı ve dünyaya ihraç etti. İsveç Enstitüsünün eski genel müdürü olan ve İsveç'in tanıtımını yapan hükümet ajansı; "IKEA'yı ziyaret etmek, İsveç'i ziyaret etmektir." dedi.

Kurucu Kamprad çelişkili bir karakterdi. Tutumlu, arkadaş canlısı ve mütevazı ama aynı zamanda geçmişinde faşizme meraklı dair bir

alkolik. Mirasının ne olacağını tam olarak bilemesek de, onu çevreleyen mit, 20. yüzyılın ortalarında ticarete başladığı İsveç'teki ölümsüz ününü güvence altına aldı.

Ingvar Kamprad'ın erken yaşamı; tasarruflu bir çocuğun yıllar süren zorlukları olarak tasvir edilmiştir. IKEA ismi, Ingvar Kamprad'ın baş harfleri (IK), uzaktaki Elmtaryd çiftliğinin ilk harfi (E) ile Kamprad'ın büyüdüğü küçük köylerden olan Agunnaryd'in (A) ilk harfinden oluşuyor.

Birçok İsveçli, şu anda 38 ülkede 300 mağazası bulunan IKEA ile gurur duyuyor. Diğer birçok şirket gibi, IKEA da İsveç kültürünü pazarlama stratejisinin bir parçası olarak kullanıyor. Şirket, İsveçlilerin yanı sıra İsveçlilerin de tanımadığı ve tanımladığı İsveç hakkında hikâyeler anlatıyor. Ülkenin uluslararası imajını tanıtması için Kamprad'ın hikâyesine İsveç'in resmî internet sitesinde bile yer veriliyor. Buradaki IKEA, siyaset bilimci Benedict Anderson'ın "hayal dünyası" olarak adlandırdığı şey, milletlere belirli tarih ve coğrafyalarda yer alan

ortak toplumsal yapılar olarak adlandırdığı şeyin bir sembolü...

Türkçe kitapların uluslararası pazarda bir karşılığı var mı?

MELİKE GÜNYÜZ *

Türk edebiyatının dünya pazarında görünür olmasının miladı 2006 ve 2007 yıllarına denk gelir. 2006'da Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülü alması, bir sonraki sene Frankfurt Kitap Fuarına Türkiye'nin onur konuğu olarak yazar, yayıncı, akademisyenlerden oluşan geniş bir ekiple katılması dünya kitap pazarının dikkatinin bir anda Türkçe eserlere çevrilmesine sebep oldu. Kültür Bakanlığının 2006 yılından sonra uluslararası alanda yayıncıların önünü açan birçok çalışması sürece büyük katkı sağladı. Özellikle kısa adı TEDA olan Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesi ile 77 ülkede, 61 dilde 2 bin 918 eserimizin yayımlanması için yurt dışı yayıncılara çeviri ve baskı desteği verildi. Ayrıca bakanlık, yayıncı meslek örgütleri ile yakın iş birliği içinde farklı ülkelerdeki fuarlara yayıncılarla birlikte katılım sağlayarak Türkçe eserlerin görünürlüğünü artırdı. Bu yıllarda Türkiye'nin uluslararası alandaki müspet politik algısı, Türk dizilerinin dünyanın

farklı ülke televizyonlarında gösterime girmesi, Türk edebiyatına olan ilginin artmasının yan etkilerini oluşturdu. Takip eden yıllarda yayıncılık sektörümüz büyük bir atağa geçti. 2008'de 32 bin 339 adet olan yeni basılan kitap sayısı 2018'de 67 bin 135 rakamına ulaştı. Tabii bu pastadan en büyük payı çocuk kitapları aldı. Hem Türkiye'de çocuk kitabı yayıncılığı nicelik ve nitelik olarak gelişti hem de uluslararası telif satışları başladı. İçerideki bu gelişimin de kendine has dinamikleri oldu. 2005 yılında değişen müfredat; okuma, anlama, yazma, dinleme, görsel okuma becerileri üzerine temellendirildi. İstanbul'da zamanın İl Millî Eğitim Müdürü Muammer Yıldız'ın devrim niteliğindeki "Yazarlar Okullarda" projesi edebiyatçılarımızla öğrencilerimiz arasına örülmüş bütün duvarları yıktı. Bu özgür ortam, Türk yayıncıların daha nitelikli çocuk kitabı üretmesine zemin oluşturdu. 2000'li yılların sonunda özellikle Türkçeden yabancı dile kitap tanıtımını ve satışını gerçekleştiren telif hakları ajanslarının kurulduğu dönem oldu. Bu ajanslar yayıncıların ya da bakanlığın gitmediği, gidemediği en uzak coğrafyalara giderek hem pazar araştırması yaptılar hem de öncü akıncı birlikleri gibi Türk edebiyatını tanıttılar.

Geçtiğimiz on yıl içinde dünya kitap pazarının Londra-Frankfurt-Bologna ekseninde de büyük değişimler olmaya başladı. Avrupa merkezli pazar, dünyanın bütün coğrafyasına dağıldı. Pekin ve Şangay, Sharjah ve Abu Dabi, Endonezya

ve Latin Amerika bu pazardan pay almak için büyük yatırımlara girişti. İşin ilginç yanı Avrupa fuarlarını düzenleyen ülkeler ve fuar şirketleri bunu çok önceden fark ederek bu yeni pazarların kurulmasına öncülük ederek ya ortaklık ya da danışmanlık hizmeti vermeye başladılar.

Bütün bunlar olurken Türk yayıncılar; özellikle Arap dünyasının en büyük ve en önemli fuarı olan Kahire Kitap Fuarının devrimden sonra itibarını yitirmesi, başta Lübnanlı ve Suriyeli olmak üzere Arap yayıncıların yayın merkezlerini İstanbul'a taşınması, Türkiye'deki sığınmacılar dolayısı ile hareketli bir Arapça kitap pazarının oluşması ile İstanbul'un dünyanın kültür ve kitap başkenti olabileceğinin farkına vardılar. Basın Yayın Birliği, orta ve küçük ölçekli yayıncıların eserlerini dünya pazarında tanıtmak üzere YATEDAM'ı (Yurt Dışı Telif Danışmanlık Merkezi) kurarak daha az maliyetle daha etkili yurt dışı operasyonları düzenlemek üzere üç yıldır çalışmalar yürütüyor. Türkiye Basın Yayın Meslek Birliği eş zamanlı olarak İstanbul Fellowship programını düzenleyerek dünyanın dört bir yanından yayıncıyı ve telif ajansını İstanbul'da ağırlayarak İstanbul'u telif alışverişlerinin merkezi yapmaya çalışıyor.

Bütün bu faaliyetler yürütülürken filizlenen bu çalışmaların rüzgârla devrilmemesi, tam aksine orta vadede kök salarak güçlenmesi yönünde hem sivil hem de kamu olarak özverili çalışmaların iş birliği içinde devam etmesi gerekmektedir.

* İbn Haldun Üniversitesi Diller Okulu.

İş ve sosyal demokrasi

Kamprad'ın kendi kendini işleyen bir iş adamı olarak

göstermesi; yenilikçiliğe ve küçük, bilgi yoğun şirketlere odaklanan yeni bir ekonomide İsveç'in girişimci bir millet imajına uyuyor.

Hikâye oldukça gelenekseldir ve anlatı mitolojisindeki "monomit" in -Joseph Campbell'ın tezi- evrensel hikâye anlatım modelini izler, içinde bir kahramanın gönülsüzce bir maceraya atıldığı ve kutsal nesnelere örülü evine dönmeden önce bir dizi denemeye girmeye zorlandığı anlatılır. Kamprad'ın öyküsünde IKEA'nın söylediği gibi "kahraman", zorlu çalışmalarla pazarın getirdiği engellerin üstesinden gelen kahraman girişimcidir.

Sıkı çalışmanın teması, IKEA'nın iş modelinin çok önemli bir yönünü vurgular: DIY konsepti (kendin yap!). Bir tüketici; bir IKEA mağazasına her girdiğinde, kahramanın yolculuğunu, mobilya ve ürünleri toplama, taşıma ve montajı yoluyla gerçekleştirir. Tüketiciyi mağazadaki çalışmaya dâhil eden IKEA, aynı zamanda Protestan İsveç kültürünün önemli bir özelliğini de vurgular. Bir kişinin, başarıları hak etmesi gerektiğinin altını çizer: Başarı meyveye dayanır. Mobilyayı elle monte ederken, tüketici bir tür ritüel çalışmayı kutlar.

IKEA'nın DIY konsepti ve kitlelere uygun fiyatlı ürünler satması aynı zamanda İsveç kültüründe bilinen bir başka kavram olan "folkhemmet" (halkın evi, halk evi) ile de ilişkilendiriliyor. Bu, herkesin eşit olduğu ve genel refah erişimine sahip olduğu iyi bir toplumun sosyal demokratik politik vizyonuydu.

Modern trendler

IKEA, uzun zamandır trend olan "fika" ve "lagom" kavramlarını kullanıyor. Tarçanlı çörekler ve fika elyafı olan küçük demlenmiş kahve fincanları her zaman kantinde sunuluyor. Günümüzde fika, bir dizi farklı aktör tarafından İsveç mutfağının ve yaşam tarzının bir parçası olarak tanıtılmaktadır. Ayrıca şirket kültürünün bir parçası olarak da tanıtılmaktadır. IKEA'nın çalışanlarına Noel bonusu verdiği söylenirken, işletme sınıfı seyahatine ve aşırı şirket partisine izin vermiyor. Son zamanlarda şirket, ayrıca tüketicilerin daha sürdürülebilir bir yaşam sürdürmelerine yardımcı olmayı amaçlayan "lagom" projesini başlattı.

Kültür ihracı noktasında IKEA örneği, dünyada önemli bir örnek olarak duruyor? Peki, biz ne yapacağız?

Türkiye denince aklımıza hep jeopolitik konumumuz geliyor

MÜNİR ÜSTÜN *

Yazmak, sözün mührüdür; sözün ve dilin... Konuşmanın sesi varsa, yazının da hükmü ve kalıcılığı vardır. Çok ilginçtir ki bu ikisi yani söz ve yazı, bundan 500 yıl öncesine kadar bu kadar da ayrı şeyler olarak görülüyordu.

Orta Çağ Avrupa'sında yazılı eserler sesli okunurdu. Bu, adeta bir zorunluluktur. Bir kitabı elinize aldığınız zaman, onu, çevrenizdekilerin duyacağı şekilde sesli biçimde okumanız gerekiyordu. Bunun çeşitli nedenleri vardı elbette. Ama bunlardan en önemlisi, kitabın basım teknikleri ile alakalıydı. Kitap, bir ekonomik ürün değildi. Kitle iletişiminde, çok dar bir yer kaplıyordu. Kitabın az olduğu, herkesin okuma yazma bilmediği dönemlerdi bunlar. Dolayısıyla bir kişinin sesli okuması da, dinleyen herkesi kitaba ya da yazıya ortak ediyordu. Aynı dönemlerde İslam coğrafyası içerisinde de kitaplar, hattatların kalemlerinden çıkıyordu. Bugün eşsiz güzellikte eserler olarak bir kültür hazinesi olan yazma eserler, aslında o günlerde kitap üretiminin geniş imkânlarla sahip olmadığına işaret ediyordu. Okuyan insan sayısı azdı... Yayın teknikleri gelişmemişti... Kitap, insan emeğiyle vücut buluyordu. Bu nedenle kitapların kopyalanması meşakkatli bir işti. Üstelik böylesi zorlu bir işin ardından kitap, pahalı bir ürün

oluyordu. Ağaç oyma kalıpları 1500 yıl önce Çin'de doğmuştu. Dünyanın pek çok noktasında bu teknik uygulanıyordu. Hatta Avrupa, bu tekniği Araplardan almıştı. Ne var ki bunların hiçbirisi kitabı, bir ekonomik ürün hâline getiremezdi, getiremedi de. Yayın dünyasında, yazıyı bir ekonomik değere ya da kitle iletişimin odağı hâline getiren şey, malumunuz, matbaacı Gutenberg ile başladı. Harfler, metal kalıplarla buluştuğunda kitap daha seri ve daha ucuz olarak piyasaya sunulabildi. Modernleşmeyle birlikte adım adım okuma yazma kültürünün yayılmasıyla birlikte bu iş tam bir sektör hâline geldi. İşte kitap ve pazar kelimelerini yan yana getiren kırılma noktası bu iki temel değişimle oldu.

Bugün bir kitap pazarından söz edebiliyorsak, ilk olarak işte teknik devrim ve ikinci olarak da okuma alışkanlığının kültür hayatına işlemesi sayesinde. Bu süreci neden anlattım? Sadece tarihî bir gerçeği sizlerle paylaşmak amacıyla değilim elbette. Amacım, bu süreç üzerinden Türkiye'deki kitap pazarına ilişkin olarak temel bir meseleyi gözler önüne sermek. Bu meseledeki en önemli nokta; doğrudan doğruya kitabın bir pazar ürünü olarak Türkiye'deki konumuyla, gücüyle ilgili... Türkiye'deki teknik altyapı, kitabı, kitlesel bir ürün hâline getirmekte zorlanmıyor. Bugün matbaacılık imkânlarımız, kaliteyi ve verimliliği sağlayacak düzeyde. 2018 yılında Türkiye'de 650 milyonu aşkın kitap üretildi. 60 bini aşan yeni başlıkta, hemen her konudaki kitap, piyasadaki yerini aldı. Özellikle edebiyat, teknoloji ve uygulamalı bilimler, tarih, eğitim ve din konularındaki kitaplara yoğun bir talep var. İfade ettiğim, bu konulardaki kitapların ağırlıklı rolü bulunuyor sektörde. Altyapı konusunda yapılan yatırımlar da sektördeki adımlarımızı sağlıklı bir şekilde atmamızı sağlıyor. Yayınların sağlıklı bir şekilde tasnifi ve takibi için 2007 yılında kurulan online ISBN sistemi, sektörün dinamiklerini daha iyi görmemizi sağladı. Kentleşme, genç nüfus ve iş yaşamında giderek artan uzmanlaşmayla birlikte sosyal yaşamdaki zenginleşme kitaba olan ilgiyi daha da artıracak. Ama hâlâ bu konuda ciddi sıkıntılarımız var. Belki

de bunların en başında okuma alışkanlığı geliyor. Ülkemizde 2018 yılı itibarıyla kişi başına düşen kitap sayısı 7. Bu rakam gelişmiş ve bazı gelişmekte olan ülkelere göre çok az. Dolayısıyla Türkiye'de kitabı kitle iletişiminin ayrılmaz bir parçası yapan yazar-yayıncı-okur arasındaki zincir, yeterli bir sayıyla (yani pazar büyüklüğüyle) desteklenemiyor. Matbaanın icadını tamamlayan okur kitlesindeki artıştı. Bir yandan kitap ucuzlarken, diğer yandan da okuma yazma oranı artıyordu. Kitabı, ekonomik bir sektörün parçası yapan süreç buydu. Bugün okur sayısı konusunda, Türkiye'deki problemler aşılmayı bekliyor. Ben öyle düşünüyorum ki uluslararası fuarlar küresel çaplı organizasyonlar da bu konuda yayın dünyamızın temsilcileri için bir deneyim kazanma vesilesi oluyor. Zannediyorum ki küresel eğilimleri ve teknolojik yenilikleri buralarda takip edebiliyor, gereken dersleri çıkarabiliyoruz. İstanbul'u kültür ve kitap üssü yapma niyetimiz var. Türkiye Basım Yayın Meslek Birliğinin organize ettiği 4. Fellowship programı ile İstanbul kendi dalında liderlik konumuna yükseldi. Bu liderliği devam ettirmek için arkadaşlarımızın yoğun bir çabası mevcut. Bu çabaların artarak ve desteklenerek devam etmesi en büyük dileğimiz.

Türkiye denince aklımıza hep jeopolitik konumumuz geliyor. Ülkemizin etrafındaki güvenlik problemleri yıllardır dikkatimiz çekiyor veya birileri tarafından çektiriliyor. Aslında kültür ve kitapla da jeopolitik üstünlüğümüzü ortaya koymalı, bölgenin kitap üssü olmalıyız. Ülkemizin jeopolitik önemi biraz da kültürle öne çıksın istiyoruz. Bu kitap üssüyle Avrupa'ya, Türk Cumhuriyetlere, Uzak Doğu'ya açılabiliriz. En büyük hayalimiz de bu. Yeni bir etkileşim alanı sağlamak istiyoruz. Kâtip Çelebi, 1729 yılında yayımlanan kitabında (*Tuhfet-ül Kibar fi Esfar el-Bihar*), "bugün önemli olan gafleti bir kenara koyup yine elden geleni yapmaktır" diyordu. Bizler de sektörün geleceği ve gelişmesi adına gafleti bertaraf edip, elden gelenin en iyisini yapmak zorundayız.

* Yayıncı Meslek Birlikleri Federasyonu (YAYFED) Başkanı.

Netflix ne kadar masum?

SÜMEYYE KUŞAKÇI *

Medya ve kültür üzerinde kurmuş olduğu kontroller sayesinde Batı, insanlığın ortak vicdanını tekelinde tutuyor ve kendi siyasetleri ve çıkarları doğrultusunda bu vicdanı her türlü mecra ile yönlendiriyor, şekillendiriyor.

Geçmiş zamanlarda, dünyayı istila etmiş ve salgın bir mikrop gibi her geçen gün yayılan yabancı dizilerin karşısına koyarak avunabileceğimiz "Türk dizisi" yok gibiydi. Son gelen haberlerle geçen bir iki yılda düşüş göstermiş olmasına rağmen yine de 150 ülkeye ihraç edilmekte Türk dizileri. Bu dizileri, girişimci yapımcı ve dağıtımçıların kendi çabalarıyla şekillenmiş, "hür teşebbüs"ün başarısı olarak değerlendirsek bile bu işlerin istesen de istemesen de ülkenin kültür

gidişatına olumlu ve olumsuz katkıları bulunuyor. Dizilerimizin yurt dışı mecralarda yer almasının oluşturduğu kültür politik, ekonomik politik, dış politik etkilerini kısa da olsa değerlendirmek arzusundayız: Her kültür sanat ürünü; doğası gereği doğduğu toprakların buğusunu, kokusunu gittiği yerlere taşır. Türk dizileri de doğduğu, yeşerdiği, filme alındığı toplumun, coğrafyanın taşıyıcısı bir işlev görmektedir. Öyle ya da böyle dramının gerekleri ile birlikte her dizi, ülkenin ve toplumun bir zamanına ayna tutmakta. İhraç edilen dizilerin yüklendiği, gösterdiği kültür bizi yansıtıyor mu? Yansıtıyorsa nasıl bir aynası var, yamuk yumuk gösteren bir ayna mı, çukur ayna mı? "Türk dizisi"lerin büyük bölümünde Anadolu insanının yaşantısından, inançlarından, geleneklerinden,

Kültürse verin sola

EROL ERDOĞAN *

Türkiye’de, devletin; sinema, sanat, tiyatro, müzik, kitap, kütüphane, müze, tarih, restorasyon, telif hakları, dil, sözlük, turizm, tanıtma ve benzeri politikalarını belirleyen en önemli icra organı Kültür ve Turizm Bakanlığıdır. Bakanlığın organizasyon şemasında yer alan genel müdürlüklerin isimlerine bakmak bile Kültür ve Turizm Bakanlığının, devlet zihninin şekillenmesindeki etkinliğini anlamaya yeterlidir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçildikten sonra bakanlığın alanı daha da genişledi. Şimdi, bakanlığın teşkilat şemasında, önceki dönem var olan birimlerin yanı sıra Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) gibi kuruluşlar da yer alıyor. Şöyle diyebiliriz: Tarih, dil, kültür, sanat, medeniyet adına ne varsa, devlet tarafında bunların sahibi Kültür ve Turizm Bakanlığıdır. Ancak, Kültür ve Turizm Bakanlığının etkisi, sadece devletin ilgili alanlardaki duruşunu belirlemek ve bu çerçevede politikalar uygulamakla sınırlı değil; elindeki denetleme, yönlendirme ve maddî desteklerle sivil alandaki kültür, sanat ve bazı eğitim girişimlerinin renginin şekillenmesinde de inisiyatif sahibi olagelmıştır.

Peki, Kültür Bakanlığı, çok partili dönemde daha çok hangi siyasî yaklaşımın etkisinde kalmıştır? Son 60-65 yıldır Türkiye’de herhangi bir sol parti tek başına iktidar olmadığı için, devletin kültür

politikalarına daha çok sağ, muhafazakâr, dindar zihnin şekil verdiği düşünülebilir. Ancak mini bir araştırma yaptığımızda, 1960’lardan günümüze kadar, sol siyasete mensup yaklaşık 25 ismin Kültür Bakanlığı yaptığını görürüz. Bu ilginç durumla karşılaşınca, aklımda ilk anda iki ihtimal belirdi. İlki, sol partiler tek başına iktidara gelmedikleri hâlde koalisyonla girdikleri her dönemde Kültür Bakanlığının kendilerine verilmelerini istemişler. İkinci ihtimal, sağ partiler içlerindeki solcu isimlere kültür işlerini havale etmişler. Mesela uzun süre Kültür Bakanlığı yapan solcu isimlerden biri Ertuğrul Günay... 29 Ağustos 2007’den 24 Ocak 2013’e kadar 5 yıl 5 ay bakanlık görevini yürüten Günay, bu dönemlerde AK Parti milletvekiliydi. 1992-94 arasında CHP genel Sekreterliği yapan Günay, 1986-92 arasında da SHP’de bulunmuştu. 1970’lerden itibaren kadim bir CHP’li olan Ertuğrul Günay, 2004’de CHP’den ihraç edildikten sonra 2007 seçimlerinde AK Parti’den milletvekili seçildi. Kültür Bakanlığı görevinde uzun süre kalan ikinci isim, 30 Haziran 1997’den 9 Temmuz 2002’ye kadar 5 yıl aralıksız bakanlık görevini yürüten İstemihan Talay’dır. Talay, Tarsus Amerikan Kolejini bitirdikten sonra 1968’de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Talay, 18. dönemden başlamak üzere dört dönem Mersin (İçel) Milletvekiliği yaptı. İstemihan Talay, CHP’den başka DSP ve SHP’de de bulundu. Fikri Sağlar, iki dönem Kültür Bakanlığı yapmış; 20 Kasım 1991’den 27 Temmuz 1994’e ve 30 Ekim 1995’ten 6 Mart 1996’ya kadar. İki dönemin toplamı yaklaşık 3 yıl.

1960 sonrası Kültür Bakanlığı yapmış CHP’li veya solcu isimler listesine bir göz atalım: Ali İhsan Göğüş, Orhan Birgit, Altan Öymen, Alev Coşkun, Talat Sait Halman, Hayriye Aysel Nermin Neftçi, Ahmet Taner Kışlalı, Selim Rauf Sarper, Cihad Baban, Kemal Sahir Kurutluoğlu, Fikri Sağlar, Timurçin Savaş, Ercan Karakaş, İsmail Cem, Burhan Suat Çağlayan, Abdülkadir Ateş, Halil Çulhaoğlu, Şahin Ulusoy, İrfan Gürpınar, Ahmet Tan, İstemihan Talay, Ertuğrul Günay... Listede bulunanların toplam bakanlık süresinin ne kadar olduğunu hesaplamadım, bazısının bakanlık süresi

kısa, bir yıldan az bakanlık yapanlar da var. Sadece Günay, Talay ve Sağlar’ın Kültür Bakanlığı süresi 13-14 yılı buluyor. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçildikten sonra, 9 Temmuz 2018’de Kültür ve Turizm Bakanlığına atanan Mehmet Nuri Ersoy’un siyasî duruşuna dair bilgim yok ama en azından AK Parti’nin “muhafazakâr demokrat” çizgisinin dışında olduğunu düşünebiliriz. 1960 sonrasında, 25’e yakın sol siyasetçinin Kültür Bakanlığı yapmış olması, bu isimlerin kültür politikalarında katıksız bir sol çizgi izledikleri anlamına gelmeyebilir ama sağ, muhafazakâr, dindar siyasetin devletin kültür politikasını yönetmede kendini yetkin görmediği veya kültür politikalarını önemsemediğine dair çıkarım yapma imkânı doğar. Kültür, medeniyet ve gelenek gibi kavramları sıkça kullanan, medeniyetin ihyasını siyasetinin temel hedefi olarak ilan eden muhafazakâr dindar siyasetin, elli altmış yıldır “Kültür Bakanlığı ise verin sola!” anlayışında olması, her yönüyle cerh ve tadile muhtaç büyük bir çelişki. Muhafazakâr, sağcı ve dindar siyasetçilerin, koalisyon hükümetlerinde Millî Eğitim Bakanlığını almak için ne denli çaba gösterdikleri de malum. Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi, ilköğretim, orta, lise eğitimini yönettiği için şüphesiz önemli ama Kültür Bakanlığı tüm ülkenin eğitim ve kültür ikliminin belirleyicilerinden olduğu için daha önemli. Kültür, sanat, edebiyat, medeniyet konularına esaslı vakit ayırmazsak, siyasî iktidarı yakalasalık bile değişimin sahibi olamayız. Çünkü değiştirici, belirleyici, yönlendirici olan fikirdir, sanattır, kültürdür. Üstelik bu, sanıldığı gibi elit seçkin bir çaba değil, herkesi içine alması gereken temel bir amel-i salihdir.

*

Kültür Bakanlığının 1957-2019 arası kronolojisi: Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı (1957-1963), Turizm ve Tanıtma Bakanlığı (1963-1981), Kültür Bakanlığı (1971-1981), Kültür ve Turizm Bakanlığı (1983-1989), Kültür Bakanlığı (1991-2003), Turizm Bakanlığı (1989-2003), Kültür ve Turizm Bakanlığı (2005-2019 devam).

* Kamuoyu araştırmacısı.

yaşam standardından, tarihî macerasından gerçekçi sahneler görememekteyiz. Kültürel Politik Yaklaşımı şekillendiren tüm dinamiklerin katkısıyla oluşacak, “millî kültür istikameti”nin şekillendireceği kültür sanat atmosferinden beslenen üretici unsurlar dizi filmlerin biçim ve içeriklerini ona göre şekillendirecektir. Muhteşem Yüzyıl’ı bire bir İngiliz Tudors dizisi feyziyle çektiğinizde, filmin içinde 8. Henry yerine Kanuni var diye o yapıt millî olmaz, özgün olmaz, kültür emperyalizmine kafa tutmuş, ona karşı seçenek getirmiş olmaz. Aksine ona tabii olmuş, teslim olmuş olur. Nitekim oldu da! Dizi film ihracından gelen ekonomi, yurt dışında gösterimleriyle oluşan dalga boyu etki ile katlandığı ortadadır. Her dizi film, kültürel tanıtımın yanı sıra filmlerde kullanılan ürünlerin de tanıtım işlevini

görmektedir. Turizm sektörü için direkt tanıtım işlevi gören ihraç ürünü dizi filmlerimiz totalde ülke markasının değerine “katkı” yapmaktadır. Ticaretin temel kuralıdır, kültürel yakınlık alışverişi şekillendirir. Dizi filmlerle Türkiye’yi ve Türk kültürünü tanıyan ülke insanların ticarî yaklaşımını da şekillendiren bu dizi filmlerde ülke insanı nasıl yansıtılıyor? Uluslararası ilişkiler, “güç” kavramının diplomatik dengeleri içerisinde şekillenir. Askerî güç, ekonomik güç gibi kavramların yanında “yumuşak güç” kavramı ile tanımlanan “güç” alanının başaktörü, kültür endüstrisidir. Televizyon dizileri, sinema filmleri ya da kültür sanatın diğer ülkelerdeki gücü ve etkisi nispetinde “yumuşak güç” görünür hâle gelir. Kabaca ifade edecek olursak, dizilerden tanıdığı

Türkiye ve Türk toplumuna ilişkin diğer ülke halklarında oluşan anlam dairesini, o ülkenin yöneticileri hesap eder, etmek zorundadır. Gelenekten geleceğe uzanan, kaynağı irfan ve hikmet olan, insan duygularına dokunan, çürümeyecek özü anlatan, iyilik, adalet ve merhamet duygusunu keşfettiren senaryolar yazılmalı, üstün sinemasal kalitede çekilmeli...

Küresel emperyalist kültüre kafa tutmanın anahtarı budur. Bu biçimsel olgunluk olmazsa, bu içerikler doldurulmazsa, bizim dizi pazarlarını ele geçirmemiz kültürel bir başarıdan çok ekonomik bir başarı olur ancak. O da çok kısa bir zamanda söner gider.

* İbn Haldun Üniversitesi İşletme Bölümü.

Dil ve kültür psikolojisi

HAYRETTİN TAYLAN *

İnsan; yüzlerce olgu, algı, içsel formlar ve gerçekliğin doğasına göre şekil bulur. Bulgular, olgular, algılar, sorgular farklı bir mecraya götürür. Dile giden yüzlerce soru ve nitel sorgulayışın içinde başka gerçekler var. Dilin edinimi, algılanışı ve kullanımında psikolojik derinlikler var. Her derinlik bir kuramı, her kuram yeni soruları açlar. İnsanı insan eden en önemli edimdir dil. Bu yüzden sosyolojik haritası geniştir. Bu yüzden, salt dil antropolojisini aşar. Dilin çoğu unsuru kültürel bağın süzgecinden geçer. Dilin sosyal antropolojisi kültürel erklerle beslenir.

Çekirdek bir dilin oluşması ortalama iki bin yılı barındırır. Bu sürecin nitel ajandasında toplumların psikososyal bağıyla, sosyocoğrafyanın ciddi etkisi vardır. Bununla beraber sosyoteknolojinin de dillerin sınıflandırılmasında ya da sözcüklerin değişmesinde nitel etkileri var.

Logografik, hecesel ve alfabetik kronolojiye göre oluşan yazı dilinin süreci ayrı bir psikolojik merkezi bize açıyor. Yazı dilinin mucidi var mı? Ya da Sümerliler gibi yazı dilini bulan toplumlar var mı? Yazı dilinin oluşmasında hangi psikososyal niteller var? Sosyal antropolojiyi derinleştiren konular var. Tanrısal şifrenin tam karşılığı nedir? Sancılı bir sorgulayış bekler bizi. Dil, canlı varlıktır. Bu canlılığı sağlayan en önemli unsur kültürel derinliktir.

Yaklaşık 6.000 değişik dil ve 20 dil ailesi var. Kökensel, sesbilgisel, biçimbilimsel, dilbilgisel yapı bakımından sosyal akrabalıkları var. Her dil, sosyal antropolojinin derinliğini verir. Her dil, psikolojik bağı aktarır. Her dil, sosyocoğrafyanın ajandasını açar. Her dil, aynı zamanda antropolojik bir soru hatta sorundur. Bu çeşitliliğin sosyopsikolojik ajandası farklıdır. Dillerin coğrafyası var. Sosyocoğrafyanın insan karakteri üzerindeki ciddi etkisi gibi dilin üstünde de etkisi büyük. Sosyokültür, binlerce dilin doğmasını sağlamıştır. İnsanın genetik bağları, yaşadığı coğrafya, sosyal ekolojisi, beslenişleri hepsi bir araya geldiğinde dilin ruhsal cephesini anlamış oluruz.

Her sözcüğün bir hikâyesi, her sözcüğün psikolojik temayülü var. Sesler, genler, işaretler, sosyal şartlar, beslenişler ve coğrafik temeller dilin psikososyal yolculuğu hakkında bilgi verir. Onlarca kuram, yüzlerce teorik metin sadece nicel bazı adımlar sunar. Dilin psikolojik merkezini derinleştirmeden dil antropolojisi salt kalır.

İnsanın özü bize ayna olur. Güçlü irade; güçlü toplum ve güçlü dilin de merkezini oluşturur. Zayıf toplumlar, zamanla güçlü toplumların dilini benimsemiştir. Afrika, en güzel örnek değil mi?

Merak, korku, huzur arayışındaki sosyolojik niteller bize dil ile ilgili nicel dayanaklar sunabilir. İnsanın temel merkezlerinde psikolojik derinlik neyse dilin de öyledir. Toplumsal katmanların merkezi insan ve insanın üretimleri değil midir? Yüzlerce dil ve iletişim neyin özettir.

Diller akrabadır, diller değişkendir. Diller çeşitlidir. Diller, insan bilinciyle bilinçaltındaki nitel duruşmanın ve kültürel gücün ürünüdür. Burada insanı ve toplumu besleyen derin bağların merkezini bilmeliyiz. Sosyocoğrafya gen, kültür, inanç, teknoloji en çok da iktisadî bağ gibi dili ve karakteri belirleyen temeller var. Dil, bu güçlü temel duruşmanın farklı iletişimiyle ortaya çıkar. Sosyocoğrafyanın şartlarına göre oluşur.

Dillerin karışması, değişmesi veya gelişmesi nasıl olur? Burada psikocoğrafyanın etkisini görmek lazım. Sosyal ekolojinin gücü önemlidir. Toplumsal tabakanın gücü, dilin gücünü de etkilemiştir. Güçlü sosyal bağlarla oluşan güçlü toplumların, güçlü dili olmuştur. Bu güçlü dili doğuran nitellerin başında da coğrafya, kültür, din ve iktisadî bağdır. İktisadî bağın dil üstündeki en güzel örneği Güney Amerika ülkeleri ve Afrika ülkeleri değil midir? Bugün Güney Amerika'da yerel dillerden çok İspanyolca, Afrika'da ağırlıklı

olarak Fransızca ve İngilizce var. Sosyoiktisadî çizgi psikolojik bağları burada farklı mecraya taşımıştır. İnsanların iktisadî bağı olan yaşam gereksinimleri, dillerinden taviz vermesine sebep olmuştur. Burada ayrı bir psikoloji var. Sosyocoğrafyanın etkisi var. Burada, iktisadî hükümlerinin dil üstündeki egemenliği var. İktisadî güç, dil psikolojisinin de nitel çerçevesini çizmiştir. Kültürel iktisadînin dil üstündeki etkisi ayrı bir yazı konusudur.

Dilin oluşmasında, gelişmesindeki sosyal olgular ve algıları besleyen biyopsikolojik ve psikososyal bağdır. Buna paralel dilin morfolojik atlasındaki renkliliği veren sosyocoğrafyadır. Dil coğrafyası, ayrı bir sosyolojik olaydır. Dil coğrafyası, ayrı bir psikolojik gerçektir. Dil coğrafyasındaki kültürel izler, dilin semantik hatta fonetik bağının şekillenmesini sağlamıştır. Kavramların adlandırılması sosyokültürün etkisiyle olmuştur. Coğrafya, insanın

kaderinin belirleyen güçlü nitellerdendir. Toplumsal karakteri belirleyen sosyal ekoloji değil midir?

"İnsan davranışları ve insanın doğası; gen, sosyal ve bireysel çevreyle şekillenir." (Gen Çeviktir, Matt Ridley)

Dil, hiyerarşik bir yapıyı taşır. Dil, sosyocoğrafyanın çevresel nitelleriyle kendi birimlerini kazanır. Kendi içindeki içsel bağlar, dilin sosyal yapısını verir. Dilin temel fonemlerini oluşturan ses birimleridir. Bu birimler; sebep, merak ve neden üçlemindeki nitellerin hücresel bağıyla insan bilişimini sağlar. Anlamın küçük birimi morfemlerdir. Morfemler, sözcükleri; sözcükler, tümceleri oluşturur. Bir dilsel süreç tamamlanırken içsel bağın nörolojisi farklı çalışır. Semantik (anlam) ile sentaks (söz dizimi) arasındaki yapısal ilişki iç ruhun derinliğiyle oluşur. Dilin birimleri arasındaki temel izlek; doğru cümleye, doğru söze, doğru algıya taşır bizi.

Noam Chomsky göre, "Kimse dil kurallarının doğuştan geldiğini iddia etmiyor. Durum bu değil, ancak dil yetisinin çok önemli bir genetik bileşeni bulunuyor. Eğer böyle olmasaydı, çocukların dil öğrenmesi bir mucize olurdu." (Dil ve Zihin, Noam Chomsky)

Evet, insan karakterinin kalıtsal yanı, dil ve sosyal süreci belirler. Dil yetisinde genler ve hücrelerin şifreleri var. Dahası dilin tanrısal bir yanı var. Dil yetisinin asıl gizemi tanrısaldır. Farkında olmadan

öğrendiğimiz onlarca sözcük yok mudur? Konuşma dilinin gizeminde doğuştan gelen bir giz var. Nöropsikolojik bir bağdır asıl yetilerimizi geliştiren. Bu dilbilimsel mekanizmanın biyolojik yanındaki sır, Yaradan'ın en özel şifresidir.

Sosyal ekoloji, dilin merkezini fethetmiştir. Kültürel değişimin nitel atlasını açmıştır. Benzerlikler, kültürel dil emperyalizmiyle yayılmıştır. Bu yüzden dil psikolojisinin boyutu önem kazanır. Dilin kültürel bağı, aynı zamanda dilin canlılığını bize verir.

* Şair, yazar, eğitimci.

Merhum A. Halûk Dursun'dan gençlere 20 tavsiye...

Gençlerde ne yok?

Ne kadar olumsuz bir başlık, ne kadar rahatsız edici bir tabir değil mi? Daha baştan gençleri tahkir ediyor, küçümsüyor, aşağılıyor. Al sana yeni bir polemik konusu. Memleketin bunca derdi varken adamın zoruna bak!

"Hiç olmazsa başlığı değiştirip gençlerde ne olmalı falan gibi daha olumlu baksın ya." diyeceksiniz.

Peki, o zaman başlığı değiştirelim: Gençlerde ne olmalı?

Mutlaka bunu da fark ettiniz; artık eskisi gibi zamane kızları, Bakanlık uzmanları gibi spekülâtif, tartışmaya açık, siyasî malzeme olacak tabirler de kullanmıyorum. Doğrudan "gençler" diyorum.

Sevgili gençler, gözümüzün bebeği, geleceğimiz gençler, ne olur!

- 1) Meraklı insan olun! Duyarsız, ilgisiz, heyecansız insan olmayın. Merak etmeye kendinizi alıştırm. Öğrenmenin başı merak etmektir. Üzerinize vazife olmayan şeyleri de merak edin. Başta, tabiatı merak edin. Mesela; barajlardaki su seviyesini, buğday rekoltesini, fındık taban fiyatlarını, bu sene gelen turist sayısını, en çok hangi filmin izlendiğini, en fazla hangi kitabın sattığını, hangi müzenin gezildiğini, arkeolojik kazılarda neler bulunduğunu, nerenin nesinin meşhur olduğunu merak edin.
- 2) Bir merakınız olsun! Güzel sanatlarla ilgili bir merakınız olsun. Şiir yazmasanız bile ezberleyin. Koleksiyoner bir ruha sahip olun. Ayrıca gezmeye, görmeye, öğrenmeye meraklı olun.
- 3) Soru sorma alışkanlığı edinin! Doğru adama, doğru soruyu sorun! Bizim millet "Bilmiyorum" demez. Takipçi olun; konularınızı, işlerinizi takip edin.
- 4) Öğrenmeye doymayın! İş, konuyu sadece ehlienden dinleyin, uzman görüşüne önem verin. Kesin karar vermeden önce şüphe edin.
- 5) Takipçi olun! Konularınızı, işlerinizi takip edin; kendi hâline bırakmayın. Hele, kendi işinizi başkasına hiç bırakmayın. Eloğlu, el âlemin eşeğini ıslık çalarak ararmış. Kurda, "Niçin ensen kalın?" demişler, "Kendi işimi kendim görürüm!" demiş.
- 6) İşlerinizi önem sırasına göre sıralamayı bilin! En önemsiz işine en önemli iş gibi bakarak nice hayatî gündemini atlayan insan gördüm. Başarılı insanlar; en önemli işi öne alan, önce onu bitirenler oldu hep. Çok iş yapar gibi gözüküp, devamlı bir faaliyet içinde olduğu görüntüsü verip hiçbir şey üretmeyen insanlardan olmayın.

Aman avare kasnak gibi boşa dönmeyin. Boşa koşturmayın, sonuç alıcı işler yapın. Üzerinize çok yük yükleyip de çok yıpranmayın, zorda kalıp kayış da atırmayın.

7) Danışın! Önce aklınıza, sonra gönlünüze, en sonunda da sizi hesapsız, kitapsız, menfaatsiz, gönülden seven büyüklerinize danışın. Sizden daha tecrübesiz, dünya görmemiş, bir iş bitirmemiş, bir başarı göstermemiş insanlara danışmayın. Ama mutlaka şuna da dikkat edin ki danışacağınız kişinin soracağınız işle ilgili doğrudan bir menfaati olmasın. Size göre değil, kendi çıkarına göre tavsiyede bulunmasın. Verdiğiniz sözü yerine getirin.

8) Zamanlama konusunda dikkatli olun! Planlı programlı, zamanlı çalışmak kadar iyi zamanlama yapmak da çok önemlidir. Bir işe erken başlamak, sabah erken kalkmak, yola erken çıkmak mutlaka önemlidir ama çok daha mühim olanı, neticeye ulaşmaktır. Erken kalkıp oyalanmak, erken başlayıp eğlenmek, ağırkanlı hareket etmek sizi hep başarısızlığa götürür.

9) Dikkatli olun! Öncelikle ağızınızdan çıkan söze, lafa dikkat edin. Laf olsun diye düşünmeden konuşmayın. Ağızınızdan çıkanı kulağınız duysun.

10) Hafızanıza güvenmeyin! Devamlı not alın, kayıt tutun, arşiv yapın.

11) Randevulara vaktinde gidin! Verdiğiniz sözü yerine getirin. Bizim milletin bahane üretme kabiliyeti sınırsızdır. O yeteneğinizi fazla zorlamayın.

12) Bilgi sahibi olmadan yorum yapmayın! Yine bizim millete Allah, yorum yapma kabiliyeti vermiştir. Hâlbuki en büyük fazilet, "bilmiyorum!" diyebilmektir. Öğrenme, bilmediğini bildiğin anda ve yerde başlar.

13) İleri görüşlü olun! Yapacağınız projenin, başlayacağınız bir işin birkaç hamle sonrasını da düşünün, hesaplayın. Alternatifli çalışın. İşin sonunu düşünmeden, yeterli analiz yapmadan ortaya atılmayın, yola çıkmayın. Sonra yolda kalmasanız bile yaya kalırsınız! Gerçi yine bizim millet, "kervan, yolda düzülür!" demiş, besmele çekip yola koyulmuş. Ama siz kervanı, önceden düzün. En önemlisi, "çala çala bir havaya dönecek!" demeyin. Akıntıya kürek çekmeyin.

14) Gözlem ruhuna sahip olun! Bakan kör olmayın, can kulağıyla dinleyin, can gözüyle bakın.

15) Çözüm odaklı olun! Kafanızın yazılımını, "bir iş nasıl olmaz!" diye uyarlamayın, nasıl olabileceğini düşünecek, arayıp bulabilecek bir kafa yapınız olsun. İşin olumsuz yanlarına takılıp

kalmayın. İntikam hırsıyla yanmayın. Hep ileriye, geleceğe bakın. Küçük şeylerden de zevk alın. Acı bir kahve, demli bir çay, güzel bir pasta, bir parça çikolata, bir külah dondurma sizi mutlu etmeye yetsin.

16) İnsan kıymeti bilin! Büyüklerinizin bir gün yanınızda olamayacağını, sevdiğinizinize uzak düşebileceğinizi, onlardan ayrılabilceğinizi düşünerek elinizdekilerin kıymetini bilin.

Fakirlere, gariplere, muhtaçlara el uzatın. Veren el, alan elden hayırlıdır. Ne verirken elinle, o da gider seninle. İyi ve kötü günde sevdiğinizinizin yanında olun. Gidemeseniz bile mutlaka telefonla arayın; mesajla, maille oyalanmayın.

17) Günlük politikalar, kısır siyasal çekişmeler sizi esir almasın! Başkalarının yapamadıklarını konuşmak yerine kiminle ne yapabileceğinizi araştırın.

18) Eleştiri ve tenkide açık olun! En önemlisi de, bir büyüğünüz sizi yetersiz görebilir, eleştirebilir hatta zaman zaman size sinirlenip kızabilir. Ama bu sizi sevmediği anlamına gelmez. Tam tersine o, sizi sevdiği, ilgilenmeye değer bulduğu için tepki gösteriyordur.

19) Şükürü ihmal etmeyin! Allah'a şükredin, insanlara teşekkür edin. Kalbinizi temiz tutun. Ameller niyetlere göredir. Aklınız, kalbiniz ve zevkiniz selim olsun.

20) En son olarak da öğrenmeye ve öğretmeye doymayın! Aman ne olacaksınız olun ama sakın, "sıradan ve sürüden" olmayın!

Üniversite kültürünün oluşması

MEHMET YÜCEL TÜRKSEZER *

Öğrenci; üniversitenin öğretim kadrosunu, yönetim şeklini ve eğitim kalitesini değerlendirerek tercihini yaparken aynı zamanda seçeceği üniversitenin kültürel, sosyal ve sportif etkinliklerine, edineceği deneyimlerin neler olacağına, katılımcı-araştırmacı eğitim sistemine ve üniversitenin bulunduğu şehirdeki staj ve iş olanaklarına da bakmaktadır.

Üniversitelerin kültürel yapısı incelendiğinde öğretim elemanı ve diğer personelin ortaklaşa oluşturdukları genel kültür içerisinde akademik mesleğinin kendine özgü özellikleri (*öğretim ve araştırma etkinlikleri*) nedeniyle akademik kültür önemli bir yere sahiptir.

Öğretim amaçlı üniversiteler artık eskide kaldı. Üniversiteler kendi kültürlerini oluşturmak zorunda olduğunu görmektedirler.

Öğrencilerin; öğrenim hayatına dair kültür ve bilgi seviyelerinin artmasını, sanat, spor, müzik vb. alanlarda farklı deneyimler elde etmelerini ve uzmanlık alanlarına dair katılacakları eğitim ve

seminerler ile güncel tecrübeleri edinmeleri amacını taşıyan üniversite kültürü, üniversitelerde okutulan ders oldu.

Kuram, araştırma ve uygulamayı bir bütünlük içerisinde değerlendiren antropoloji, edebiyat eleştirisi ve sosyoloji alanlarında akademisyenleri bir araya getirerek beşerî ilimler ve sosyal bilimler alanlarında cinsiyet, göç, gençlik, gelirin ve kaynakların dağılımı, kültürel ve sosyal kimlikler, tüketim, din, medya, estetik, kültürel üretim, kentleşme ve küreselleşme, edebiyat, sinema, folklor, tarih konularını işleyen kısaca insan ve toplum bilimleri disiplinlerinin çeşitliliği içinde, kültürün geleneksel ve güncel her türlü görünümünü araştırmayı hedefleyen yüksek lisans programları açıldı ve uygulama araştırma merkezleri kuruldu.

Üniversitede amaç; öğrenciye sadece iyi bir eğitim verip mezun etmek olmamalı, mezuniyet sonrası dünyanın her yerinde ve çok farklı disiplinlerde akademik kariyerlerine devam edebilmeleri sağlanmalıdır.

Bugün birçok meslek artık geçerliliğini yitirmekte, diploma mezuniyet sonrası işe yaramaz hâle gelmektedir. Nasıl ki ehliyet; arabayı kullanmıyor, sadece arabayı kullanmak için gerekli belge vasfını taşıyor ise diploma da iş hayatına atılmak için alınması gereken bir belgedir. Bundan dolayı üniversite eğitimi zorunlu bir süreç olarak görülmeli, iş hayatıyla beraber hayat boyu sürecek zaman dilimi üniversite eğitimi süresince iyi değerlendirilmelidir.

Bu sebeple ezberci eğitim sisteminden vazgeçilip proje temelli dersler, ekip çalışması ile araştırmaya yönelik eğitim sistemi geliştirilmeli, kısacası öğrenmeyi öğreten eğitim sistemine geçilmeli, öğrenci de tercihini yaparken kişisel özellikleri ve kişisel becerilerine göre tercih yapmalıdır.

Sertifika programları, kampüs kültürünün bir parçasıdır. Kampüs, eskide olduğu gibi etrafı duvarlarla çevrili sadece eğitim veren konumunu terk etmeye başladı. Öğrenci; yurtları, sosyal ve sportif alanları, kariyer danışmanlığı, sorunlarını çözecek ve gelişimine yönelik düzenlemeleri yapacak birimleri ile 7/24 açık kütüphanesi ve engelsiz, yaşayan kampüsü tercih ediyor.

Üniversite yönetimi; öğrenci kulüp çalışmalarını desteklemeli, öğrencisini sadece üniversite yıllarıyla sınırlı olarak düşünmeyip mezun izleme, geliştirme birimleriyle ve iş dünyası ile ilişki kurmasına aracılık etmelidir.

Sonuç olarak; eğitim sistemi gözden geçirilmeli, kopyalama yerine geleneklerine bağlı ama yeniliklere açık müfredat düzenlemesine gidilmeli, ekip çalışması ve araştırmaya yönelik eğitim sistemi benimsenmeli, kültürel ve sportif faaliyetler artırılmalı, kulüp faaliyetleri desteklenmeli, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla anlaşmalar yapılarak öğrencilere gerek eğitimleri gerekse mezuniyetleri sonrası eğitim, iş ve araştırma imkânları sağlanmalı, yaşayan kampüsler inşa edilmeli, kısaca her üniversite yönetsel, akademik ve öğrenci odaklı kendi kültürünü oluşturmalıdır.

* İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü.

Kültürel bellek mekânı olan türküler...

Evrenin ruhunu yerel ve özgün değerlerle bütünleştiren türküler, toplumlara geçmişin deneyimlerini ve bilgeliklerini sunar. Toplumlar, böylece varlığını sese dönüştürür ve sonsuza dek yaşatma şansı yakalar. Üstelik türküler, kültürel bellek özelliği taşımasının yanında toplumların kendileri olma bilincine ulaşmalarını sağlar.

Türk toplumunun tarihsel sesi olan türküler, her yakıldığı ve yankılandığı yeri içtenlik mekânına dönüştürür ve dilin, kültürün ve ontolojik olarak varlık alanını genişletir.

Ait olduğu halkın ahlakî varlığını içinde taşıyan türküler, o halkın kültürel ve tarihsel kodlarını da barındırır. Bu açıdan türküler, bir anlamda aktarıcı ve taşıyıcı unsurlardır. Mesela Aşık Veysel'in "*Kara Toprak*" adlı türküsü, ataların dünyaya bakışı ve dünya yaşantısını ele alış bakımından önemlidir:

*"Dost dost diye diye nicesine sarıldım.
Benim sadık yârim kara topraktr
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sadık yârim kara topraktr."*

*Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne bir fayda buldum
Her türlü isteğim kara topraktan aldım
Benim sadık yârim kara topraktr."*

"Kara Toprak" türküsü, Türk toplumunun ve insanlığın toprakla olan ilişkisinin mistik bir öyküsünü anlatır. Bu öykü, deneyimleme ile öğrenilmiştir ve okuyan herkese toprak-insan ilişkisini açıklar. Yani toprak, insanın dünyadaki yüzüdür.

Aşık Veysel

Türkiye'de mizah ve alternatif arayışlar...

AHMET ALTAY *

Mizah, sadece gülmece ve güldürmece demek değildir. Mizah; farklı bir bakış açısı, farklı bir ses olmakla birlikte tüm sanat dallarını kapsar. Bu; bir karelik karikatür olarak da tezahür edebileceği gibi sayfalarca bir dergi, roman, birkaç perdelik tiyatro eseri ya da bir sinema filmi şeklinde de karşımıza çıkabilir. Mizah aynı zamanda bir izah şekli de değil, özgür/özgün/aykırı anlatım biçimidir.

Mizah, özü itibari ile evet eleştiri odaklıdır; aykırılık (*muhalif olmayı*) içermekle birlikte hedef olarak tebessüm ettirmeyi amaçlar. Bu, kara mizah olarak bile yapıldığında hedeflenen "acı" bir tebessümdür. Bunun hedeflenmesinin nedeni ise ortaya konulan anlatının, o anlatının muhatapları üzerindeki etkisinin yüksek olması istenmesidir. Çünkü tebessüm eden bir insan anlatılan şeye taban tabana zıt düşüncede olsa bile aynı ölçüde karşı yanıt veremez; nedeni tebessüm ettiği için gardının

düşürülmüş olmasıdır. Hâliyle bu da mizahı daha da etkili ve eşsiz kılmakta...

Türkiye'de mizah denildiğinde, akla sadece haftalık karikatür dergileri gelmekle birlikte mesele bundan çok daha öte ve derinliklidir. Tarihi süreç ve gelişmelere bağlı olarak ülkemizde de mizah, yapısal değişikliklere uğradı. Sözle başlayan mizah biçimi yerini zamanla çizgiye, endüstri devriminden sonra kâğıda, çağımızda ise internet devrimi ile birlikte dijital ortama evrildi. Peki, bu evrilme içerik olarak aynı şekilde yansıdı mı? Hayır!

Nedenlerine ilişkin birçok alt başlık sıralanabilir. En önemlisi ve yadsınamaz olanı "nitelik" yerine "nicelik" kavramının ülkemizde önemseniyor olması. Bir yerde söyleşi yapıldığında salona gelenlerin sayısının fazla olması bir başarı olarak görülür; aksi olduğunda söyleyişi yapan kişinin ne kadar başarısız/beceriksiz olduğu düşünülür ve söylenir. Oysaki asolan söyleşinin kaliteli bir içeriğe sahip olup olmadığıdır. Çok satan dergi, kitap vb. ya da çok tıklanan bir tweet, gönderi vb. için de "nicelik" kalite ve başarı için bir çipa değildir. Aynı şekilde mizah unsurunu barındıran her türlü eser için de bu durum söz konusu. Mizah, basite indirgeme ve doldur boşalt üretmenin aksine "nitelikli" içeriğe sahip olursa kıymetli ve etkin olur. Bunun yapılmaması durumunda ne kültürel bir katkı sağlar ne de kalıcı olur. Sadece yapmış olmak için yapılan bir iş olmaktan öteye geçemez.

Peki, çözüm ne? Buna mizahî bir klişe ile yanıt verirsek; "eğitim şart"... Latife bir yana her ne yapıyorsak yapalım, kıstasımız dünya ölçekli olmalı. Yaptığımız işi sadece ülke insanımıza değil

tüm insanlık için yapmalıyız. Bu, birkaç yüzyıldır bize yutturulan ve empoze edilenin aksine dünya ölçeğinde düşünebilmek ve bakabilmeyi gerektiriyor. Dünyanın en nitelikli mizah dergisi, sinema filmi, tiyatrosu, edebî eseri, internet sitesi, fenomeni vb. bizden olmalı. Bunun için hiçbir engel yok, kesinlikle bir ütopya da değil. Sadece bakış açımızı değiştirmemiz ve çaba sarf etmemiz gerekiyor. Bize giydirilmeye çalışılan eziklik psikolojisini, deli gömleğini yırtıp atmalıyız. Eğer kalıcı olmak istiyor isek "dünyada kültürel iktidar" ele geçirmek zorundayız. Dünyaya kültürü yayan bir neslin torunlarına yakışır bir şekilde donanımlı olmalı ve üretmeliyiz. Yılmadan ve usanmadan... Atalarımızın yaptıkları ile sürekli övünmek, aslında bizim başarısızlığımıza bulduğumuz bir kılıf...

Gençlerin dilinden anlamalı, çağın getirdiği yeniliklere ayak uyduran bir eğitim sistemini oluşturarak yap-boz tahtası olmaktan kurtarmalıyız. Günübürlük beklenti ve hedefler yerine kültürel hafızaya sahip donanımlı, ne istediğini bilen nesiller yetiştirmeli ve onlara ayak uydurmalıyız, mecburuz. Senaryoyu biz yazmalıyız, bize yazılan senaryoda figüran olmamak için... Toplum olarak farklılıklarımızın bir zenginlik olduğunu sadece laf ile belirtmeyip özümseyerek hayatımıza yansıttığımız ölçüde bu hedefe daha kolay ulaşırız. Kendi toplumu içinde birbirine tahammüllü olmayan insanların, dünyadaki binlerce farklı anlayışa sahip insanlara bir vizyon çizmesi, etkilemesi mümkün değildir.

Hayal et ki hayat bulsun. Hayaliniz de büyük olsun...

* Dünya Karikatüristler Birliği Başkanı.

Neşet Ertaş

Türküler, çağın ruhunu geçmişin bilgelikleriyle birleştiren zengin bir anlatıma da sahiptir. Geçmişin bilgeliklerle dolu sırlarını sembolik söylemlerle anlatan türküler, toplumlara kendileri olma ve değerlerine sahip çıkmayı öğütler. Örneğin ünlü "Yemen Türküsü" o dönemde yaşanan tarihsel olayı, toplumsal hafızada canlı tutar. "Yemen Türküsü" savaşa gidenlerle geride kalanların acılarını tarihsel bellekte hazır tutar.

"Havada bulut yok bu ne dumandır
Mahlede ölü yok bu ne şivandır
Şu Yemen elleri ne de yamandır
Adı Yemen'dir, gülü çemendir
Giden gelmiyor, acep nedendir."

Hayatın sonluluğunu anlatan türküler ise, ölümlü insanı toplumsal belleğe taşıyarak onu ölümsüz kılar. Özellikle türkü içinde geçen mahlaslar, türkünün adına yakıldığı kişiler, zaman ve mekândan ölümsüzleşerek toplumun bilinci ve belleğinde sonsuza kadar yaşar. Karacaoğlan, Gevheri, Ercişli Emrah, Âşık Ömer, Ruhsatî, Âşık Diyarî, Neşet Ertaş, Muharrem Ertaş, Âşık

Mahsuni Şerif, Âşık Veysel, Ozan Arif, Hacı Taşan gibi ünlü isimler sazlarını her çalışmalarında kendilerini ve anlattıklarını ölümsüzleştirir.

Kültürel ve tarihsel boyutlarıyla simgesel kodlar dizesi olan türkülerdeki içtenlik imgeleri aşk, sevgi ve ayrılık, bu süreçte acıların en kötüsü ve sık rastlanana olarak karşıya çıkar. Erzurumlu Emrah'a ait "Ela gözlerini sevdiğim dilber" buna iyi bir örnektir:

"Ela gözlerini sevdiğim dilber
Sen benim derdimden deva bilmezsin
Sen nasıl tabipsin, yoktur ilacın
Yürekte yarımı sarabilmezsin."

Sonuçta; hayatın sürekliliği içindeki değişikliklere rağmen türküler, toplumların daimi yanını temsil eder. İnsanın öyküsünü bir enerji ile günece taşır. Kültürel bellek mekânı olarak mitolojik dönemden günümüze uzanan çizgide Türklerin sosyal, siyasî ve kültürel hayatının her aşamasında yer alan türküler, millî bilincin uyanık kalmasını sağladığı gibi, ait olduğu toplumun zaman ve mekân içindeki yaratıcı dönüşümlerini de yansıtır.

Ceviz ağacı işine mi girsek?

OSMAN DOĞAN *

Ortalama dört yaşındaki 30 ceviz ağacı 60 kg, beş yaşında 150-200 kg, altı yaşına geldiğinde ise bu verimi iki katına çıkartıp 400 kg ceviz veriyormuş. Yerli cevizin kilogramının 15 TL'den satıldığını düşünürsek 400 kg ceviz, mahsul sahibi için bereketli bir kazanca dönüşür. Böyle beş iş yapsak diye başlayan hesaplamalara gömülmeden önce neden size ceviz ağacının faydalarını anlatıyorum izah edeyim. Bir ziraat mühendisinin ceviz ağacına dair yaptığı yorumu okumuş ve kültür sanat alanı içinde pekâlâ bunun geçerliği olduğunu düşünmüştüm. Mühendis şöyle bir kıyaslama yapıyordu: "Ceviz ağacının hem yeşilliği fazla hem de ürün verdiğinde ciddi bir gelir bölge halkına. Ama Belediyelerimiz ceviz ağacı dikmiyor. Onun yerine daha hızlı büyüyen meyvesiz, gölgesi olmayan, göz boyayan bodur çam ağaçlarını tercih ediyor."

Tiyatroyla uğraştığım bunca yıl içinde gördüğüm en büyük sorun bu oldu. Kimse uzun vadede dönüş alabileceği işlere girişmiyor, kısa vadede sonuç alabileceği gayretlerin içerisinde. Sanatçı dostlarımızla bir araya geldiğimiz vakit sürekli aynı şikâyetleri duyuyorum. Kültür politikalarımız yok, devlet destekleri yetersiz, belediyeler oyun alımlarını yeteri derecede yapmıyor vs... Evet, bunlar mevcut şartlar içerisinde karşımıza çıkan yegâne sorunlarımız fakat meselenin kendimize dair olan kısmıyla ilgilenmiyoruz. Mesela neden dünya çapında ses getirecek bir tiyatro oyunu yapmanın çabasına girmek yerine, falanca belediyenin sokak organizasyonunu kim alacak kavgasına giriyoruz? Evet, hepimiz sanatla uğraşırken bir yandan da geçim telaşındayız. Ekmeğimizin derdinde olacağız fakat bu kendimizi geliştirmemizin önünde bir engel değil. Uluslararası Bursa Çocuk ve Gençlik Tiyatro Festivalini takip etmek için gittiğimde karşılaştığım tablo şöyleydi: Pakistanlılar Hollandalılarla kulis yapıyor, biz kenardan bakıyoruz. Çünkü dil bilmiyoruz, dünya tiyatrosunun gündemine hâkim değiliz. Tiyatro tarihinden çok, makam sahiplerinin tarihini takip ediyoruz. Kendi eksikliklerimizi görmezden geliyor, sürekli şikâyet hâlinde bir basamak yukarı çıkmadan yaşayıp gidiyoruz. Beklentimiz yüksek, devletin sanata daha çok para ayırmasını istiyoruz. Ama çözüm bu değil! Keşke devlet bana verdiği desteğin yarısını verse ama oyunlarımızı izlese, yanımızda dursa. Keşke idarecilerimiz kültür sanat

alıcısı olsa. İstanbul'un ilçe belediyesine ait en güzel sahnelerinden biri özel tiyatrolara kapısını kapattı. Devlet tiyatrolarına verildi. Bu camianın en iyi sanat insanı yetiştiren kurumlarından biri olan oyuncu Mehmet Usta'nın yönetimindeki Zeytinburnu Gösteri Sanatları Akademisi onlarca mezunuyla kapatıldı. Yönetim değiştiğinde her şeyin sıfırdan başlanması bizi sürekli geriye düşürüyor. Hafızamız yok. Kimse sabırlı değil. Gelin alana inelim, risk alalım, okumalar yapalım, kendimizi eleştirelim. Ama en fazla daha çok iletişim hâlinde olalım. Bu şehirde yaşıyoruz ama önemli yazarları ziyaret etme ihtiyacı hissetmiyoruz, niye hissetmiyoruz? Bizi geliştirecek şeyler yapmak lazım. Daha acımasız olalım kendimizi eleştirirken ama konuşmayalım artık çözüm üretelim. Sanat adına kurulan merkezleri A kişisi yapıyor, B kişisi yapıyor ben yapmıyorum diye sırt dönmeyelim. Derdimiz gelişmekse birlikte olmanın gücünü fark etmemiz gerekiyor. Ve lütfen artık devlet bize bakmıyor nazlanmasını bırakıp gerçek cevaplar verelim kendimize! Niye hayalimiz dünya çapında ses getirecek oyunlar çıkarmak değil? Neden Edinburgh Tiyatro Festivalinde oyunlarımız yer almıyor? Ben neden üç dil bilmiyorum? 16 yıldır Bogota'da düzenlenen tiyatro festivaline neden gitmiyorum? Sorular çoğaltılabilir, mesele komşunun evini gözetleyip dedikodu yapmaktan vazgeçip dönüp evimizin içine bakmak.

* Tiyatro Külliyyen Genel Sanat Yönetmeni.

Babalar ve oğullar

MAHMUT ASLAN *

Rus yazar Ivan Sergeyeviç Turgenyev'in en bilinen eseridir "Babalar ve Oğullar"... Nikolay Petroviç Kırsanov, Rusya'nın kır bölgelerinden birinde yaşamaktadır. Nikolay, oğlu Arkadiy Nikolayeviç'i çok seven, orta yaşlı, nazik, müşfik birisidir. Karısı ölmüş olan Nikolay, Feniçka adındaki bir köylü kızıyla yaşamaktadır. Oğlu Arkadiy, babasının bir odalıkla yaşadığını bilmemektedir. Fakat bunu öğrenince de yadırgamaz ve hatta destekler. Roman boyunca baba ve oğulun ilişkileri tahlil edilir. Babalar, oğullarını her zaman etkiler, kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz bir rol model olarak. Baba, anne gibi saf bir sevgi nesnesi değildir. Erich Fromm'un sevgi kuramına göre baba sevgisi karşılıklıdır, özellikle de oğullar için. Baba, oğullarını ancak kurulu düzene ve

kendi değerlerine uygun davranıyorsa sever, aksi takdirde kolayca gözden çıkarabilir. Yani oğulun, baba sevgisini kazanması için gayret sarf etmesi gerekir. Anne sevgisi ise koşulsuz bir sevgidir yani çantada keklik. Freud da Oedipus kompleksini açıklarken, erkeğin gelişiminde ilk yıllardaki baba-oğul rekabetinin sonradan babayı örnek alma davranışına dönüştüğünü vurgular. Stalin'in Alman ordusuna esir düşen çavuş rütbesindeki oğlunu esir Alman generalleri ile değiştirmeyi reddetmesi ve oğlunun serbest bırakılması durumunda ancak bir Alman çavuşunu serbest bırakmayı kabul etmesi iyi bilinen bir tarihî hikâyedir. Sonuç, Stalin'in oğlunun kurşuna dizilmesi olur. Bizim tarihimizde Şehzade Mustafa'nın babası Kanuni Sultan Süleyman tarafından nizam-ı âlem için siyaseten katli, başka bir baba-oğul rekabeti örneği ve trajedisidir. Nobel ödüllü yazarımız Orhan Pamuk, Nobel Ödül törenindeki konuşmasının başlığını "Babamın Bavulu" olarak seçmiştir. Pamuk'un otuz iki yıllık yazarlık çabasının ruhunu içtenlikle yansıtan bu duygulu konuşma, bütün dünyada derin yankılar uyandırdı. Şöyle başlıyordu konuşmasına büyük yazarımız: "Ölümünden iki yıl önce babam; kendi yazılan, el yazmaları ve defterleriyle dolu küçük bir bavul verdi bana. Her zamanki şakacı, alaycı havasını takınarak, kendisinden sonra yani ölümünden sonra onları okumamı istediğini söyleyiverdi: 'Bir bak bakalım' dedi hafifçe utanarak, 'işe yarar bir şey var mı içlerinde.'"

Bana babamdan içi yazılarla dolu böyle bir bavul kalmadı. Sadece işinden birkaç saat izin alarak Balıkesir'de beni ilkokul birinci sınıfa bırakırken elime yeşil çantamı tutuşturup el sallayıp gidişini hatırlıyorum. Eminim bu yazıyı okuyanın çoğuna da böyle fizikî bir bavul kalmamıştır. Ancak babalar, yaşadıkları müddetçe çocuklarına içi tutum ve değerlerle dolu duygusal bir bavul hazırlarlar. Bu bavulu yetişkin olduğumuzda babamızı fark etmeden yanımıza katar ve onu taşımaya başlarız. Bavulun varlığını ve içindekileri ise babamızı kaybettiğimiz gün net bir şekilde algılarız ve o bavulu ilk kez açıp içindekileri sayıp dökeriz. Ben de babamın bavulunu bu yaz açtım. İçine doğruluk, dürüstlük, sözünde durma ve en çok da özgür düşünme ve sorgulama doluşturduğunu gördüm. Babamın bavulunda ne bulduysam üzerine bir şeyler katarak kızımın bavuluna doldurmaya planladım. Bu yazıyı okuyan bütün babalara, çocuklarına bırakabilecekleri en değerli mirasın o küçük bavul olduğunu hatırlatmak isterim. Bu vesile ile beni yetiştirip bugünlere getiren ve elime değerli bir bavul vererek 2 Ağustos 2019 günü elim bir trafik kazası sonucu hayata veda eden sevgili babam Emekli Astsubay Doğan Arslan'ı rahmet ve minnetle anıyorum.

* İbn Haldun Üniversitesi İşletme Bölümü.

Bir neslin Müslüman hanımlarının önderi: Şule Yüksel Şenler

Gazeteci, yazar, senarist, modacı gibi pek çok özelliği bulunan usta kalem Şule Yüksel Şenler 81 yaşında vefat etti. Pek çok konuda ilkleri yaşamış, tavizsiz bir isim olarak öne çıkan Şenler'in hayatı mücadelelerle geçti. Şenler, başörtüsü konusunun eğitimli Müslüman kadının hayatına girmesine vesile olurken, gerek yazılan gerekse konferanslarıyla da 1960-70'li yıllara damgasını vurdu. "Huzur Sokağı" adlı eseri 1970'te Yücel Çakmaklı'nın yönettiği İzzet Günay ve Türkan Şoray'ın rol aldığı "Birleşen Yollar" adlı filme konu oldu. Daha sonra aynı isimle bir televizyon kanalında dizi olarak izleyiciyle buluştu.

1938

Aslen Kıbrıslı olan Şule Yüksel Şenler, 29 Mayıs'ta Kayseri'de dünyaya geldi. Küçük yaşlardayken ailesi İstanbul'a göç etti. Annesinin sağlık durumunun bozulması nedeniyle öğrenimini ortaokul ikinci sınıfta bırakarak çalışmaya başladı.

1952

Yelpaze Dergisi ile yazı hayatına başladı. Şule Yüksel adıyla tanındı ve ünlendi.

1959

İlk köşe yazılarını Kadın gazetesinde "Duyuşlar" adı altında kaleme aldı. Ağabeyi Özer Şenler'in tavsiye etmesi ile örtünmeye ve namaz kılmaya meyletmeye başladı.

1960-1970

- Görüntüsüyle düşüncelerinin uymamaya başladığından hareketle tesettüre girdi.
- Yazıları büyük ses getirmeye başladı ve bunun üzerine Bugün Gazetesinin yazar kadrosunda yer aldı. Yeni İstiklal Gazetesindeki yazılarından ötürü hakkında birçok kez dava açıldı.
- Başörtüsü konusunun eğitimli Müslüman kadının hayatına girmesine vesile oldu. Anadolu'yu dolaşarak verdiği konferanslarla tartışmalar başlattı.
- Onu taklit eden genç kızların başlarını aynı şekilde örtmesi sonucu bu tartışmalar daha da alevlendi.
- Yazı hayatının yanı sıra ağabeyiyle birlikte çıkardığı "Seher Vakti"nde modern başörtüsü ve pardösü modelleri de çizdi.

1971

- Cevdet Sunay'a yazdığı bir mektup yüzünden Cumhurbaşkanı'na hakareten ötürü tutuklandı ve sekiz ay cezaevinde kaldı.
- Cezaevinden çıktıktan sonra konferanslar vermeyi sürdürdü. Hür Söz, Yeni İstiklal, Bâb-ı Âli'de Sabah gazetelerinde kadın sayfaları hazırladı.

1980

Millî Gazete'de yazmaya başladı.

2007

- Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Eşi Emine Erdoğan'ın evliliklerine ara bulucu olan Şenler'in hayatı, gazeteci Demet Tezcan tarafından "Bir Çığır Öykü: Şule Yüksel Şenler" isimli kitap ile kaleme alındı.
- Şule Yüksel Şenler, ilerlemiş yaşına ve rahatsızlığına rağmen ara ara gazete ve dergilerde çeşitli yazılar kaleme alarak yayın alanındaki faaliyetlerini sürdürmeye çalıştı.

2019

Bu denli aktif bir yaşamdan sonra 15 yılı hastalıklarla mücadele ederek geçiren Şenler, 28 Ağustos'ta 81 yaşında İstanbul'da hayatını kaybetti.

Bir etken varlık olarak “müzik kültürü”

MURAT ÖZER *

Son zamanlarda gençlerin kültürel alışkanlıkları hakkındaki zemin kaymaları üzerine yorumlar, analizler, eleştiriler okuyor ve duyuyoruz. Kabaca söylemek gerekirse ortak ses şu: Gençler popüler kimliğe eğiliyor, geleneksele “eski” olarak bakıyor ve dahası yerli ve millî olmaktan uzaklaşan bir kültürel havzaya yürüyor. Giyim kuşam alışkanlıklarından, günlük dile, tercih edilen okumalardan, sosyal hayata hemen yer yerden örneklerle anlatılıyor bu sorunlar. Hatta ciddi çözüm önerileri konuşuluyor ve kısmen de hayata geçirilen devasa projeler var ki; verimlilik analizi açısından bu projelerden çok etkileyici çıkışlar görüyor ve ümitvar oluyoruz.

Fakat ilginçtir ki bu tartışmaların ve analizlerin çok ama çok az bir kısmında konu müzik kültürüne dokunuyor. Özel bir yetenek gerektirdiğinden midir yoksa sanatsal seviyemizle ilgili midir bu

sosyologların işi! Ama şurası bir hakikat ki, müzik kültürümüze dair nelerin olup bittiği tüm yönleriyle yeterince konuşulmuyor. Bu satırların kendine biçtiği vazife, aslında nelerin konuşulmadığı üzerine bir arzuhâlcilik olabilir.

Melodi fukaralığı

Evet, nelere dokunulmuyor diye baktığımızda ilk gözümüze çarpan şeyin “melodi fukaralığı” olduğu söylenebilir. Müzikal kültür, adeta günde otuz kelime ile konuşan bir iletişim aracına indirildi diye benzetsek abartmış olmayız. Bunu popüler müzikle bağdaştırıp, “efendim dünyadaki trend bu” diyenlerin dünyadaki popüler müziği bile bilmeme cahilliklerine veriyor ve devam ediyoruz. Zira dünya popüler müziğine göre son derece zayıf ve çelimsiz bir popüler müzik standardına sahibiz.

Kaldı ki dünyadaki eski/yeni imtizaçları, deneysel çalışmaları, genele ortalamada her geçen gün yükselişe geçiyor. Bizde ise deneysel çalışmalar aslında “yorum” seviyesinde başarısızlıklar yumağı olarak kültürel çöplüğümüzde yerini alıyor.

Hızlı müzik

Konuşulmayan bir diğer konu ise hız... Dünyada ve pek tabii ülkemizde de müzik, her geçen gün hızlanıyor ama birim melodisi yavaşlıyor. Bunu

müzik bilmeyen birisine nasıl anlatabilirim diye düşündüğümde aklıma komik bir benzetme geldi. Küçük bir macun parçası ile incecik şekilde büyük bir çerçeve kapatılmaya çalışılıyor. Sonuç çerçeve camı taşıyor ve beşinci kattan aşağı düşüyor.

Unutulan müzik

Bir yeni konuşulmayan ya da farkındalığı oluşmayan konu da bu. Dikkatlerden kaçmıyor ki müzik, akılda kalıcılık sorunu yaşıyor. Nerede o eski şarkılar dediğimiz bir duygusalılıkta 90’lı yılların pop şarkıları bir şekilde zihnimizde yerini muhafaza edebiliyorken, bugünün teknoloji harikası aranjmanları ile imal edilmiş -imalat diyerek sanatsal değil endüstriyel bir kelimeyi özellikle kullandım- zihinlerde bir hafta bile barınmıyor. Müzik çok ama şarkının ismini bile hatırlama sorunu yaşanabiliyor. Hatta buna, teknolojik çözümler üretti bilgisayar kurtları. Şarkıyı dinletiyorsun da sana “kimin” olduğunu söylüyor.

Hep şu soruyu sordum kendime: Acaba Tanburi Cemil Beyin keyfe göre her günü başka, hiç bir standardı olmayan sadece o günkü duygu ve ruh hâline bizi şahit kılan icralarına “standardizasyon” talep etseydik bize nasıl cevap verirdi?

* Araştırmacı, müzisyen.

Popülizmin ne olduğu ne olmadığı üzerine sorular

Hiç şüphe yok ki Donald Trump, Brexit ve Avrupa, Latin Amerika ve Asya’daki bir dizi lider ve parti sayesinde popülizm meselesi herkesçe konuşuluyor. Ancak bu yeni bir şey değil!

Şimdilerde çok konuşulan popülizm meselesi sadece bir kavram değil; bu bir dil ve dünya görüşü... Ve bunun böyle olması dolayısıyla neredeyse bu kelimeyle ve getirdikleri ile her gün muhatap oluyoruz. Özellikle modern dünyada genel bir siyasî tavır olarak, milletlerin ve halkların dünya görüşünü dolaylı ya da dolaysız

Surda açılan gedikler!

ADNAN KARAKAŞ *

Büyük anlatılardandır. Nemrut, bir kule inşa ettirir. Gökyüzüne doğru uzayabildiği kadar uzar o kule. Amaç gökyüzüne yaklaşmaktır. Kule tamamlandığında Nemrut, o yapının doruk noktasına tırmanacak ve tanrıyı okuyla yok edecektir.

Aslında bu hikâyenin konumuzla pek de bir ilgisi yok. Anlattım; çünkü içinde yaşadığımız şehirlerin bize ait olmadığını sağlaması, en iyi bu hikâye göz önünde bulundurularak yapılabilir. Çünkü şehirler sayısız kulelerle donatılmış durumda. Büyük büyük binalar gökyüzüyle insan arasında bir perde. İnsanla güneş arasında... Dünyayla yıldızlar arasında... Toprağın bile üstü örtülmüş, insanın hammaddesiyle arasına başka şeyler girmiştir. Oysa kulelerin sahipleri tanrıyı yok etmeyi amaçlamıyordu. Kentte amaçlarına ulaşmışlardı,

kent düzeni kırsala da ulaşsaydı sorun kalmayacaktı. Sorun kalmadı.

Bırak şimdi Nemrut'u, kuleyi, tanrının yok edilmesini, kenti ve kırsalı... Kalk sinemaya gidelim, şehrin orta yerinde kule biçiminde gökyüzüne uzanan AVM'deki sinemaya... Seyid Çolak'ın merakla beklediğim ilk filmi Kapan vizyona girmiş, televizyonda fragmanını izledim. Sonra telefonda tekrar tekrar izledim. İnternette konusuna baktım, bir adada yaşayan balıkçı 5 arkadaşın hikâyesi... Bir oyunda tabiat varsa, o oyun sahihtir. Merak ettim doğrusu. Sinema çıkışında bir şeyler atıştırırız. Çok satmayan kitaplara bakarız sonra. Bulabilirsek hiç satmayan kitaplardan alırız belki.

Giydiğin gömlek, bacağına geçirdiğin pantolon/şalvar, pabuçların, üzerine geçirdiğin ceket, mont veya palto. Saçlarının şekli. Sakal veya bıyıkların... Ya da sinekkaydı suratın... Birbirinden alımlı ve akıllı telefonların... Kamera gerisin geriye çekildiğinde yani geniş açığa geçildiğinde kadraja evin, araban, arkadaşların vesair de girecektir. Yani tarz denilen şey... Seni, sen kılan ne varsa. Seni, sen kılan şeyler neden hep senin dışında ve hep paralık... Asıl soru şu: Bedelini ödediğin araç gereç neden seni sağaltıp duruyor hep?

Senin sandığın ne varsa senden uzak. Söz gelimi bu gazeteler senin dilinle çıkmıyor. Tüm

televizyonların dili de ithal. Bunlar böyleyken ölmeyeceksin muhtemelen. Hayatını kaybetmiş biri onu nerede bulabilir ki!

İyi örnekler olmakla beraber sinema hâlâ uzak bir hayal. Rüya. Elde kalansa biraz şiir... Biraz da hikâye... Gazeteciler güvenli bir siperde. Akademisyenler korunaklı alanlarında sıfır riskle konuşmaya devam ediyorlar. Bir tür demokrasilik oyunu... "Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer" in vurdumduymaz evlatları, küçük küçük zaferlerle büyük hezimete doğru dörtlüye yol alıyor. Kitaplarına ulaşacak mecalden yoksunken hezimetine dörtlüye koşan güruh...

Ticaret, risk değil ne zamandır. Bütün harfler, kelimeler ve değerler sayılara yüklendi, oranların oyuncağına dönüşüp biriktirdiklerini sayıp duran, sayıp duran, sayıp duran zombilerin özentisi olur, kültürü olmaz.

Kaçmak demeyelim, kendinizden uzaklaşmak için attığınız her adım surda açılan bir gediğe dönüştü. Kendilerinden uzaklaşanlar başka hayatlar yaşıyor, başka hayatlar başka kültürlerle açılıyor. Başka kültürlerle, başka iktidarlara... Gedikler, çoğaldıkça çoğalıyor. Surlar hâlâ duruyor mu?

* Gazeteci.

etkileyen birtakım güdülere sahipken, bunun ne anlama geldiğini ve onu nasıl tanıyacağını bilmek önemlidir.

Akademi camiasında birçok farklı yorumu olmasına rağmen, "popülizm şudur" diyebileceğimiz bir tanımla bulmak zor. Bunun nedeni kısmen farklı zamanlarda farklı şekillerde ortaya çıkmasıdır. Zira popülizmi, seçkin sınıflar karşısında halkı müesses nizamı değiştirmek için harekete geçirmek olarak tanımlarsak, antik Roma döneminde toprak reformu teklifleriyle taraftar toplayan Gracchus kardeşleri, oligarşik düzeni savunan senatörler karşısında fakir Romalıların ve ordusundaki askerlerinin desteğini alan Jül Sezar'ı veya kölelik düzenine karşı isyan başlatan Spartaküs'ü bile popülist liderler arasında sayabiliriz. Ama sosyal hareketlerin modern zamanlarda ortaya çıktığını düşünürsek, popülist hareketler için daha yakın dönemlere bakmamız gerekiyor.

Bazı kesimler, popülist tabirini halkın en temel duygularına ve isteklerine yönelik siyaset yapanlar için kullanıyor. Örneğin, siyasal veya ekonomik sorunları kolay yoldan bazı etnik veya dinî gruplara atfederek açıklayan aşırı sağ hareketleri bu kriter üstünden popülist olarak nitelendirenler var. Tüm bu farklı yorumlar bir yana kavramın nasıl sınıflandırılacağına dair akademik tartışmalardan çıkan popülizmin iki temel prensibi var:

■ Sıradan insanlar adına konuştuğunu iddia etmek zorundadır.

■ Bu sıradan insanlar, siyasi tercihlerini yerine getirmelerini engelleyen seçkin bir kuruluşa karşı durmalıdır.

Bu iki temel ilke; farklı popülist partiler, liderler ve hareketlerle farklı şekillerde birleştirilir. Örneğin, solcu popülistlerin "halk" ve "elit" kavramlarını genel olarak sosyoekonomik şikâyetler etrafında birleştirirken, sağcı popülistlerin bu gruplarla ilgili düşünceleri genellikle göç gibi, muhafazakârlık gibi sosyokültürel meselelere odaklanma eğilimindedir.

"Halk" ve "elit" terimlerinin belirsizliği, insan-merkezcilik ve anti-elitizmin temel ilkelerinin çok farklı amaçlar için kullanılabilmesi anlamına gelir. Dolayısıyla ne ideolojik ne örgütsel ne de liderlerinin sınıfsal geçmişleri açısından popülist hareketler arasında ciddi bir benzerlik bulmak zor. Bu hareketleri bir araya getiren temel öge, toplumu geniş halk kitleleriyle seçkin tabakalar arasında ayıran ve bu söylemle kitleleri harekete geçiren siyasi stratejileri...

Popülistlerin; genellikle statükoyu, görünürde halk adına tanımlamak istedikleri gerçeği, birçok insanın değer verdiği demokratik normlara ve toplumsal geleneklere tehdit edici görünebilecekleri anlamına gelir.

Ennihayetinde "Halk"ı merkeze yerleştiren bir sesleniş, temsil veya inşa siyaseti olarak popülizmin ne olduğu ve ne olmadığı, nerede başlayıp nerede bittiği konusunda bir asgari mutabakattan söz etmek kolay değil!

320 Sayfa · Roman Boy · Karton Kapak

GÜMÜŞHÂNEVÎ

AHMED ZİYÂÜDDÎN (K.S.)

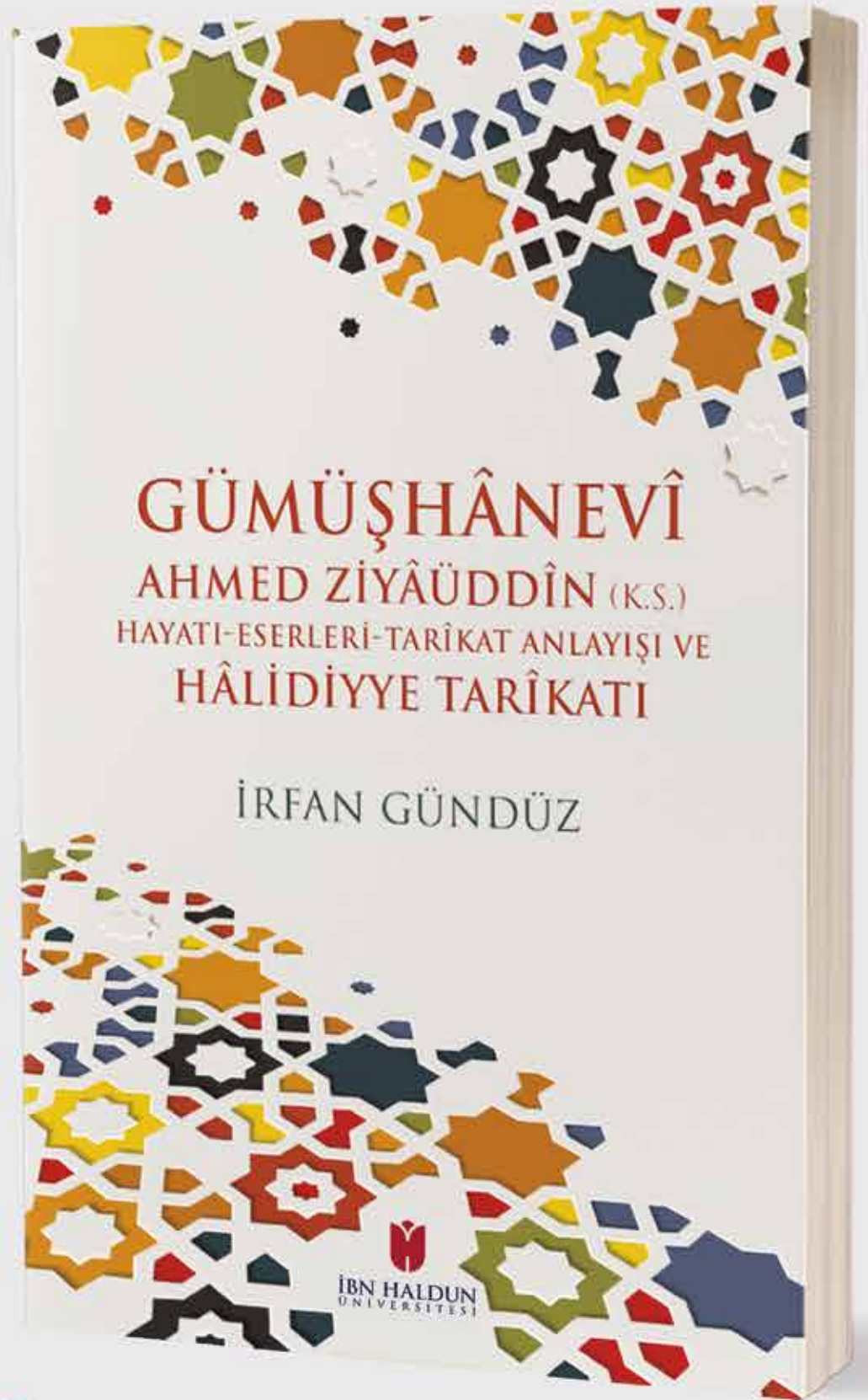
HAYATI-ESERLERİ-TARİKAT ANLAYIŞI VE

HÂLİDİYYE TARİKATI

İRFAN GÜNDÜZ

"Safâ ve saffet" kökünden geldiği dikkate alınırsa tasavvuf; gönü ve kalbi Hakk'ın dışındaki bütün ilgi ve alâkalardan temizlemek, kişinin gönül noktasından başlayarak iç-dış bütün hayatını kuşatan bir çerçevede devam etmek üzere, diri bir Allah şuuru ve keskin bir ilâhî zevk duygusuna bürünüp Hakk'tan bir an bile gaffetin bulunmadığı İslâmî bir hassâsiyete sâhip olmak demektir. Unutulmamalıdır ki Hakk'ın huzûruna ancak "kalb-i selim" ile ve yüz akı ile çıkılabilir. "Kalb-i selim" ise, dünyevî, nefsanî, şeytanî ve hissî bütün irâde ve istekleri bir yana iterek, ilâhî irâdeye teslim olmuş, uzvî, içtîmâl ve irâdî arzuları aşarak, Rabb'ına râm olmuş bir kalb yerine kullanılmaktadır.

"Allah hiç bir kulunun göğüs boşluğuna iki kalp koymamıştır." âyet-i celilesi bu düşüncenin bir delili olarak düşünülebilir. Bizi gaffet ve nisyâna sürükleyerek Allah'ı unutturan duygular, dışımızda değil, umûmiyetle içimizden gelen his ve heveslerdir. "Hevâ ve hevesini ilâh edineni gördün mü?" âyetinde bu durum ne güzel anlatılmaktadır. Bizi yerine göre isyân ve nisyâna sevkeden şeyler bu tîp iğreti câzibe ve geçici ilgilerdir. Kâ'b İbn-i Mâlik'i (r.a.) Tebûk savaşına iştiraktan alıkoyan sebep, O'nun "kızgın güneş altında gölgeye ve olgun meyveye olan düşkünlüğü" idi. İşte tasavvuf, bizi gaffete düşüren ve mâsivâ denilen bu tür ilgi ve alâkalardan kopararak "Ne ticâret ne de alışverişin Allah'tan alıkoymadığı insanlar" seviyesine yükseltmek, rûhu, nefsin, hevâ ve hevesin getirdiği gaffetten tasfiye ederek, arındırmaktır. Hz. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz'in isminin Mustafâ olması, diğer peygamberler için "ıstıfâ, yestafi, istafeytüke, estafi, ve istafâki" gibi tasavvuf kökünden türetilen kelimelerin sıfat olarak kullanılması, tasavvufun menşei bakımından düşünülmesi ve onun ne kadar yerli ve İslâmî olduğu anlaşılmalıdır.

YAKINDA

Kültürel kalkınmanın neferi: Ahmet Halûk Dursun

■ **1957** yılında Hereke'de doğdu. Galatasaray Lisesinden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Son Çağ ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kürsüsünü bitirerek akademik hayata Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde asistan olarak başladı.

■ **Marmara Üniversitesi**nde yüksek lisans ve doktorasını Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim dalında tamamladı. "Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi" sahasında tarih doçenti olan A. Halûk Dursun, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim dalında profesörlük unvanını aldı.

■ **Akademik** çalışmaları yanında kamusal alanda da önemli faaliyetlerde bulunan Dursun, İBB Kültür AŞ. Genel Müdür Danışmanı olarak "Miniatürk Projesi"nin hazırlanmasında görev aldı. İçişleri Bakanlığınca Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun Yönetim Kurulu Üyeliğine atanan Dursun, 2005-2006 ve 2011 tarihlerinde aynı kurumda Başkan Vekilliği görevini yaptı.

■ **2007** yılında İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürü vekili olarak görev yaptı. 2006-2012 yılları arasında Ayasofya Müzesi Başkanlığını yürüten Dursun, 2009-2011 yıllarında Ayasofya Müzesi Müdürlüğü görevini de üstlendi. 2012 Temmuz ayı itibarıyla getirildiği Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü görevini 2014 ortalarına kadar sürdürdü. A. Halûk Dursun, Ayasofya ve Topkapı Sarayı Müzesindeki görevlerinde de birçok etkinlik ve düzenlemeye imza atmış, tarihî yapıların kültürel ve tarihsel dokusunu ön plana çıkaran çalışmalara ağırlık vermiştir.

■ **2012-2014** yılları arasında İstanbul Topkapı Sarayını Sevenler Derneği Başkanlığı görevine seçilmiştir. A. Halûk Dursun; 2014 Temmuz ayında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarlığı görevine atanmış, 2016 yılı Nisan ayında emekliliğini isteyerek görevinden ayrılmıştır.

■ **26.05.2017** tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla T.C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu üyeliğine atanmıştır. Aynı zamanda Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulu üyeliği görevini de yürüttü.

■ **21 Temmuz 2018** tarihinde Cumhurbaşkanı kararıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı Bakan Yardımcılığı görevine tayin edilmiştir.

■ **A. Halûk Dursun**, yönettiği projeler dâhilinde ziyaret ettiği Malazgirt'in ardından Ahlat'tan Van'ın Erciş ilçesine intikal ederken geçirdiği elim trafik kazasında **19 Ağustos 2019** tarihinde vefat etmiştir.

”

Kendini kültüre adayan ve birçok başarılı projeye imza atan Ahmet Halûk Dursun, görevi başında iken elim bir trafik kazasında 62 yaşında aramızdan ayrılmıştır.

”

”

açık medeniyet

3 yaşında...

ÖZEL RÖPORTAJ

"Kültürel iktidar varsa, kültürel muhalefet de vardır"

Kültür, kültürel iktidar, popüler kültür günümüz söhbetinde en çok kullanılan kavramlardan biridir. Bu alanda hep bir iktidar ya da (kültürel) iktidarın bahsedildiği fakat konunun muhtevanları pek de bir şey söylenmez. Çünkü konuların pek incesine hakim olmayan kişiler için kültürün de bir şey söylemesi mümkün değildir. Açık Medeniyet'in editörümüzün bu konudaki planı Alev'e aldık. Alev'e bu isim açık medeniyet diyorduk. Buna dair birçok mevsim değişimi oldu. Bu alandaki literatür bir kere okunmuş ve söylenmiş. Tabii ki değeri oluyorduk...

Açık Medeniyet 3 yaşında...

Edin sayıya 3 yıla giren gazetemiz Açık Medeniyet'i hatırladık. Mısır ve Cihet gibi çok sayıda makaleyle temin edilmiştir. Değerli okuyucularımız, Açık Medeniyet'i abone olacakları için sayıları da takip edebilirsiniz.

YIL: 3 SAYI: 18 | EKİM 2019 | FİYATI: 5 TL
İbn Haldun Üniversitesi'nin aylık gazetesidir.

açık medeniyet

Sahne dar, kimde kültürel iktidar?

Hakkı Öcal

Kadernin belirlenmesi nedir?

Turan Kışlakçı

Formel toplumlardan informel toplumlara kültürel diplomasi

Kültürel iktidar tartışması bitmiyor

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Eskişehir'de Odunpazarı Modern Müzesi'nin açılışında yaptığı konuşmada, "Türkiye, geçirdiği 17 yıllık her alanda tarihinin en büyük dönüşümlerine, reformlarına, yatırımlarına, eserlerine, hizmetlerine nispeten hedeflerimizin gerisinde kaldık. Bununla birlikte bir insan yetiştirme alanı eğitim, diğerlerine insanı yetiştirme alanı kültür-sanattır." ifadesini kullandı.

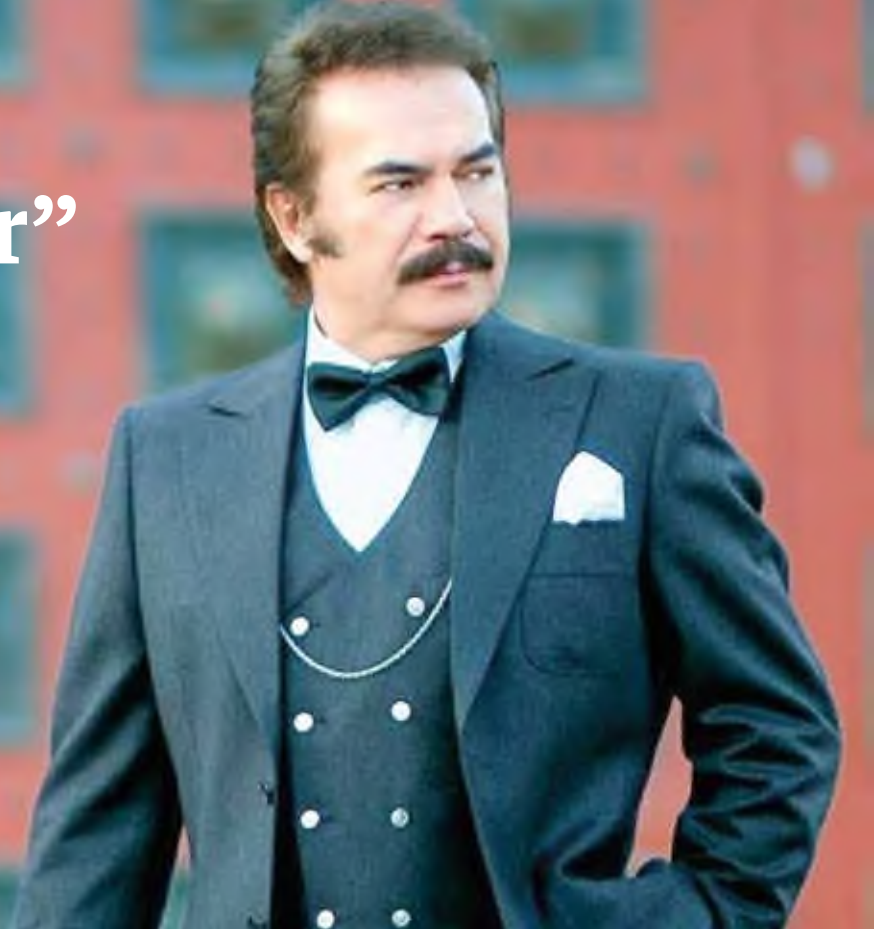
Kültür sanatseverlerin buluşma noktası: TRT 2

22 Şubat tarihinden itibaren yeni yüzüyle yalnızca kültür sanat içeriği sunmaya başlayan TRT 2'nin yeni sezon hazırlarını başlatan TRT Genel Müdürü İbrahim Eren, kültür ve sanata dair her şeyi izleyicilerle buluşturmayı hedeflediklerini ve bu konuda kısa sürede büyük mesafe katettiklerini söyledi.

Sociological definition of popular culture

Arabesk müzikten hipsterlara “alt kültür” nasıl tanımlanmalı?

Orhan Gencebay

Alt kültür; gotikler, dazlaklar ve punkların yanı sıra azınlık mezheplerine mensup insanları da kapsar. Genel bir ifadeyle alt kültür, popüler ya da hâkim kültürün içinde, onunla bağlantısını kopartmadan, ancak birtakım noktalarda ayrılarak gelişen kültür olarak tanımlanabilir. Alt kültüre mensup olan ve alt kültürü oluşturan insanlar; üst kültür içindeki egemen din, dil, gelenek ve etnik köken gibi unsurlarla karşılaştırıldığında kendilerine özgü özelliklere sahiptirler.

Bir başka deyişle alt kültür; toplum içindeki tüm azınlıkların ve alt grupların inanç, değer, tutum ve yaşam tarzlarını ifade eder. Genellikle estetik anlayış, dinsel ve siyasal yönelimler ile meslekî bakış açısı alt kültürü belirleyen unsurlardır.

Alt kültür, belirli bir yaş grubuna; kişilerin etnik, kültürel ve dinsel kökenlerine, ırklarına, ekonomik sınıflarına ve ideolojilerine dayanabileceği gibi, hızla yayılma özelliğine sahip olan genç kültürleri ve akımları da kapsar. Kendi kendini yaratır. Alt kültüre dâhil olanlar genellikle alt kültürün doğuş ve varoluş aşamalarını farkındadırlar. Bir alt kültür grubuna dâhil olanlar kendilerine özgü, hâkim kültürün dışında bir yaşam tarzını benimserler. Giyim şekilleriyle, dinledikleri müzik türüyle, geliştirdikleri konuşma dili, tutum ve davranışlarla, benimsedikleri değer ve normlarla veya inançlarıyla üst kültürden ayrılırlar.

Neredeyse tüm alt kültürlerin, üst kültüre yani egemen kültüre karşı çıkan bir yanı vardır. Egemen kültüre belirli bir direniş biçimi gösterirler. Muhafız bir duruş sergileyebildikleri gibi hâkim kültürden ve sistemden, ellerinden geldiğince bağlarını koparmış, dışarıda olma cesaretini göstermiş oluşumlardır.

Bugüne kadar sistemlerin insan hayatına müdahale ettiği, onu hiçeştirdiği her yerde alt kültür hareketleri oluşmuştur. Çünkü alt kültürün ortaya

çıkmasına sebep olan şey, popüler kültüre olan uzaklığı ve kimi zaman da dışlanmışlığıdır.

Örneğin; popüler müzik üzerine yapılan ilk çalışmalardan itibaren gençlik, burjuva kültürünün değerlerine direnebilen ve kendi davranış kalıplarını üretebilen bir alt kültür olarak tanımlandı. Popüler müzik pazarıysa gençlerin kendilerini ifade edebilecekleri bir alan olarak değerlendirildi. Egemen değer yargılarına direniş ve yeni, özgün davranış kalıplarının oluşturulması, alt kültürlerin tanımlanmasında belirleyici rol oynuyor.

Bu açıdan alt kültür incelemelerinde, günlük eylemler politik bir çerçevede yorumlanmakta ve toplumsal faaliyetler, hâkim toplumsal düzene karşı direniş biçimleri olarak değerlendirilmekte ve alt kültür kavramı, ikincil ya da önemsiz anlamına gelmemektedir.

Türkiye’de alt kültürler ve Orhan Gencebay arabeski

Burada Türk kültür dünyası içinde çok sayıda alt kültür olduğunu belirlemekte yarar var. Bölgesel, yöresel veya etnik temelde var olan bu alt kültürlerin esasında Türk kültüründen belirgin hiçbir farklılığı bulunmuyor. Anadolu Türk kültür ocağında bin yıldır birlikte harmanlanıldığı, bir gerçek olarak ortada duruyor. Bir dönem Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur, Müslüm Gürses gibi sanatçıların temsil ettiği “arabesk”

kültür de işte bu anlamda Türkiye’de gün yüzüne çıkan ilk alt kültür olarak nitelendirilebilir. Bu kültüre kendisini ait hissedenler, egemen kültüre karşı kendi kültürlerini, giyim tarzlarını, söylemlerini geliştirerek, toplum içinde varlıklarını koruma amacı güttüler.

Bir kültürel ürün olarak Orhan Gencebay arabeskinin müzik ve söz yapısı incelendiğinde, Türkiye’nin 1951’ler sonrası hızlanan

“modernleşme” sürecine getirdiği, müphem olarak nitelendirilen yanıt şu şekilde açıklanır: Bir yandan geleceği açık görür, ilerlemeyi onaylar, diğer yandansa insanî değerler açısından özellikle popüler geleneğe yaslanarak modernleşmeyi eleştirir.

Ahmet Say’ın hazırladığı Müzik Ansiklopedisinde arabesk bölümü inceleyen Önder Şenyapılı’ya göre arabesk müzik; kentlerde yaşayan ve kır kökenli geniş yığımların, çevreye uyumsuzluklarının ürünü olarak ortaya çıktı. Arabesk; sadece bir müzik olmayıp, kente göçen, kent yaşamıyla uyum sağlayamamış, kentlilerin “horlamalarına”, “küçümsemelerine”, “düşmanca tavır alışlarına” ve ayrıca “işsizliğe”, “ekonomik yetersizliklere” maruz kalmış kır kökenli nüfusun kültürüdür. Kırdaki geleneksel ortamı kente taşıyan bu nüfusun kırsal değerleri bırakmamasının nedeni de bu uyumsuzluktur.

Arabesk, 1983 sonrası alt kültür olmaktan çıktı

Ancak şunu hatırlatmak gerekir ki, Orhan Gencebay’ın biraz kendine özgü denebilecek arabeski ile 1980 sonrası Müslüm Baba’dan Küçük Emrah’a pek çok şarkıcının içinde yer aldığı arabeski aynı kefeye koymamak ve ayırmak gerekir. 1980 öncesi, özellikle gecekondu ve işçi sınıfının bir başkaldırısını ifade eden bir kültürel ürün olarak yorumlanan arabesk, 1983 sonrası Anavatan Partisi ile özdeşleştirilmeye başlandı. Başlangıçta bir “alt kültür” niteliği gösteren arabesk müzik, o kültürü ilk kez tüketerek-üreten grupları aşmış genelleşmiş ve böylece sistem içinde “evcilleştirilmiştir”. 1980 sonrası ortaya çıkan çeşitli arabesk müzik tarzlarının kaynağı da Orhan Gencebay arabeskidir. Ferdi Tayfur’ların, Nejat Alp’lerin, Ümit Besen’lerin, folk arabesk, taverna, oryantal arabesk, devrimci arabesk gibi türlerin olduğu bir ortamda artık ne türdeş bir arabesk müzikten ne de türdeş bir dinleyici kitlesinden bahsedilmesi mümkündür. Ayrıca Orhan Gencebay arabeskinin Türkiye’nin modernleşmesine duygusal-direnen yanıtının taşıdığı radikal potansiyel, 1983 sonrası arabeskinde “hem ağlarım hem giderim” türünde bir duygusal-pragmatik yanıt dönüşmüştür.

Dijital kültürsüzlüğümüz ve dijital mülkiyet hakları

Geçtiğimiz aylarda Microsoft, dijital mağazasının kitap mağazasını kapatacağını duyurdu. Diğer yazılım ve uygulamalar sanal mağaza üzerinden ve alıcıların konsolları ve cihazlarında hâlâ mevcut olacak olsa da, e-kitap mağazasının kapatılması, müşterinin e-kitap kitaplıklarını da beraberinde götürür. Hizmetten satın alınan dijital kitaplar –yıllar önce alınmış olsalar bile– Temmuz 2019’dan sonra artık okunamayacaklar. Şirket, tüm e-kitap alımları için tam bir geri ödeme sağlama sözü vermiş olsa bile, bu karar önemli bir mülkiyet sorununu ortaya koyuyor.

E-kitaplar ve dijital müzik gibi dijital ürünlerin sıklıkla tüketicileri mülkiyet yükünden kurtardığı görülse bile bazı akademisyenler, mülkiyetin tüketiciler için artık önemli olup olmadığı konusunda ikiye ayrılmış durumda...

Son yıllarda, dijital alanda bir dizi erişim tabanlı model ortaya çıktı. Spotify, YouTube ve Netflix kullanıcıları için, bu abonelik tabanlı hizmetler daha fazla kolaylık ve daha fazla seçenek sağladığı için filmlere ve müziğe sahip olmak önemsiz hâle geldi. Ancak bu platformlar kendilerini açıkça hizmet olarak sunarken, tüketicinin sahiplik yanılması altında olmadığı hâlde birçok dijital ürün için durum böyle değil. Peki, “satın aldığımız” dijital eşyalara ne ölçüde sahibiz?

Parçalanmış mülkiyet hakları

Erişime dayalı tüketimin popülaritesi, dijital alanda bir dizi parçalı mülkiyet konfigürasyonunun yükselmesini engelledi. Bunlar, müşteriye mülkiyet haklarını kısıtlarken aynı zamanda bir mülkiyet illüzyonunu sağladılar. Microsoft ve Apple gibi şirketler tüketicilere, e-kitaplar gibi dijital ürünleri “satın

alma” seçeneği sunar. Tüketiciler, genellikle yerel kitapçılarından satın aldıkları fiziksel kitaplar üzerinde tam mülkiyet haklarına sahip oldukları gibi, ödedikleri ürünler üzerinde tam mülkiyet haklarına sahip olacaklarını kabul ederler.

Ancak, bu ürünlerin birçoğu, mülkiyet haklarının daha karmaşık bir şekilde dağıtılmasını sağlayan son kullanıcı lisans anlaşmalarına tabidir. Bu uzun yasal anlaşmalar tüketiciler tarafından çevrim içi olarak ürün ve hizmetlere gelince nadiren okunur. Ve onlara okusalar bile, terimleri tam olarak anlama olasılıkları yoktur.

Tüketici; e-kitap satın alırken, genellikle e-kitabı kısıtlı şekillerde kullanmak için devredilemez bir lisans satın alır. Örneğin, e-kitabı okumayı bitirdikten sonra fiziksel bir kitapta olduğu gibi bir arkadaşına aktarmasına izin verilmeyebilir. Ek olarak, Microsoft’ta da gördüğümüz gibi, şirket ileriki bir tarihte erişimi iptal etme hakkını saklı tutar. Tüketici mülkiyeti üzerindeki bu kısıtlamalar çoğu zaman dijital uygulamaların kendilerine otomatik yaptırım biçimleri olarak kodlanmaktadır yani erişim şirket tarafından kolayca geri çekilebilir veya değiştirilebilir.

Mülkiyet sorunlarına yol açan pek çok benzer örnek oldu. Daha geçtiğimiz aylarda, sosyal medya sitesi MySpace, 2016’dan önce yüklenen tüm içeriği kaybettiğini itiraf etti. Hatalı bir sonucu göçünü suçlayan kayıp, yıllarca süren müzik, fotoğraf ve tüketicilerin oluşturduğu videoları içeriyordu.

Geçtiğimiz yıl müşteriler, Apple iTunes’da kaybolan filmlerden şikâyet ettikten sonra şirket; sürekli erişimi garanti etmenin tek yolunun yerel bir kopyasını indirmek olduğunu, bazılarının ise yayın akışının kolaylığına aykırı olduğunu

açıkladı. Amazon; George Orwell’ın “1984” kitabının “yasa dışı olarak yüklenen” kopyalarını, tüketicilerin Kindle e-okuma cihazlarından, tüketicilerin dehşet ve öfkelerine rağmen uzaktan silmek için 2009’da manşetlere geçti.

Mülkiyet yanılması

Birçok tüketici bu olasılıkları dikkate almıyor bile... Çünkü dijital varlıklarını önceki somut, fiziksel nesnelere sahip olma deneyimlerine dayanarak anlamlandırmıyorlar. Çünkü geleneksel olarak bir kitabevi kapanırsa, sahibi daha önce satın alınan kitapları raflarımızdan kaldırmak için kapımızı çalmaz. Fakat bu senaryo e-kitaplarımız bağlamında böyle gerçekleşmiyor.

Tüketicilerin dijital mülkiyet üzerindeki kısıtlamalara karşı daha duyarlı hâle gelmeleri gerekiyor. Dijital ürünler satın alırken, fiziksel varlıklarının çoğu üzerinde deneyimledikleri “tam sahipliğin” alınamayacağını bilincinde olmaları gerekir. Ancak, şirketler de bu parçalanmış mülkiyet formlarını daha şeffaf hâle getirme sorumluluğuna da sahiptir.

Genellikle bu tür kısıtlamalar için mantıklı bir iş nedeni var. Örneğin, dijital nesnelere sınırsız bir şekilde çoğaltılabildiklerinden –ihmal edilebilir maliyetlerle hızlı ve kolay bir şekilde çoğaltılabilirler– paylaşım kısıtlamaları hem dağıtım şirketlerinin (örneğin Microsoft veya Apple) hem de medya üreticilerinin (yazarlar dâhil) kârını korumanın bir yoludur. Ve tabii e-kitap yayıncılarının da. Bununla birlikte, bu kısıtlamalar, alışılmış olan “satın alma” terminolojisinde gizlenmiş olan son kullanıcı lisans sözleşmelerinin karmaşık yasal jargonunda saklanmak yerine, açıkça ve basit bir şekilde belirtilmelidir.

Bozkırın tezenesi: Neşet Ertaş

”

Anadolu'da abdallık geleneğinin önemli temsilcilerinden biridir Neşet Ertaş... Neşet Ertaş, Yaşar Kemal tarafından "Bozkırın Tezenesi" olarak adlandırılmıştır. Ertaş'ın babası Muharrem Ertaş da Orta Anadolu Abdal Müziği geleneğinin büyük ustalarındandır.

”

■ **1938** yılında Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Tırtıllar köyünde doğdu.

■ **5-6 yaşlarında** bağlama ve keman çalmaya başladı. Babası Muharrem Ertaş ile birlikte gittikleri düğünlerde babasına kemanla eşlik etti. Geçimlerini bu şekilde kazandılar.

■ **1957** senesinde Şençalar Plak tarafından ilk plağı çıkartıldı. "Neden garip garip ötersin bülbül" türküsü plak olunca Neşet Ertaş efsanesi başladı. Ertaş, bu dönemde Beyoğlu'nda da sahne aldı.

■ **1978** senesinde parmakları felç oldu. Müzisyenlikten başka mesleği olmadığı için de işsiz kaldı. Tedavi olacak parayı bulamayan Ertaş, çareyi 1979 yılında Almanya'da yaşayan kardeşinin yanına gitmekte buldu.

■ **Tedavisini** orada yaptırdı. 3 çocuğunu da yanına alarak mesleğine burada yeniden başladı. Çocuklarının eğitimi ve sanatsal çalışmalarından dolayı uzun bir süre Almanya'da kalan ünlü sanatçı, 2000 senesinde İstanbul'da verdiği konserle sahne hayatına geri döndü.

■ **Kendisine** ait türkülerin son kıtalarında "GARİP" mahlasını kullanmaktadır. Ertaş, sazı ile hiçbir sanatçıya eşlik etmedi, sadece tek olarak çalıp söylemeyi tercih etti.

■ **Süleyman Demirel** zamanında devlet sanatçılığı teklif edildiğinde, "Devlet sanatçısı olmak ayrımcılığa yol açar, ben halkın sanatçısı kalmayı tercih ederim." diyerek bu unvanı ve devletten para almayı reddetti.

■ **UNESCO** tarafından yaşayan insan hazinesi kabul edilen Ertaş, 25 Nisan 2011'de İTÜ Devlet konservatuarı tarafından fahri doktora ödülüne layık görüldü. Neşet Ertaş, 25 Eylül 2012'de İzmir'de tedavi gördüğü hastanede ileri evrede prostat kanseri yüzünden 74 yaşında yaşamını yitirdi. Ertaş'ın ismi Kırşehir'deki caddelere ve okullara verilmiştir. Ayrıca babası Muharrem Ertaş ile birlikte bir de anıtı bulunmaktadır.

Zahidem

Zahide kurbanım ne olacak halim
Gene bir laf duydum kırıldı belim
Gelenden gidene haber sorarım
Zahide bu hafta oluyor gelin

Hezeli de deli gönül hezeli
Çiçekdağı da döktü m'ola gazeli
Dolaştım âlemi gurbet gezeli
Bulamadım Zahidem'den güzeli

Gurbet ellerinde esirim esir
Zahide kurbanım hep bende kusur
Eğer anan seni bana verirse
Nemize yetmiyor el kadar hasır

”

@ | www.turgev.org ☎ | 0 212 532 1996

HER ŞEY *tamam!* Bİ' SEN EKSİKSİN!

Geleceğine yürürken kalbinden geçen ne varsa, senin için hazırladık.

Çok yönlü gelişimin için atölyeler yaptık, için rahat etsin diye maksimum güvenlik sağladık.
Sen yorulma diye en merkezi yerlere konumlandık, gelecek hayalini tam kalbimize konumladık.

Her şey tamam. Biz seni bekliyoruz!

Google's anti-conservative culture has been confirmed multiple times by their own staff

Everyday we hear stories of social media's censorship of conservative thought. The news has been chockfull of stories surrounding Facebook "jail", where the social media giant will ban its conservative users from sharing, posting, and commenting to groups if "content that violates their community standards" is found. Facebook uses this statement as a weapon to attack conservative speech and silence conservative voices on the platform. Sometimes, if too much truth is posted, they will even ban you for a week or a month altogether.

Then there is the now-famous Twitter shadow ban. Twitter has been called out by multiple conservatives, both prominent and not, for engaging in the act of blocking - or partially blocking in some cases - users or their content from reaching their audience. This means that conservative users will be able to see their "shared" content, but no one else actually will.

But unfortunately this is getting worse.

Google has now joined the ranks, conforming with the Silicon Valley group think agenda, and morphing into a culture where outrage mobs and witch hunts dominate. Not only is Google notorious for burying conservative-leaning search results (*think Fox News,*

Daily Wire, and Breitbart articles), but they are now fostering a culture that has become both a threat to its culture, but a threat to its reputation among the general public.

Google, just like its leftist peers, has long iterated that it is a "nonpartisan" company. However, much like Facebook, Twitter, and other tech giants, they also reserve the right to "ban hate speech" or remove content that violates their standards. This is a general license to engineer public opinion by removing anything their disagree with and is downright dangerous.

This censorship campaign across social media and tech platforms has affected many, including prominent figures like Candace Owens and Diamond and Silk.

There are many instances that point to Google's conformance with, and implementation of, the censorship agenda. Supposedly, Google is a corporation that supports freedom of speech and expression, but Google is also a place where you can get in trouble for defending conservative stances and

"make people feel unsafe at work."

Google's definition of "hate speech," like Facebook's definition of what "violates their community standards," is "anything that their activist employees perceive as hateful." This type of culture and authority to censor is dangerous and outright wrong.

Democracies cannot survive if only one mouthpiece is speaking, and only one opinion gets the open platform to voice their priorities and agendas. These are things for people to decide. People do not need Facebook, Twitter, or Google to do the deciding for themselves. If allowed to continue their covert, dangerous work unchecked, these leftist tech mobs will find and silence any conservative, any independent researcher or free thinker that doesn't align with their groupthink and conform to their agenda. From these instances alone, Google has undoubtedly and vividly displayed that enable and encourage these censorship witch-hunts.

No democracy can survive this way. Freedom of speech must prevail, and action must be taken to remove the human filters working behind the scenes immediately.

Kendi dilinden 10 başlıkta Alev Erkilet *

1 Ankara

Ankara benim ata yurdum; çocukluğumun, gençliğimin şehridir. Bir Eylül çocuğu olduğumdan, belki, Ankara'nın sonbaharlarına, yağmurlarına, sararan yapraklarına özel bir muhabbetim var. Eski Bahçelievler'de gerçekten de bahçe içinde bir evimiz ve güzel, geniş, meyve ağaçlarının olduğu bir bahçemiz vardı. Sokakta oynayıp, duvarlara tünayıp çekirdek çitlediğimiz harika, gerçek bir çocukluk yaşayabildiğim için kendimi şanslı hissediyorum. İlk, orta ve lise öğrenimimi TED Kolejinde tamamladım ama liseye geldiğimizde artık 80'lerin arifesinde idik ve toplumsal çatışmaların sokağa taşıdığı bir dönemdeydik. O gün bugün toplumun derdi bizim de derdimiz oldu, bireyselliğimizden sıyrılmaya ve toplumsal meselelere kafa yormaya başladık.

2 Hacettepe

Hacettepe Üniversitesinin de benim hayatımda önemli bir yeri var. Lisans, yüksek lisans ve doktoramı orada tamamladım. Biz öğrenciyken Beytepe Kampüsü yeni idi ve kuruluşunun bütün ceremesini biz çektik. Ulaşım, kafeterya ciddi bir sorundu, soğuk kış günlerinde kampüs duraklarında titreyerek bir arabanın gelmesini beklediğimiz çok oldu. Lisansı bitirince orada araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladım.

3 Dönüm noktası

İslamî hareketlerle ilgili bir doktora tezi yazmak hayatımın dönüm noktası oldu. İslamî hareketler ve devrim ilişkisini ele alan bir çalışma (Orta Doğu'da Modernleşme ve İslamî Hareketler adlı kitabım bu teze dayanmaktadır) o tarihlerde Türkiye akademisi için tam bir tabuydu ve o tabuyu yıkmanın da bir bedeli oldu. Sonraki 25 yıl boyunca tez metnimi jürilerde, basında, idare mahkemelerinde hatta DGM'de savunmam gerekti. Bu meydan muharebeleri esnasında 1996'da doktor oldum, 1997'de Kırıkkale Üniversitesine yardımcı doçent olarak atandım. Velakin 2000 yılında yine tezim gerekçesiyle üniversiteden ihraç edildim. Geri dönmem 12 yıl aldı.

4 İstanbul'a taşınma ve "Tarihî Yarımada"da saha çalışmaları

Kamudan başka çalışma alanının olmadığı Ankara'dan İstanbul'a göç ettim. 2006'dan itibaren İBB BİMTAŞ'ta sosyal araştırmacı ve proje yöneticisi olarak çalışmaya başladım. Bu dönem bana hayatımın en büyük saha deneyimini yaşattı. "Tarihî Yarımada"nın, "Sur İçi"nin her metrekaresini adımlama fırsatı buldum. Yüzlerce mülakat, onlarca odak grup toplantısı ve katılımlı/katılımsız gözlem süreçlerinin parçası oldum. Bir Ankaralı için eşsiz bir İstanbul eğitimiydi. Bir sosyolog için eşsiz bir saha deneyimi. Aftan yararlanarak 2012'de Kırklareli Üniversitesine dönerek akademiye kaldığım yerden devam ettim. Bu dönemde çeşitli televizyon kanallarında program da yaptım.

5 Roman ve sinema

Romanlara ve sinemaya özel bir düşkünlüğüm var. Romanın, bir sosyolog için veri kaynağı olması bağlamında ciddi katkıları var kuşkusuz ama ben hikâyelere kulak vermeyi seviyorum, onun için de çocukluğumdan bu yana romanlardan ayrılmadım. Yaz tatillerine kitap kolileriyle gider, sabahdan akşama okurdum. Hatta bu uğurda güneş geçmesi nedeniyle hastanelik de oldum. Sinema da aynı şekilde; çocukluğumda tüm aileyi anneannelerin İzmir'deki evlerine yakın açık hava sinemalarına sürüklerdim. İyi bir film ve iyi bir hikâye beni her zaman cezbeder. Siyaset ve kent sosyolojisi çalıştığım, zaman içinde ütopyalara ve anti-ütopyalara olan ilgim daha da arttı. Politik sinemaya olan ilgim de.

6 Yazmanın güzelliği

Yazma ediminin insanın kendini gerçekleştirmesinin en güzel vesilelerinden biri olduğunu düşünüyorum. Virginia Woolf'un dediği gibi, özellikle kadınlar açısından, kendine ait bir oda ve kurgu ya da metinsel üretimin kendisi bir var olma meselesidir. Yazmak, unvan almakla ya da akademide olmakla alakalı bir şey değil benim için. Yazmak ve konuşmak dünyayı değiştirme yollarımızdır ve daha adil bir dünya peşindeyse eğer, bunu yapmanın en güzel iki yoludur. Sözü üretmeli ve paylaşmalıyız.

7 Kırklareli sonrası

Üniversiteye döndükten sonra sırasıyla Kırklareli, Sakarya ve Sabahattin Zaim üniversitelerinde çalıştım. Hâlen İstinye Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde görev yapıyorum. Ama Kırıkkale, Kırklareli ve Sakarya deneyimlerinin de beni çok zenginleştirdiğini ifade etmek isterim. Kırıkkale'de çalışırken Ankara'da oturuyordum, Kırklareli ve Sakarya'da çalışırken ise İstanbul'da. Şehirlerarası gidiş gelişler yorucu da olsa, meslek hayatım boyunca farklı şehirleri deneyimlemenin beni çok beslediğini fark ettim. Yeni şehirleri, sokakları ve insanlarıyla keşfetmek çok güzel bir duygu. Yolun kendisi de güzeldir aslında.

8 Sakarya ve Mukaddime okumaları

Sakarya Üniversitesinde çalışırken farklı bölümlerdeki araştırma görevlilerinden müteşekkil harika bir doktora sınıfım vardı. O grupla bir yıl boyunca ve iki doktora dersi kapsamında Mukaddime okumaları yaptık. Bu İbn Haldun'un ve Mukaddimesinin akademik hayatıma daha derinlikli bir şekilde girmesine vesile oldu. İnterdisipliner okuma ve çalışma gruplarının sürekliliğinin, özgün akademik üretim açısından elzem olduğunu düşünüyorum.

9 Hayvanlarla genişleyen ailem

Ankara'da ve İstanbul'daki ilk yıllarımda çok steril bir hayatım vardı, hayvanlar âlemine nüfuz etmemiştim daha. Sonra zamanla sokak hayvanlarını sahiplenmeye ya da onların bizi sahiplenmelerine fırsat vermeye karar verince radikal bir değişiklik daha yaşadım. Şu an ailemizin dört mensubu daha var ve politik, ekonomik, sosyal meseleler ve insan hakları yanında çevre meselesiyle ve hayvan haklarıyla da yakından ilgileniyorum.

10 Yeni arayışlar

Bilginin İslamlaştırılması meselesinin önümüzdeki yıllarda daha derinlemesine ele alınması gerektiği kanısındayım. Aslında ben bu meselelerle 80'lerin ortalarından beri ilgileniyordum. Özellikle sosyal bilimlerin farklı alanlarında çıkmış kitapları, makaleleri izlemeye çalışıyordum. Bir İslamî Rönesans için bu olmazsa olmaz ön koşuldur ve Mukaddime konusunda altını çizmeye çalıştığım gibi, zamanlar boyunca işlenerek sistematik olarak geliştirilmelidir. Bu sürecin en önemli boyutu da metodolojiktir.

* Sosyolog.

KISA KISA

İsa Tatlıcan *

Çocukluk kahramanınız?

Tarkan

Ne sizi heyecanlandırır?

Karşılıksız yapılan bir iyilik

Heyecanınızı ne öldürür?

Negatif insanlar

Başarı nedir?

Dünya imtihanından yüzünün akıyla çıkmak

Sizce üniversite?

Bilim

Talebe deyince...

Öğrenme arzusu

Gazeteci olmasaydınız ne olurdunuz?

Hukukçu

Sizi sarsan kitap?

Sofie'nin Dünyası (*Jostein Gaarder*)

Hangi romanda olmak isterdiniz?

Hayy bin Yakzan (*İbn Tufeyl*)

Hangi şiirin şairi olmak isterdiniz?

Beklenen (*Necip Fazıl Kısakürek*)

Mutlaka görmemiz gereken film?

Black (*Yönetmen: Sanjay Leela Bhansali*)

En sevdiğiniz kelime?

Kardeşim

Hangi şehir?

80'lerin İstanbul'u

Bir müzik enstrümanı?

Klarnet

Bize bir şarkı önerin?

Bir kızıl goncaya benzer dudağın

En sevdiğiniz atasözü?

Hay'dan gelen Hu'ya gider

Hangi renk?

Siyah

Neye rağmen ne?

Kaosu rağmen İstanbul

En önemli kusurunuz?

Garantici olmak

Nasıl ölmek isterdiniz?

Mutmain olarak

Sabah.com.tr Genel Yayın Yönetmeni.

Sokak kültürü

Kentler; fiziksel bir bütünlük içinde ele alındığında, dokunun iki önemli özelliği ortaya çıkar: Kentin fiziksel ve fonksiyonel imajını yansıtan binalar ve kentsel mekânlar, meydanlar, caddeler, sokaklar...

Bu bütünün içinde fiziksel bir eleman olan sokak, aslında kent ölçeğinde yaşam alanları arasında yaya ve taşıtların dolaşımını sağlayacak bir bağlantı ve ulaşım aracı olmanın yanında aynı zamanda "sosyalleşme platformu" da oluştururlar.

Sokaklar, toplumsal yaşamın dışı yansıdığı kent mekânlarıdır. Akdenizliliğin bir özelliği olarak dışı dönük hayat tarzı Anadolu'da pek çok yerde olduğu gibi İstanbul'da da kendini gösterir. Sokaklar; çocuklar için hâlâ bir oyun alanı, yaşayan sakinler için sohbet ve buluşma mekânı, seyyar satıcılar için para kazanılan iş mekânı, araçlar içinse bir yoldur. Sokağını süpürmek, sokakta araba yıkamak, sokakta kapı önünde çay içmek, bayramları sokakta

kutlamak, hep kültürün sokağa taşan özellikleridir. Bu etkinlikleri İstanbul dâhil birçok kentte görebiliriz.

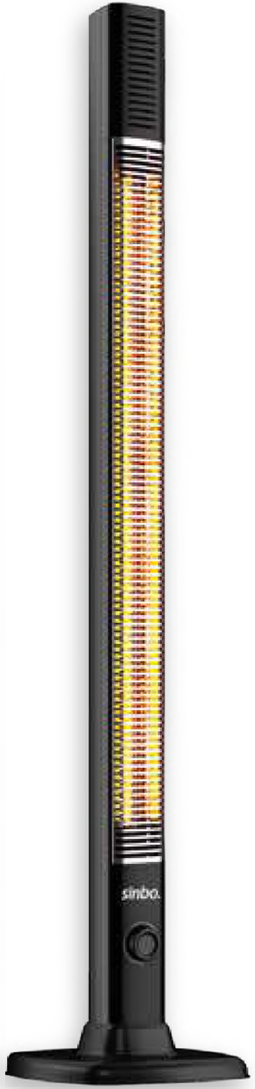
Sokaklar sosyal ve ekonomik yaşamın bire bir yansımasıdır. Kent sokaklarında her zaman çarşı pazar ve bir alışveriş vardır. Osmanlı döneminde

İstanbul'da artan nüfusa bağlı olarak büyüyen iş yeri ve hanlar özellikle Beyazıt-Eminönü arasında çarşı sokakları oluşturmuştur. İstanbul'da yoğun iş alanları içinde yer alan çarşı sokakları dışında yerleşim ve konut bölgelerinde yine ticarî amaçlı haftanın belli günlerinde kurulan semt pazarlarını barındıran pazar sokakları da mevcuttur. Bu renkli mozaik ve seyyar satıcılar kent sokaklarına ses ve hareket veren bir diğer önemli unsurdur.

Son yıllarda büyük kentlerimizde özellikle İstanbul'da nüfusa bağlı olarak üretim ve tüketimin artmasıyla bir Batı kopyası olan "alışveriş merkezleri", kısaca AVM'ler kent kültürü içine girmiştir. Geleneksel ticarî amaçlı sokakların yerini almak üzere kent dokusu içine kompakt mimarî formlarıyla yerleşen AVM'ler, bu kentsel terminoloji içinde kapalı alışveriş sokakları olarak isimlendirilebilir. Bu kapalı sokaklar; etrafı dükkânlarla çevrili, birden fazla katlı ve atriumlu mekânlardır. Bu tarz mekânlar; yeme içme kültürüyle alışveriş ve eğlence kültürüyle, en önemlisi de vaktin kıymetini bize unutturmasıyla sokak kültüründen bizleri ve çocuklarımızı hızlıca koparmaktadır.

sinbo.

Evin Küçük Devleri

Sinbo: Fikirden tasarıma, AR GE'den üretime, 78 ülkeye ihraç eden Türkiye!